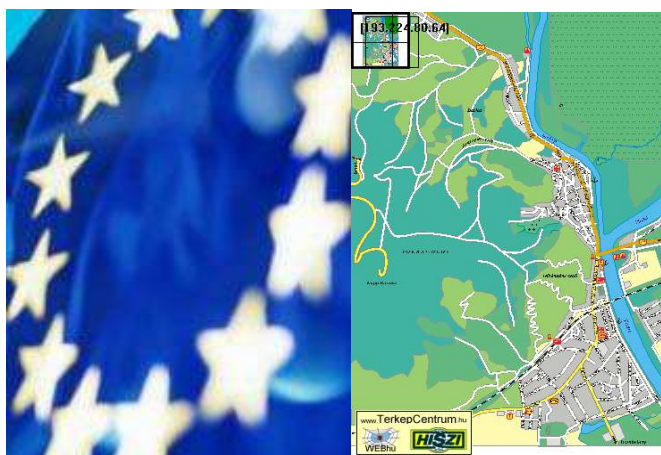

Szolgáltatástervezési konceptió

TOKAJ ÉS KÖRNYÉKE TELEPÜLÉSEINEK KISTÉRSÉGÉBEN

Összeállította:

Szabó Györgyné, Tóth Kinga Dóra, Szabó Ervin, Szabó Viktor

Regiteszt Kft.

2004. február

BEVEZETŐ	4
A szociális ellátás helyi feladatai	5
A szociális ellátás általános feladatai.....	5
A települési önkormányzatok feladatai.....	6
A szolgáltatási koncepció.....	9
I. A RÉGIÓ BEMUTATÁSA	10
I. 1 Alapadatok	13
I. 2 A munkanélküliség jellemzői	26
I. 2. 1 Legutóbbi munkahelye mely ágazathoz tartozik/tartozott.....	26
I. 2. 2 A legutóbbi munkahelyének a tulajdonosa.....	27
I. 2. 3 Mely településen van/volt a legutóbbi munkahelye.....	29
I. 2. 4 Kinek milyen mértékben kell részt vennie a foglalkoztatási gondok enyhítésében.....	30
I. 3 A családok anyagi-jövedelmi helyzete, fogyasztása	32
I. 3. 1 Lakástulajdon, lakás komfortossága, felszereltsége.....	32
I. 3. 2 A családok bevételei.....	35
I. 3. 3 A családok kiadásainak alakulása.....	43
I. 3. 4 Szubjektív szegénység.....	45
I. 4 Az egyes települések mentális állapotáról	47
I. 4. 1 Miként alakult, és miként alakul majd a település sorsa.....	47
I. 4. 2 Mennyire ért egyet azzal, hogy az emberek zömének egyre rosszabbul megy.....	50
I. 4. 3 Migrációs tendenciák.....	51
II. A SZOCIÁLIS ÉS EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÓRENDSZER JELENLEGI HELYZETÉRŐL ALKOTOTT LAKOSSÁGI VÉLEMÉNYEK	56
II. 1 A szociális és egészségügyi ellátórendszer hiányosságai az egyes településeken	56
III. A KÜLÖNBÖZŐ SZOCIÁLIS ELLÁTÁSOK LAKOSSÁGI FOGYASZTÁSA. A MIKROTÉRSÉGBEN ÉLŐK SZÜKSÉGLETEI ÉS IGÉNYEI	62
III. 1. A segélyezés rendszeréről alkotott vélemények	62
III. 2. A mindennapi életvezetés gondjai	65
III. 3. A különböző ellátási formákra mutató igények	67
III. 4 Kinek igényelnék, illetve kinek nyújtanák a különböző szociális ellátásokat	72
III. 5 A különböző szervezetek, emberi kapcsolatok szerepe a megkérdezettek anyagi és egyéb gondjainak a megoldásában, illetve a kért pénzügyi segítség legfőbb okai és formái	75
III. 6. A mikrotérség segélyezési térképe	79
IV. A SZOCIÁLIS SZEKTOR FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI A TELEPÜLÉSEKEN.	81
IV. 1 Bevezető	81
IV. 2 A településekről egyenként	83

Tokaj.....	83
Tarcal.....	84
Bodrogkeresztúr.....	85
Erdőbénye.....	85
Tiszaladány.....	86
Csobaj.....	87
Bodrogkisfalud.....	87
Tiszatardos.....	87
Taktabáj.....	88
Szegi.....	88
Szegilong.....	89
IV. 3 A szociális ellátórendszer sajátosságainak összefoglalása.....	89
V. A SZOCIÁLIS ELLÁTÓRENDSZER - SWOT ANALÍZISE.....	96
VI. JAVASLAT A FEJLESZTÉS HOSSZÚ TÁVÚ KONCEPCIÓJÁRA.....	97
VI. 1 Jövőkép és a fejlesztés hosszú távú céljai.....	97
VI. 2 Konkrét javaslatok a fejlesztési koncepcióhoz	98
VI. 2. 1 Körzeti gondozási rendszer.....	98
VI. 2. 2 A közétkeztetési hálózat.....	101
VI. 2. 3 Az átmeneti otthon.....	101
VI. 2. 4 A tartós elhelyezést biztosító otthonok.....	102
VI. 2. 5 A szociális ellátás területi rendszere.....	102
VI. 3 A fejlesztés feladatai.....	102
VI. 4 A fejlesztés érintett szereplői és szervezeti keretei.....	104

Bevezető

A Szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításának céljából született 2001. évi LXXIX. törvény rendelkezik arról, hogy a legalább 2000 lakost számláló településeken az illetékes önkormányzatnak úgynevezett „szolgáltatástervezési koncepciót” kell készítenie. A koncepció az adott területen élő lakosság demográfiai mutatóin túl felméri a szociális szolgáltatások iránti igényeket, a speciális ellátások biztosításának szükségességét, illetve túlmenően feltárja azt, hogy az illető önkormányzat (önkormányzatok) miként tesznek eleget ellátási kötelezettségüknek, és hogy az egyes szolgáltatások milyen formában finanszírozhatóak és biztosíthatóak. Ennek szellemében született tanulmányunk, amely Tokaj város és Térsége Településeinek megbízásából készült.

A koncepció elkészítéséhez háttéranyagként szolgált az a reprezentatív felmérés, amelyet 2003 december 15-e és 2004 január 10-e között 643 ember kérdőíves lekérdezésével a Tokaj és Térsége Településeinek Társulása hatáskörébe eső településeken készítettünk a családok szociális helyzetéről. Ennek során helyismerettel rendelkező kérdezőbiztosok segítségével információt szereztünk a családok anyagi és kulturális helyzetéről, fogyasztási szokásaikról, megtakarításaikról. Ezzel párhuzamosan félig strukturált interjúkat készítettünk az érintett 11 település vezetőivel (elsősorban polgármestereivel, jegyzőivel, illetve a szociális intézmények vezetőivel) annak érdekében, hogy feltárjuk a szociális ellátások jelenlegi helyzetét, az esetleges anomáliákat és hiányokat illetve azt, hogy az egyes vezetők miben látják fejlesztési feladataikat. Harmadik adatgyűjtési módszerként a statisztikai adatok másodelemzését használtuk. Ennek keretében felhasználtuk és értelmeztük a régióval kapcsolatosan - a Központi Statisztikai Hivatal által - nyilvántartott adatokat. Esetenként dokumentum-elemzést is végeztünk, melynek célja a településeken nyilvántartott adatok feltérképezése volt.

Záró-tanulmányunk a következőképpen épül fel. Bevezetesként felvázoljuk a jelen kutatás módszertanát, valamint rövid áttekintést adunk a szociális ellátórendszer szabályozó törvényi környezetről, és az ez által támasztott önkormányzati kötelezettségekről. Az első fejezetben bemutatjuk az érintett kistérséget, annak főbb társadalmi és gazdasági mutatóinak az elemzésével. A második részben (a kérdőíves kutatás eredményeinek felhasználásával) szólnak a szociális és egészségügyi ellátórendszer jelenlegi helyzetéről, illetve az ezekről alkotott lakossági véleményekről. A harmadik részben (szintén a kérdőíves kutatásra építve) kielemezzük a szociális szolgáltatások lakossági fogyasztását, az ezzel kapcsolatos szükségleteket és igényeket. A negyedik részben a településeken készített interjúk felhasználásával képet alkotunk az egészségügyi és szociális ellátórendszer tervezett önkormányzati fejlesztési elképzeléseiről, és a szociális szolgáltatások humánháttéréről. Végezetül az ötödik és a hatodik fejezetben felvázoljuk a kistérség

szociális ellátórendszerének lehetséges fejlesztési irányait. Ezen belül SWOT analízis formájában foglaljuk össze a szociális szolgáltatásokkal kapcsolatban érzékelt sajátosságokat, problémáfa elkészítésével és a projektötletek összegyűjtésével pedig elmondjuk, miként látjuk a kistérség szociális ellátórendszerének lehetséges jövőjét, a legsürgetőbb hároméves szociális felzárkóztató programot és feladatokat.

A szociális ellátás helyi feladatai

Elsőként tekintünk át a törvényi szabályozást és ebből adódóan az önkormányzatok kötelezettségeit és mozgásterét.

A szociális gondoskodásra szorulóknál nagyobb koncentrációja esetén különösen fontos, hogy a térségben élők ne legyenek hátrányban az ország más térségeiben lakókkal szemben, hozzájuthassanak ugyanazokhoz a jogszabályok által előírt juttatásokhoz és szolgáltatásokhoz.

A vonatkozó jogszabályok:

- 1993.évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról
- 1997.évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 1999. évi C. törvény az Európai Szociális Karta kihirdetéséről
- 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 2001. évi LXXIX. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításáról

A szociális ellátás általános feladatai

Az Alkotmány szerint "a Magyar Köztársaság állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz; öregség, betegség, rokkantság, özvegyiség, árvaság és önhibájukon kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén a megélhetésükhöz szükséges ellátásra."

A szociális ellátás feltételeinek biztosítása - az egyének önmagukért és családjukért, valamint a helyi közösségeknek a tagjaikért viselt felelőségén túl - az állam központi szerveinek és a helyi önkormányzatoknak a feladata.

A helyi önkormányzatok a törvényben szabályozott ellátásokon túl saját költségvetésük terhére egyéb ellátásokat is megállapíthatnak.

A gyermekek védelme a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítására irányuló tevékenység. A gyermekek védelmét pénzbeli, természetbeni

és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint e törvényben meghatározott hatósági intézkedések biztosítják.

A szociálisan rászorultak részére a személyes gondoskodást nyújtó szociális és gyermekvédelmi ellátást az állam, valamint az önkormányzatok biztosítják. Szociális ellátó vagy gyermekvédelmi intézményt működtethet egyház is.

A települési önkormányzatok feladatai

A jogszabályok szerint a települési önkormányzatok feladatai a személyes (szociális és gyermekvédelmi) gondoskodás keretében:

Szociális alapellátás biztosítása, ezen belül:

- a) étkeztetés;
- b) házi segítségnyújtás
- c) családsegítés

Az alapellátás keretében nem gondozható rászorultak szakosított ellátáshoz való hozzájárulásának biztosítása valamely alábbi intézményben

- a) az ápolást, gondozást nyújtó intézmény (10-150 fő),
- b) a rehabilitációs intézmény (10-150 fő),
- c) a lakóotthon,
- d) az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény (10-150 fő),
- e) a nappali ellátást nyújtó intézmény,
- f) az egyéb speciális szociális intézmény

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások biztosítása

- a) gyermekjóléti szolgáltatás,
- b) gyermekek napközbeni ellátása,
- c) gyermekek átmeneti gondozása
 - Helyettes szülő
 - Gyermekek átmeneti otthona
 - Családok átmeneti otthona

A gyermekvédelmi szakellátáshoz való hozzájárulás biztosításaként az otthont nyújtó ellátás megoldása, az alábbi formák valamelyikében,

- nevelőszülőnél a fenntartó támogatásával, ha ez nem lehetséges
- gyermekotthonban, vagy
- más bentlakásos intézményben a területi gyermekvédelmi szakszolgálat közreműködésével.

Valamennyi településen biztosítani kell a szociális alapellátás körébe tartozó ellátások, szolgáltatások közül az étkeztetés és a házi segítségnyújtás

igénybevételének lehetőségét, valamint ki kell építeni és működtetni kell a gyermekek védelmét szolgáló helyi ellátó rendszert és meg kell szerveznie a területén lakó gyermekek ellátását.

A helyi önkormányzatnak személyes gondoskodást nyújtó ellátásokról, azok igénybevételéről, valamint a fizetendő térítési díjakról rendeletet kell alkotnia. Ebben szabályozza:

- a) az önkormányzat által biztosított személyes gondoskodás formáit;
- b) az önkormányzat által biztosított ellátás igénybevételére irányuló kérelem benyújtásának módját;
- c) azt, hogy az intézményvezető milyen esetekben köteles külön' eljárás nélkül ellátást nyújtani;
- d) azt, hogy külön eljárás keretében milyen esetekben biztosítható ellátás;
- e) az ellátás megszüntetésének eseteit és módjait;
- f) a személyes gondoskodásért fizetendő térítési díjak mértékét, a fizetésre kötelezettek körét, a térítési díj csökkentésének, illetve elengedésének eseteit és módjait;
- g) az intézményvezető és az ellátást igénybe vevő között kötendő megállapodással összefüggő kérdéseket.

A gyermekjóléti és gyermekvédelmi feladatai ellátásáról - külön jogszabályban meghatározottak szerint - évente átfogó értékelést készít, amelyet a képviselő-testület megtárgyal. Az értékelésről tájékoztatja a megyei gyámhivatalt és a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetet.

Hatszáz lakosnál kisebb településen, illetve külterületi lakott helyen az egyes szociális alapellátási feladatok (étkeztetés, házi segítségnyújtás) falugondnoki szolgálat keretében is - elláthatók.

Kétezer lakosnál nagyobb településen köteles az idősek nappali ellátását nyújtó intézményi szolgáltatást biztosítani.

A legalább 2000 lakosú települési önkormányzatnak - amennyiben legalább két ellátási forma megszervezéséről gondoskodik - a településen élő, illetve szociálisan rászorult személyek részére biztosítandó szolgáltatási feladatok meghatározása érdekében szolgáltatástervezési koncepciót kell készítenie.

Tízezernél több állandó lakosú településen pedig kötelező az idősek nappali ellátása mellett az idősek átmeneti elhelyezését szolgáló intézményt is működtetni. Itt is kötelező a szolgáltatástervezési koncepció készítése.

A települési önkormányzatok feladataikat maguk, vagy más szervekkel, személyekkel történt szerződéskötés útján, illetve társulásban láthatják el.

Az alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodást - lehetőség szerint - a jogosult lakóhelyéhez, tartózkodási helyéhez legközelebb eső ellátást nyújtó személynél vagy intézményben kell biztosítani.

Az intézmények ellátási területének meghatározásánál tekintettel kell lenni arra is, hogy az intézmény és az intézményben ellátottak lakóhelye közötti távolság lehetőleg ne haladja meg a 100 km-t.

Ha az intézmény ellátási területe a fenntartó önkormányzat illetékességi területét meghaladja, - eltérő megállapodás hiányában - az ellátást valamennyi jogosult számára azonos feltételek szerint kell biztosítani.

Az intézményt fenntartó önkormányzat az intézménnyel nem rendelkező önkormányzat kérésére az ellátást nem tagadhatja meg, ha a törvény hatálybalépésekor vagy külön megállapodásuk alapján már biztosított ellátást.

A törvényben meghatározott intézménytípusok által biztosított szolgáltatás *megszervezhető önálló, illetve integrált szervezeti formában.*

A szervezeti integráció megvalósulhat több ellátási típus egy intézmény keretein belül történő biztosításával, illetve alap-, nappali, bentlakásos intézményi formák egymásra épülésével.

A települési önkormányzat alapellátási feladatainak ellátása érdekében szociális *szolgáltató központot hozhat* létre az alapellátás körébe tartozó szolgáltatások integrált formában történő megszervezésére. A szociális szolgáltató központ - belső szervezeti munkamegosztással - magában foglalja a családsegítő szolgálat és a gondozási központ feladatait.

A *szociális szolgáltató központon* vagy *gondozási központon belül* legfeljebb ötven férőhelyes bentlakásos intézmény működtethető.

Amennyiben a szociális szolgáltató központ vagy gondozási központ részét képezi az alap- és nappali, valamint bentlakásos intézményi ellátás is, a szakmai munkakörökben foglalkoztatottak részt vehetnek több ellátási forma munkájában is. Az erre vonatkozó létszámfeltételeket, illetve az egyes intézménytípusok közötti átcsoportosítás feltételeit külön jogszabály határozza meg.

A törvényben meghatározott személyes gondoskodást nyújtó ellátást vagy egyes körülhatárolható és elkülöníthető feladatok ellátását a helyi önkormányzat, valamint *az állami szerv nem állami szervevel kötött ellátási szerződés útján is biztosíthatja.* Az ellátási szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg azzal, hogy a szerződés tartalmazza

- a) azt az időszakot, amelyre a szerződést kötötték, amely időszak a bentlakásos gyermekintézmény esetén nem lehet kevesebb 5 évnél,
- b) a szolgáltatást végző nem állami szerv nyilatkozatát a nyilvántartási kötelezettség, az adatkezelés és az adatvédelem szabályainak ismeretére és betartására.

A helyi önkormányzat képviselő-testülete az ellátási szerződés megkötésének, a szerződés módosításának, illetve megszüntetésének jogát nem ruházhatja át.

A külön jogszabályban meghatározott feltételekkel bármely nem állami szerv a gyermekek védelmét biztosító szolgáltató tevékenységet folytathat, ilyen intézményt, helyettes szülői és nevelőszülői hálózatot, gyermekjóléti szolgálatot, területi gyermekvédelmi szakszolgálatot (a továbbiakban együtt: gyermekvédelmi szolgáltatást) létesíthet és tarthat fenn.

A gyermekvédelmi ellátó rendszer része minden olyan gyermekvédelmi szolgáltató, amely a szakmai szabályok alapján meghatározott szolgáltatások nyújtására működési engedéllyel rendelkezik. A működési engedélyt gyermekjóléti szolgáltatás, gyermekek napközbeni ellátása esetén a gyermekvédelmi szolgáltatás székhelye, illetve telephelye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője, más esetekben a gyermekvédelmi szolgáltatás székhelye, illetve telephelye szerint illetékes megyei gyámhivatal adja ki.

A szolgáltatási koncepció

A szolgáltatástervezési koncepció tartalmát a helyi önkormányzat két évente felülvizsgálja, és aktualizálja.

A koncepció tartalmazza különösen

- a.) a lakosság szám alakulását, a korösszetételét, a szolgáltatások iránti igényeket,
- b.) az ellátási kötelezettség teljesítésének helyzetét, az ütemtervet a szolgáltatások biztosításáról,
- c.) a szolgáltatások működtetési, finanszírozási, fejlesztési feladatait, az esetleges együttműködés kereteit,
- d.) az egyes ellátotti csoportok (idősek, fogyatékos személyek, hajléktalan személyek, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek) sajátosságaihoz kapcsolódóan a speciális ellátási formák, szolgáltatások biztosításának szükségességét.

A település önkormányzat által készített koncepciónak illeszkednie kell a megyei önkormányzat által készített koncepcióhoz.

A szolgáltatástervezési koncepciót a helyi önkormányzat az elfogadást megelőzően véleményeztetni az intézményvezetőkkel, a kisebbségi önkormányzat(ok)kal, valamint a közalkalmazotti tanács(ok)kal, továbbá a megyei önkormányzattal. A koncepció végleges változatának elfogadása során a kialakított véleményeket az önkormányzat lehetőség szerint figyelembe veszi.

I. A régió bemutatása

A vizsgálatba bevont települések a következők:

1. Tokaj
2. Tarcal
3. Bodrogkeresztúr
4. Erdőbénye
5. Tiszaladány
6. Csobaj
7. Bodrogkisfalud
8. Tiszatardos
9. Taktabáj
10. Szegi
11. Szegilong

1. Táblázat. A települések demográfiai adatai

A település neve	Lakónépesség az év végén (2001)	Élve születés	Halálozás	100 felnőtt korúra jutó	
		1990-2001		gyermekkorú	öregkorú
Tokaj	4 988	478	1 205	25	29
Tarcal	3 329	446	587	33	31
Erdőbénye	1 352	183	368	35	58
Bodrogkeresztúr	1 286	158	384	28	47
Bodrogkisfalud	986	108	190	28	37
Csobaj	812	83	182	31	52
Tiszaladány	720	72	153	29	50
Taktabáj	599	107	119	44	31
Szegi	317	60	67	41	39
Tiszatardos	275	32	76	31	73
Szegilong	242	22	70	32	46
Kistérségi átlag	1355	159	309	32.4	44.8

Forrás: KSH Népszámlálási adatok, 2001.

Lakónépességüket tekintve Tokaj és Tarcal tekinthető nagyobb, kétezernél több főt számláló településnek. A települések sorát az ott élő állandó népességet tekintve Tiszatardos és Szegilong zárja.

Az *élve születéseket és halálozásokat* tekintve 1990-2001 között azt láthatjuk, hogy a kistérségi átlagot tekintve a halálozások messze felülmúlják az élve születéseket, tehát a kistérségben is az országos tendenciákkal összhangban a népesség szintén öregszik. Természetes fogyás jellemzi az összes itt bemutatott települést egyenként is. Leginkább Tokaj, Szegilong, Tiszatardos, Tiszaladány,

Csobaj, Bodrogkeresztúr és Erdőbénye mutatói aggasztóak ebből a szempontból. Külön kiemelendő Szegilong adatsora, mely azt mutatja, hogy ebben a községben a halálozások háromszor akkora mértéket öltöttek az elemzett időszakban, mint a születések.

Külön érdemes elemezni azt is, hogy egy adott településen *100 felnőtt lakosra mennyi idős illetve gyerek jut*. Ez a két adat ugyanis megmutatja, hogy mennyire aktív gazdaságilag az adott település, azaz mekkora azon népesség aránya, melyet „el kell tartania” a többieknek. A 100 felnőttre jutó gyerekek száma a kistérségben átlagosan 32.4, ami úgy interpretálható, hogy minden harmadik felnőttre jut egy eltartandó gyerek. Ez az arány nem túl magas. Azt jelzi, hogy a születések száma a kistérségben alacsony. A legtöbb gyerek Szegiben, a legkevesebb Tokajban jut 100 munkaképes korú felnőttre. Ennél magasabb a 100 felnőttre jutó időskorúak száma, melynek kistérségi átlaga 44.8. A legkedvezőtlenebb helyzetben Tiszatardos van, ahol 100 felnőttre 73 idős jut, míg a legkedvezőbb helyzetben Tokaj van, ahol ez az arány 29/100.

2. Táblázat. A cigány népesség aránya

A település neve	A roma népesség aránya (%) ¹ KSH	A roma népesség aránya 2004 felmérés
Tokaj	1.3	2.5
Tarcal	2.3	6.2
Bodrogkeresztúr	0.3	0
Erdőbénye	1.9	1.4
Tiszaladány	7.9	14.7
Csobaj	1.7	2.9
Bodrogkisfalud	-	0.7
Tiszatardos	4.3	5.7
Taktabáj	12.2	29.4
Szegi	-	0
Szegilong	-	0
Kistérségi átlag	2.9	5.5

Forrás: KSH népszámlálási adatok (2001); 640 főre kiterjedő reprezentatív kérdőíves felmérés (2004)

A roma népesség kistérségi átlaga az önbevalláson alapuló módszerrel nyert adatok szerint (KSH népszámlálás) körülbelül 3%. Taktabájon illetve Tiszaladányon találhatunk magasabb roma populációt a népességen belül. Bodrogkisfaludban, Szegiben és Szegilongon nincsenek romák. Némiképp eltérő eredményeket kapunk abban az esetben, amikor a kérdezőbiztosok, mint szociális szakterületen dolgozó szakemberek életmód, életviteli besorolás alapján becsülik meg a roma népesség arányát. A kistérségi átlag közel a duplájára nő, és igaz ez a legtöbb település vonatkozásában is. Kiugróan magas roma népességet becsültek kérdezőbiztosaink

¹ A KSH által végzett népszámlálási adatbázis ún. önbevallásra épülve azokat tartalmazza, akik önmagukat romaként definiálták.

különösen két településen: Taktabájon, és Tiszaladányon. Véleményünk szerint a valóság nagyjából a kétféle adat között van.

Most vegyük szemügyre a településeken élő *népesség gazdasági aktivitását*.

3. Táblázat. A népesség gazdasági aktivitása

A település neve	Aktivitási ráta	Munkanélküliségi ráta	100 családra jutó foglalkoztatott	Működő vállalkozások száma
Tokaj	34.4	20.9	104	302
Tarcal	35.2	31.3	79	181
Bodrogkeresztúr	29.1	15.9	81	64
Erdőbénye	27.2	27.2	67	61
Tiszaladány	29.8	30.7	69	26
Csobaj	29.8	33.0	66	29
Bodrogkisfalud	32.8	16.3	90	39
Tiszatardos	31.3	40.7	61	9
Taktabáj	25.8	57.4	38	16
Szegi	26.5	21.4	72	25
Szegilong	32.6	22.7	85	5
Kistérségi átlag	30.4	28.8	73.8	69.8

Forrás: KSH Népszámlálási adatok, 2001.

A táblázatból látható a gazdaságilag aktív népesség aránya a település lakosaihoz viszonyítva (aktivitási ráta), a munkanélküliek aránya a gazdaságilag aktív népesség százalékában (munkanélküliségi ráta) a 100 családra jutó foglalkoztatottak és a működő vállalkozások száma.

Az aktivitása ráta 2000-ben országosan a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 53,5% volt Magyarországon, a munkanélküliségi ráta pedig 6,4%. A kistérségi átlagot bemutató adatsor alapján látható, hogy az aktivitási ráta átlagosan 30,4% a vizsgálat fókuszába került településeken. Ez úgy értelmezhető, hogy az országosnál jóval kisebb arányt képviselnek az eltartók, és sokat az eltartottak. Ugyancsak látható a kistérségi átlagot bemutató adatsorból, hogy a munkanélküliségi ráta elképesztő méreteket ölt a településeken; az országos adat négyszerese.

Az aktivitási ráta Tarcalon és Tokajban a legmagasabbak, ez azt jelenti, hogy itt él a legtöbb gazdaságilag aktív ember a kistérségben. Taktabáj adatai a legkedvezőtlenebb ebből a szempontból.

A munkanélküliségi ráta Taktabájon és Tiszatardoson a legmagasabb. Tokajban a kistérségi átlagtól 8%-kal alacsonyabb ez az adat.

100 családra átlagosan 74 foglalkoztatott jut, ami azt jelenti, hogy családonként még egy keresővel sem lehet számolni. Ebből két dolog következik. Az egyik az,

hogy magas a munkanélküliség, a másik pedig az, hogy sok az időseket tömörítő háztartás. Ezek az adatok Taktabájon és Tiszatardoson a legrosszabbak, a helyzet *Tokajban* a legkedvezőbb.

A működő vállalkozások száma *Tokajban* a legtöbb, ami nem is meglepő, hiszen itt van a legtöbb lakos. Bodrogkisfalud viszont viszonylag aktív településnek tekinthető, mivel ott a lakosok számához viszonyítva is sok vállalkozás van. Ellenpéldaként Tiszatardos lehet megemlíteni.

A régió globális elemzése után térjünk rá az itt élő *családok helyzetének részletes elemzésére*.

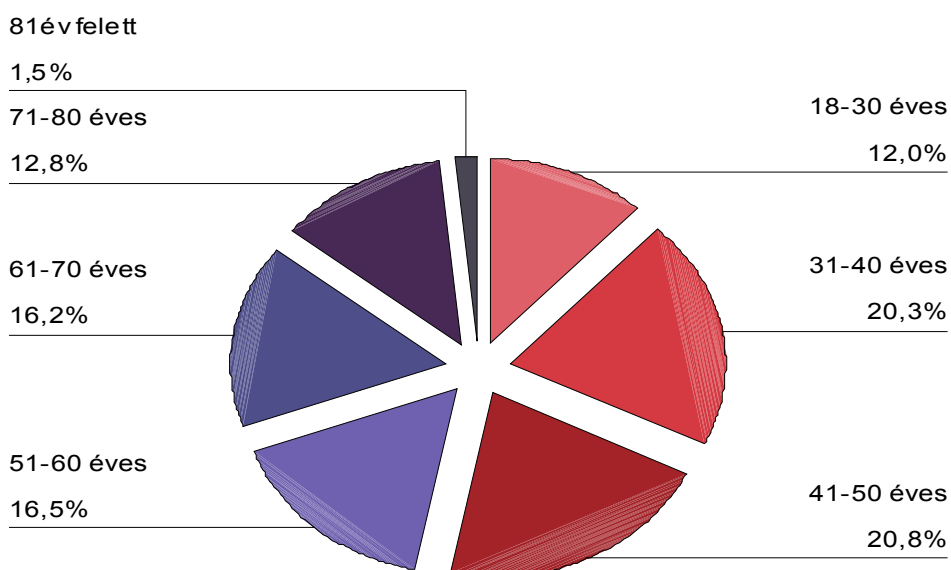
I. 1 Alapadatok

A kutatás során összesen 640 személy megkérdezésével szereztünk információt a Tokajban és a környező településeken élő családok szociális helyzetével, anyagi körülményeivel, jövedelemtermelő képességével kapcsolatosan.

A vizsgálatba bevont településeken élők *nemek szerinti megoszlását* mutatjuk be elsőként. A nők és férfiak aránya rendre 53 és 47% volt. Az egyes településeken ez az arány a következőképpen alakult. *Tokajban* lényegében a két nem a 18 éves és annál idősebb (azaz a lekérdezett) népességben belül egyenlő arányban található (49.5% férfi, 50.5% nő). Bodrogkeresztúrtban a férfiak és nők aránya kétharmad egyharmad, a nők javára. Ezt a tendenciát figyelhetjük meg Szegilong község esetén is. Talán ezen adatok alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy az említett két községben sok időskorú, özvegyasszony él. A nők aránya mindenhol magasabb, mint a férfiaké, ez lényegében az országos tendenciával azonos. Kivételt képez Szegi és Tiszatardos, mely településeken a férfiak aránya meghaladja a nőké a 18 éves és idősebb korosztályon belül.

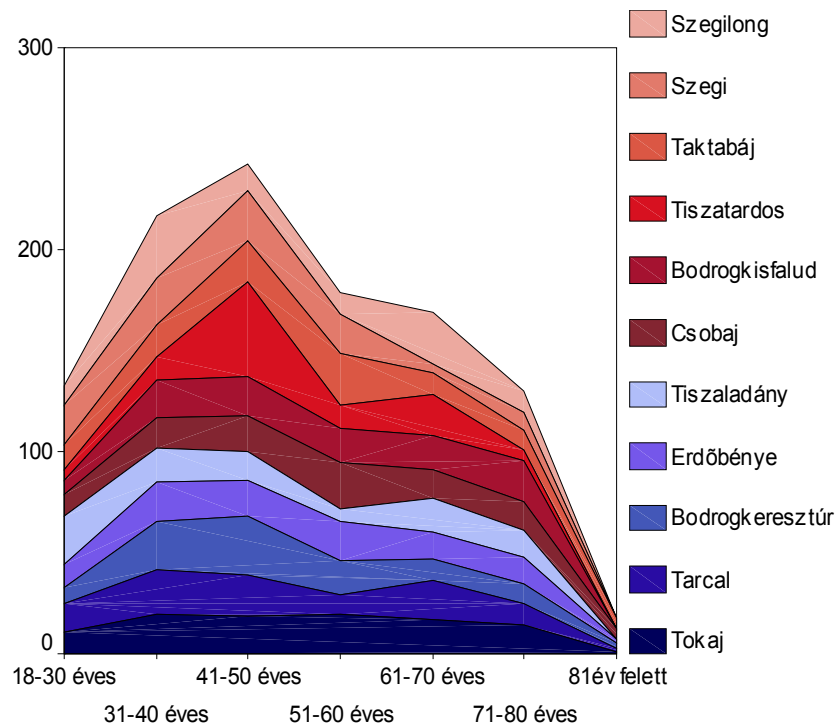
A megkérdezettek *korcsoportok közötti eloszlása* a következő elemzés alá kerülő tényező.

1. ábra. A 18 éves és idősebb lakosság korcsoportok közötti eloszlása

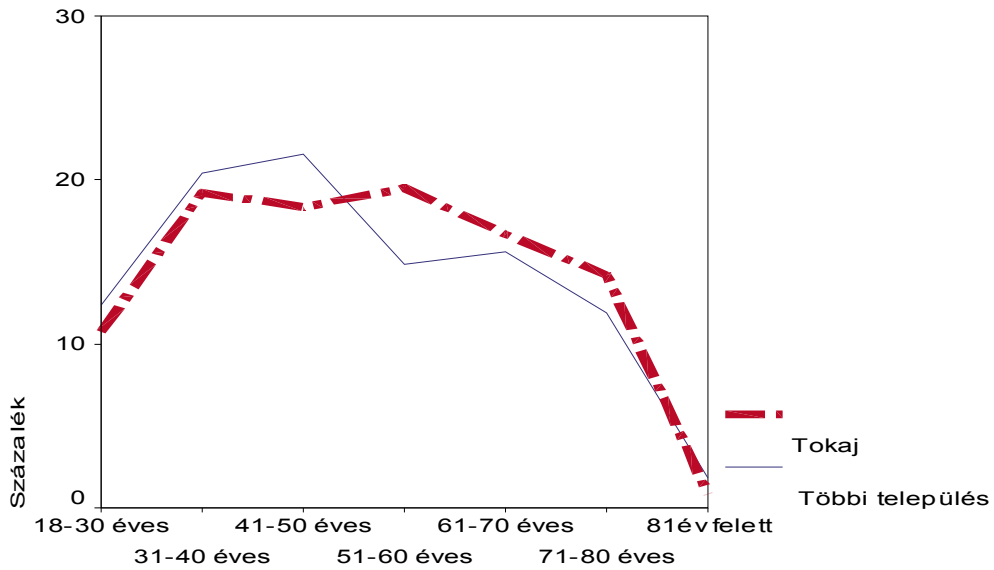
A fenti ábra lényegében a felnőtt lakosság koreloszlását mutatja be az érintett kistérségben. Az ábra alapján látható, hogy a 18-62 éves, azaz munkaképes korú lakosok aránya megközelítőleg 69.6%, mely adat viszonylag magasnak mondható. Az ábra alapján az sejthető, hogy a felnőtt lakosság körülbelül egyharmada nyugdíjas.

2. ábra. A 18 éves és idősebb népesség korcsoportok közötti eloszlása településenkénti bontásban

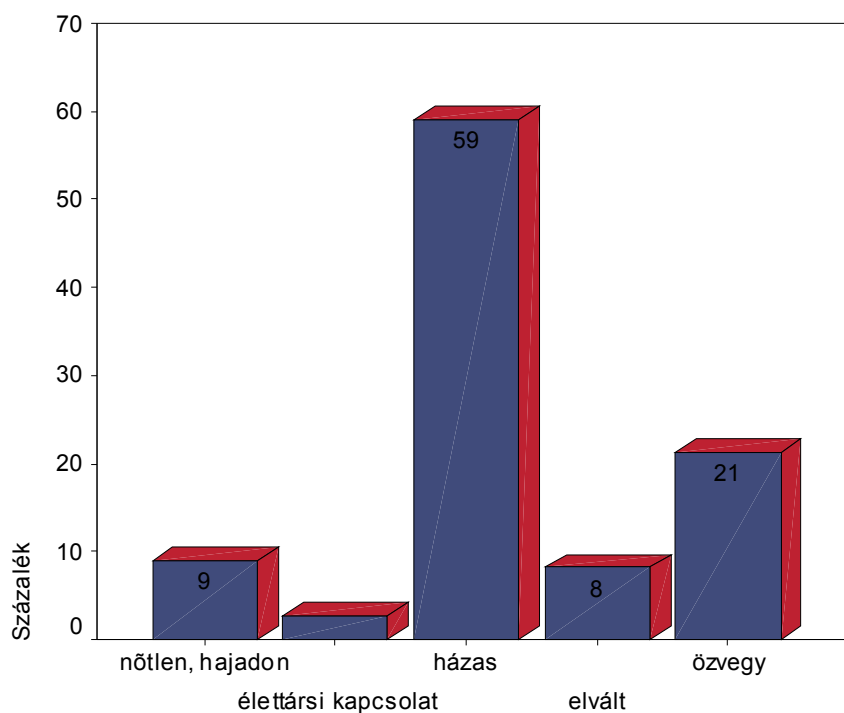
A fenti ábra azt mutatja be, hogy az egyes településeken a *felőtt lakosság hogyan oszlik el a különféle korcsoportok között*. Tokajban a fiatal (18-30 éves) korosztály aránya 10.3%, mely a kistérségben tapasztalható adatnál 1.7%-kal alacsonyabb. Tiszaladányban és Szegi községben a kistérségi átlagot 10%-kal haladja meg ezen fiatalok aránya a felőtt lakosságon belül. Tokaj településen a nyugdíjas korúak (62 év feletti népesség) aránya a kistérségi tendenciát követi, megközelítőleg 35%. Tarcalon az 51-60 éves korosztály aránya alacsonyabb, mint a kistérségi átlag (9.8% szemben a kistérségi adattal, amely 15%-os). Szegi, Tarcál, és Tiszaladány esetében az adatok azt mutatják, hogy az első három korcsoportba tartozók aránya magas. Tokaj, Bodrogkisfalud és Szegilong tűnik a térségben leginkább előregedő településeknek.

3. ábra. A Tokajban élők kor szerinti megoszlása a többi településhez képest

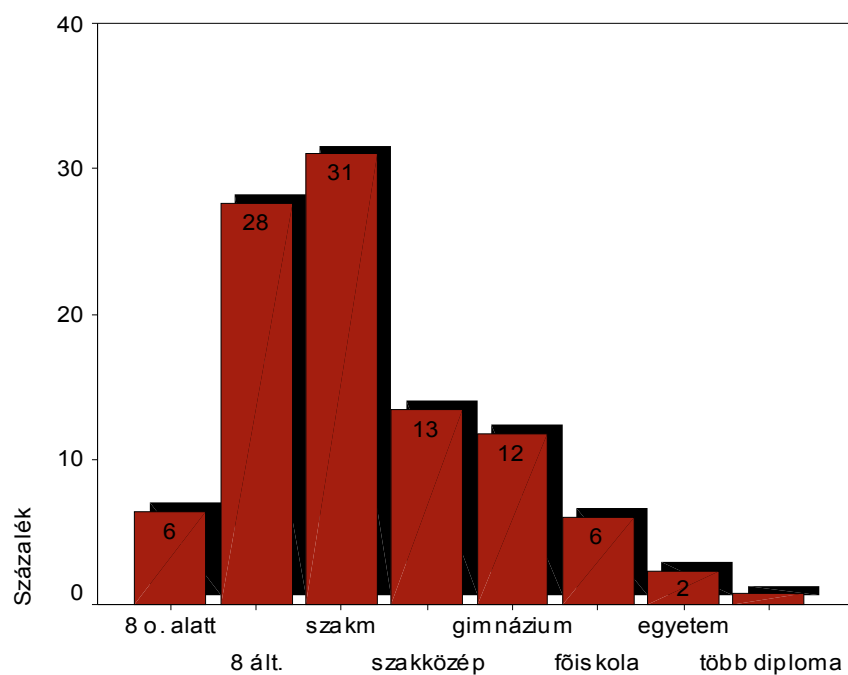
Az ábra alapján láthatjuk, hogy *Tokajban* a fiatalabb korosztály kisebb arányban szerepel, mint a többi településen, míg az idősebbek nagyobb arányt képviselnek. A legtöbben az 50-60 évesek vannak *Tokajban*, tehát mondhatni, hogy a nyugdíjhoz közelebb álló népesség. A többi településen a népesség valamivel fiatalabb, ami kifejezésre jut abban is, hogy a 41-50 éves korosztályba tartozók vannak a legtöbben ezeken a településeken.

4. ábra. A 18 éves és idősebb korosztály családi állapot szerinti megoszlása

A *családi állapot szerinti megoszlás* adatai azt mutatják, hogy a 18 éves és idősebb korosztály főként házasokból áll. A kistérségben magas azonban az özvegyek aránya is (az országos adat majdnem duplája), ami azt mutatja, hogy sok az egyedül élő, idős ember. A nőtlenek, hajadonok, illetve az elváltak nagyjából azonos arányt képviselnek. Az élettársi kapcsolat aránya megközelítőleg 3 százalék. Az elváltak aránya 8%, ami a hazai átlagnak megfelelően alakul.

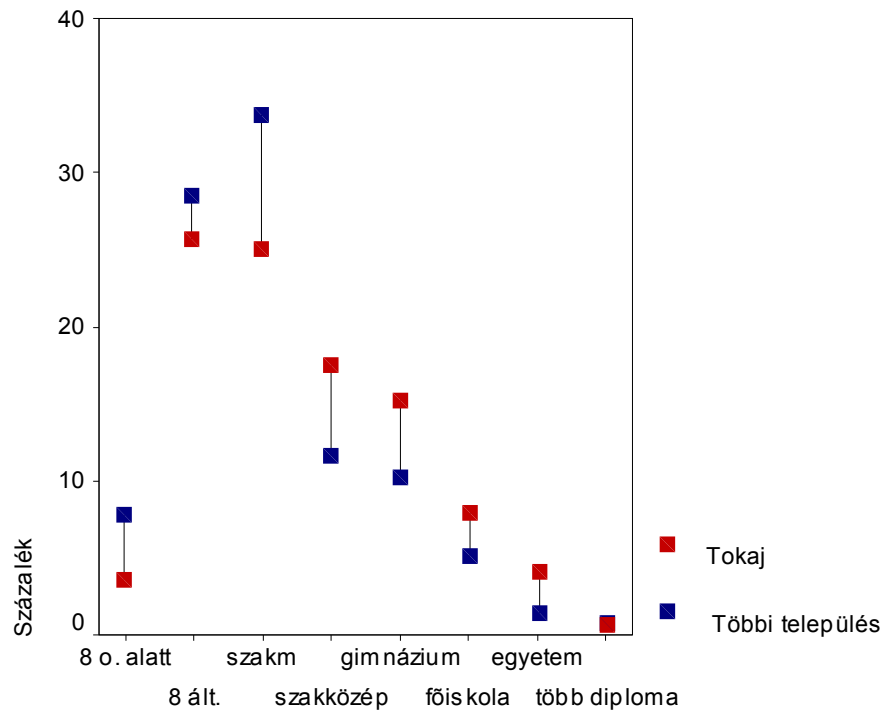
5. ábra. A 18 éves és annál idősebb népesség iskolai végzettségi mutatói

A fenti ábra alapján, mely a 18 éves és annál idősebb népesség *iskolai végzettségi mutatóit* mutatja be világosan látható, hogy a kistérségen élő felnőtt korosztály zömében szakmunkásképzőt illetve 8 általános iskolai osztályt végzett. A középfokú végzettséggel rendelkezők aránya 25%, ez az országos adatnál 10%-kal kisebb². A diplomások aránya a településen megközelítőleg 9%. Ez az arány az országos adatokkal egybecseng. Levonható az a következtetés, hogy a régió sokkal kedvezőtlenebb helyzetben van a népesség iskolázottságát tekintve az országos átlaghoz képest. A diplomások örvedetesen magas arányt képviselnek, a középiskolai végzettséggel rendelkezők aránya is megfelelő. Szemben Abaújszántó és kistérségének adataival (17%), a 8 osztály alatti végzettséggel rendelkezők száma alacsony. Óvatosan kell azonban kezelnünk a diploma és a több diploma kérdésének megítélését, hiszen lehetséges, hogy a tanulás, továbbtanulás annak is köszönhető, hogy még diplomával sem garantált a térségben való elhelyezkedés. A tanulás, élethosszig tartó tanulás akár életstratégia is lehet azok számára, akik a munkanélküliség elől menekülve inkább választják a tanulást, mint életformát.

6. ábra. Tokaj iskolázottsági mutatói szemben a többi településsel

² Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv, 2001.

Az ábra alapján egyértelműen látható, hogy Tokaj iskolázottsági mutatói kedvezőek a térségi mutatókhoz képest. Nagyobb arányban rendelkeznek az emberek szakközépiskolai, gimnáziumi, főiskolai, egyetemi végzettséggel. A több diplomával való rendelkezés már nem mutatja ezt a tendenciát egyértelműen, de az esetek kis elemszáma miatt nem vonhatunk le ebből az adatból messzemenő következtetéseket.

4. Tábla. A 18 éves és idősebb népesség megoszlása az egyes foglalkozási kategóriák között

Foglalkozási kategóriák	Százalékos megoszlás
Vezető értelmiségi	2.1
Diplomás beosztott	4.2
Egyéb szellemi	5.0
Vállalkozó	2.9
Szakmunkás	13.5
Betanított, segédmunkás	6.9
Nyugdíjas	33.0
Rokkantsnyugdíjas	8.5
Tanuló	1.4
Htb.	0.1
GYES, GYED	3.8
Táppénzen van	0.5
Munkanélküli, segélyezett	2.5
Munkanélküli, szociális segélyezett	8.4
Munkanélküli ellátásban nem részesülő	2.9
Egyéb	4.2

Összesen	100.0

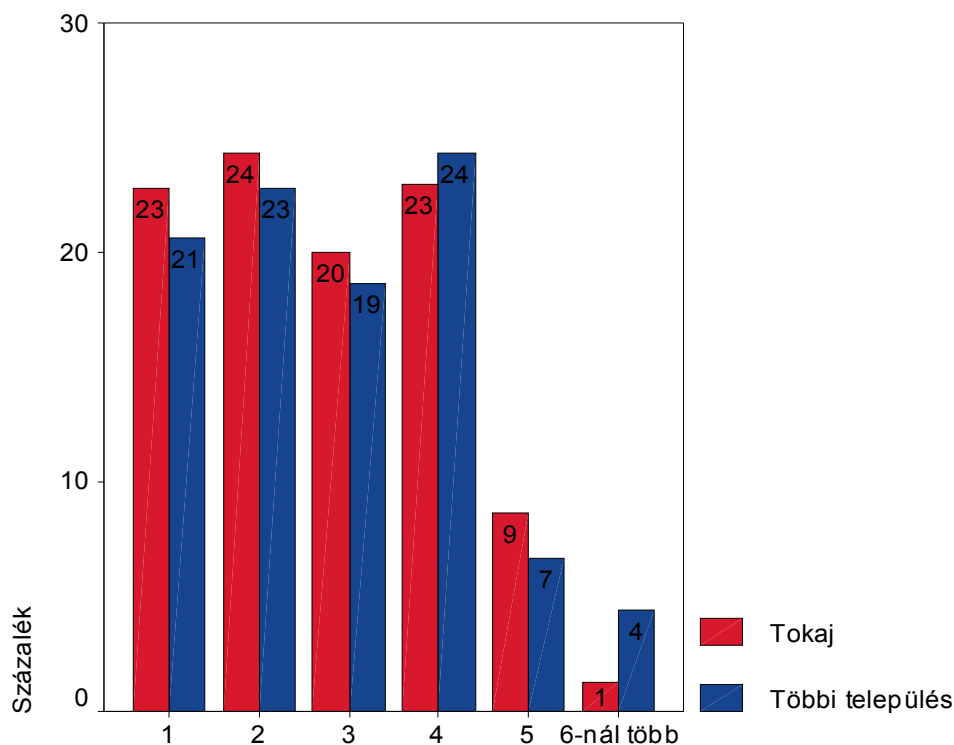
Az ábra a felnőtt népesség foglalkozási kategóriák közötti megoszlását mutatja. Ennek alapján látható, hogy a népesség egyharmada nyugdíjas. Ezt követően sokan dolgoznak még szakmunkásként (18.5%). A rokkantnyugdíjasok, illetve munkanélküliek arány is magas (rendre 8.5 illetve 11 százalék). Ha a nyugdíjasok és rokkantnyugdíjasok együttes arányát nézzük, akkor látható, hogy ez körülbelül 41%. Megközelítőleg 12%-ot képvisel az értelmiségiek aránya a településeken.

Általánosságban elmondható, hogy a települések nincsenek túlságosan kedvezőtlen helyzetben az országos viszonyokhoz képest összességében, ami megmutatkozik a szellemi foglalkozásúak és a szakmunkásként dolgozók magas arányában. Az azonban elgondolkodtató, hogy a felnőtt népesség egyharmada nyugdíjas, és rendkívül magas a rokkantnyugdíjasok aránya is. Mivel a kistérségben a 18 év feletti állampolgárok közül minden harmadik ember már a nyugdíjas éveit tölti, így a szociális szolgáltatások fejlesztésének középpontjában is az idősgondozás kell, hogy álljon.

Kérdezett foglalkozási pozíciója

Kérdezett foglalkozási pozíciója	Település											
	Tokaj	Tarcal	Bodrog keresztúr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrogkislud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	Összesen
vezető, értelmiségi	4	4	3	1								12
	2,0%	3,6%	4,8%	1,5%								2,0%
diplomás beosztott	11	4	3	4	1		1	1			1	26
	5,5%	3,6%	4,8%	6,1%	3,2%		3,2%	8,3%			5,9%	4,4%
egyéb szellemi munkát végző	5	7	6	1	5	3				1	1	29
	2,5%	6,3%	9,7%	1,5%	16,1%	10,3%				6,3%	5,9%	4,9%
vállalkozó	7	2	1	4			1			1		16
	3,5%	1,8%	1,6%	6,1%			3,2%			6,3%		2,7%
szakmunkás	39	12	4	9	2	6	4		1	2		79
	19,4%	10,7%	6,5%	13,6%	6,5%	20,7%	12,9%		7,1%	12,5%		13,4%
betanított, segédmunkás	9	6	9	3	2	2	3	2			4	40
	4,5%	5,4%	14,5%	4,5%	6,5%	6,9%	9,7%	16,7%			23,5%	6,8%
nyugdíjas	71	42	16	21	10	11	12	2	3	2	6	196
	35,3%	37,5%	25,8%	31,8%	32,3%	37,9%	38,7%	16,7%	21,4%	12,5%	35,3%	33,2%
rokkant nyugdíjas	20	5	5	5	3	1	6		3	1	1	50
	10,0%	4,5%	8,1%	7,6%	9,7%	3,4%	19,4%		21,4%	6,3%	5,9%	8,5%
tanuló		2	1	1	2	1	1					8
		1,8%	1,6%	1,5%	6,5%	3,4%	3,2%					1,4%
háztartásbeli	1											1
	,5%											,2%
GYES-en, GYED-en lévő	7	8		3		3	2		1			24
	3,5%	7,1%		4,5%		10,3%	6,5%		7,1%			4,1%
táppénzen van	2			1								3
	1,0%			1,5%								,5%
munkanélküli, segélyezett	3	5		5				2				15
	1,5%	4,5%		7,6%				16,7%				2,5%
munkanélküli, szociális segélyezett	14	6	4	5	3	2		2	6	6	2	50
	7,0%	5,4%	6,5%	7,6%	9,7%	6,9%		16,7%	42,9%	37,5%	11,8%	8,5%
munkanélküli, ellátásban nem részesülő	5	3		3	1		1	2		1	1	17
	2,5%	2,7%		4,5%	3,2%		3,2%	16,7%		6,3%	5,9%	2,9%
egyéb	3	6	10		2			1		2	1	25
	1,5%	5,4%	16,1%		6,5%			8,3%		12,5%	5,9%	4,2%
Összesen	201	112	62	66	31	29	31	12	14	16	17	591
	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

7. ábra. Tokaj és a többi település háztartásainak nagysága

A fenti ábra azt mutatja be, hogy a Tokaj és a többi települések háztartásai közül százalékosan mennyi tartozik az egyfős, a kétfős, stb. háztartás-típusokba. Tokaj adatait elemezve látható, hogy a legtöbb háztartás a kétfős illetve négy- és egyfős kategóriába esik. A hat főnél több tagot számláló háztartások esetén a többi település felülreprezentált. A többi településen a négyfős háztartások a leggyakoribbak. Ezt követik a kettős, majd egyfős családok. Általánosságként az mondható el, hogy Tokaj és a többi település lényegesen nem különbözik háztartásnagyságot tekintve egymástól, kivételt képeznek a 6 főnél több tagot számláló nagycsaládok, melyek főképp a többi településen élnek.

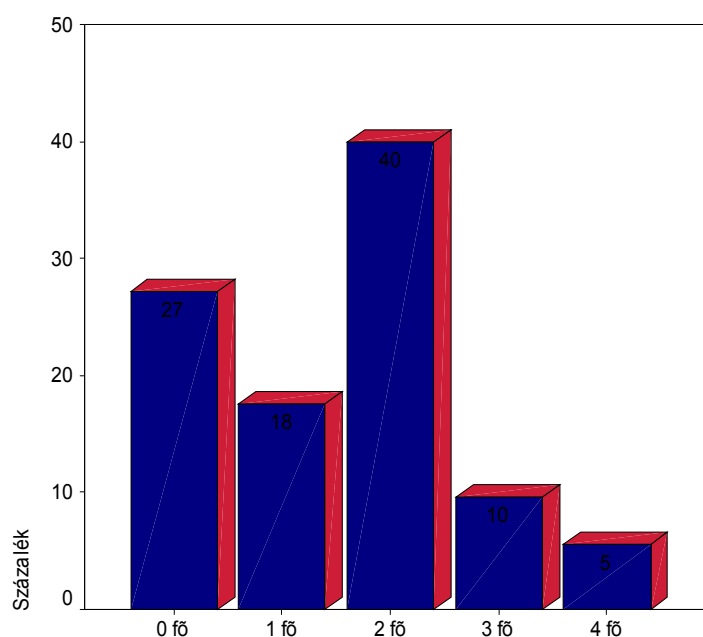
6. Táblázat. Háztartásonkénti gyerekszám

	esetszám	százalékos megoszlás
0 fő	356	55,7
1 fő	114	17,8
2 fő	124	19,3
3 fő	35	5,5
4 fő	7	1,1
5 fő	2	,3
5 nél több fő	2	,3
összesen	640	100,0

A fenti táblázat azt mutatja be, hogy hogyan alakul a kistérségben *a háztartásonkénti gyerekszám*. A négynél több gyermek a térség családjaiban ritka. A háztartások több mint a felében nincs gyermek, ami azt mutatja, hogy a kistérség előregedik. Legtipikusabb esetben a családok egy-két gyermeket vállalnak, ami megfelel az országos tendenciáknak.

A következő ábra azért érdekes, mert azt mutatja be, hogy *a kistérségben élő családok gazdaságilag mennyire aktívak*, azaz hány százalékukban vannak munkaképes korú tagok.

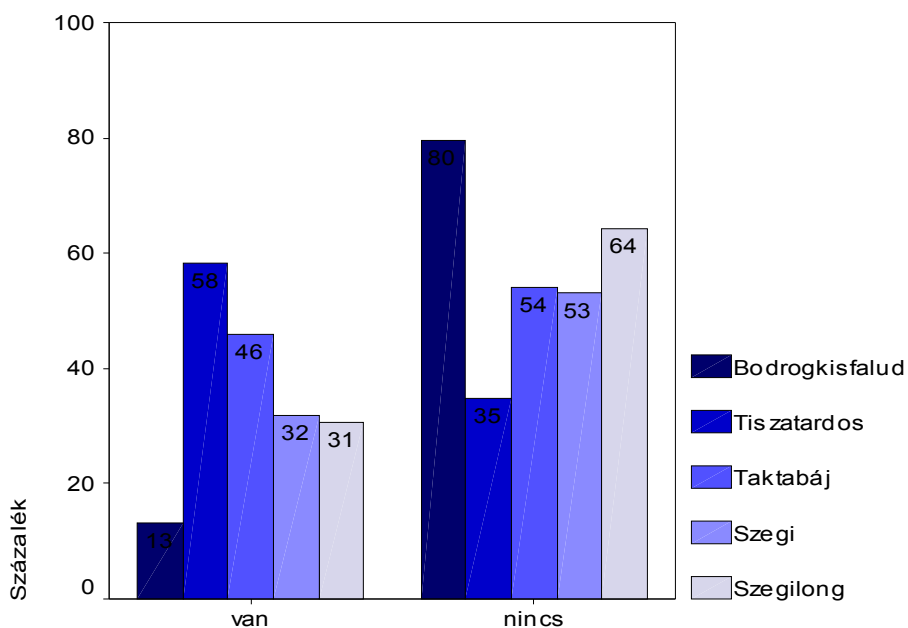
8. ábra. Munkaképes korúak (18-62 éves) aránya a háztartásokban

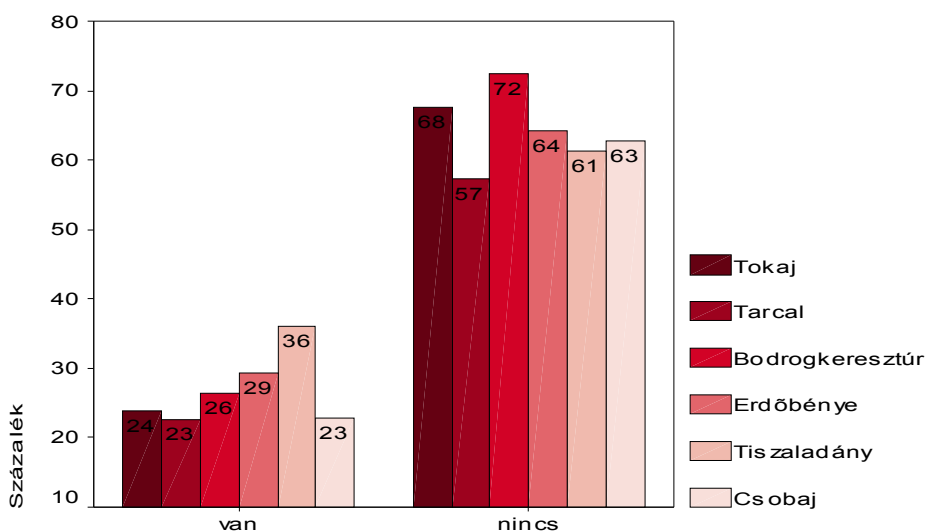
Az adatok szerint a háztartások jelentős százalékában (27%) nincs munkaképes korú személy. Ez arra utal, hogy sok a kizárólag idős emberekből álló háztartás. A legnagyobb gyakoriságú kategória a 2 munkaképes személyt tömörítő háztartás (valószínűsíthetően házaspárokról van szó). Nem ritka azonban a 3 illetve 4 munkaképes korú személyt tartalmazó háztartások aránya, ami utalhat több felnőtt generáció együttélésére.

A következő ábrák segítségével feltérképezzük, hogy az *egyes településeken a háztartások hány százalékában vannak munkanélküli személyek*. (Azért tüntettük fel a „van” illetve a „nincs” kategóriát is, mivel voltak, akik nem válaszoltak a kérdésre. Tehát az említett két kategória nem ad ki együttesen 100 %-ot.)

9. ábra. Munkanélküli jelenléte a háztartásokban településenként I.

10. ábra. Munkanélküli jelenléte a háztartásokban településenként II.

A fenti ábrák alapján látható, hogy Tokaj városban a családok 24 százalékának van munkanélküli tagja. A települések közül Tiszatardoson van a legtöbb munkanélküli (a családok 58%-ában van munkanélküli személy). Ebben a sorban a második Taktabáj, majd pedig Tiszaladány következik. Munkanélküliség szempontjából Bodrogkisfalud van a legkedvezőbb helyzetben, ott a családok 80%-ában nincs munka nélkül lévő tag. Ezt követi Bodrogkeresztúr, majd Tokaj (72 illetve 68%).

I. 2 A munkanélküliség jellemzői

I. 2. 1 Legutóbbi munkahelye mely ágazathoz tartozik/tartozott

7. Táblázat

Legutóbbi munkahelye mely ágazathoz tartozik / tartozott?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrogkislalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegi long	
nem tudja / nem válaszolt	14	10	3	7	1	5	2		2	1		45
	6,9%	7,8%	4,5%	10,0%	3,0%	14,3%	5,6%		11,8%	5,6%		7,0%
mezőgazdaság	9	21	7	22	7	3	5	7	1	2	2	86
	4,5%	16,3%	10,4%	31,4%	21,2%	8,6%	13,9%	36,8%	5,9%	11,1%	11,8%	13,4%
borászat	4	11	1	2			1			4		23
	2,0%	8,5%	1,5%	2,9%			2,8%			22,2%		3,6%
ipar	28	18	11	9	1	9	9	2	11	4	7	109
	13,9%	14,0%	16,4%	12,9%	3,0%	25,7%	25,0%	10,5%	64,7%	22,2%	41,2%	17,0%
kereskedelem	26	10	6	5	3	1	2		2		2	57
	12,9%	7,8%	9,0%	7,1%	9,1%	2,9%	5,6%		11,8%		11,8%	8,9%
szolgáltatás	41	30	6	8	6	5	11	2		2	1	112
	20,3%	23,3%	9,0%	11,4%	18,2%	14,3%	30,6%	10,5%		11,1%	5,9%	17,4%
egészségügy	20	8	4	2	1		5		1			41
	9,9%	6,2%	6,0%	2,9%	3,0%		13,9%		5,9%			6,4%
kulturális, oktatási szféra	25	8		8	5	1	1	1			1	50
	12,4%	6,2%		11,4%	15,2%	2,9%	2,8%	5,3%			5,9%	7,8%
közigazgatás, közszolgáltat	19	7	28	6	6	10		5		2	1	84
	9,4%	5,4%	41,8%	8,6%	18,2%	28,6%		26,3%		11,1%	5,9%	13,1%
egyéb	16	6	1	1	3	1		2		3	3	36
	7,9%	4,7%	1,5%	1,4%	9,1%	2,9%		10,5%		16,7%	17,6%	5,6%
Összesen	202	129	67	70	33	35	36	19	17	18	17	643
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100%	100,0%

A kérdést attól függően tettük fel, hogy az illető jelenleg munkanélküli-e vagy sem. A táblázatokból kitűnik, hogy az itt élő népesség jelentős része ipari és mezőgazdasági szakmai gyakorlattal rendelkezik, de a munkanélküliek és az inaktív keresők körében még erőteljesebben jelenik meg az ipari és az agrárágazat. Fontos megemlíteni még, hogy az állástalanok és inaktívak közül sokan szolgáltatói vagy kereskedelmi tevékenységet folytató munkahelyekről kerültek ki, ami valószínűsíti, hogy az e területeken dolgozó vállalkozások többsége gyenge lábakon áll, épp ezért nagy a munkaerő-fluktuáció e két szektorban.

A szociális szektor esetleges bővítésekor a szolgáltatói szektorból kikerült munkanélküliekre és inaktívakra lehet elsősorban gondolni, mint lehetséges munkavállalókra, ám leginkább az ipari és a mezőgazdasági üzemekből kikerült embereknek van szükségük az önkormányzat segítségére, mivel az e két szektorból elbocsátott munkavállalók általában alacsony végzettséggel bíró, korosodó, épp ezért a munkaerőpiacon igen kiszolgáltatott egyének.

Ez abból a szempontból nem szerencsés, hogy olyan munkavállalókról van tehát szó, akik korábban a szociális szférában megfogalmazott kívánalmaktól merőben más jellegű munkát végeztek, nem emberekkel foglalkoztak, hanem általában nehéz fizikai munkával keresték meg a kenyerüket. Ennek a problémának a feloldása persze lehetséges, és ennek felelőssége a képző céget terheli majd, de a képzés tematikájának kidolgozásakor mindenképpen érdemes figyelembe venni ezeket az adottságokat.

8. Táblázat

Legutóbbi munkahelye mely ágazathoz tartozik?

	nem választott	aktív keresők	inaktív keresők	munkanélküliek	Összesen
nem tudja / nem válaszolt	3 6,5%	2 1,0%	31 10,1%	8 9,6%	44 6,9%
mezőgazdaság	8 17,4%	12 5,9%	52 16,9%	12 14,5%	84 13,1%
borászat	3 6,5%	3 1,5%	11 3,6%	6 7,2%	23 3,6%
ipar	10 21,7%	26 12,7%	62 20,2%	11 13,3%	109 17,0%
kereskedelem	2 4,3%	16 7,8%	25 8,1%	15 18,1%	58 9,0%
szolgáltatás	9 19,6%	50 24,4%	43 14,0%	11 13,3%	113 17,6%
egészségügy	3 6,5%	15 7,3%	21 6,8%		39 6,1%
kulturális, oktatási szféra	1 2,2%	26 12,7%	21 6,8%	2 2,4%	50 7,8%
közigazgatás, közszolgálat	5 10,9%	43 21,0%	27 8,8%	10 12,0%	85 13,3%
egyéb	2 4,3%	12 5,9%	14 4,6%	8 9,6%	36 5,6%
Összesen	46 100,0%	205 100,0%	307 100,0%	83 100,0%	641 100,0%

I. 2. 2 A legutóbbi munkahelyének a tulajdonosa

A táblázathoz előljáróban annyit hozzá kell fűznünk, hogy az emberek fejében mind a mai napig gyakran keveredik az állam és az önkormányzat fogalma, tehát a válaszok során előfordulhatott, hogy egy önkormányzat által foglalkoztatott személy úgy nyilatkozott, hogy valamilyen állami szerv alkalmazásában áll vagy állt. Mindenesetre az adatokból jól kiolvasható, hogy a korábban legnagyobb foglalkoztatóként szereplő állam mára erőteljesen háttérbe szorult, hiszen míg az aktív keresők között minden negyedik személy vallotta magát az állam dolgozójának, addig az inaktívak közül minden második emberre igaz ugyanez. Helyébe a helyi közigazgatás lépett, mint a legnagyobb munkáltató, illetve a vállalkozások is előtérbe kerültek, azonban a munkanélküliek többségét éppen

magántulajdonú cégektől bocsátották el, ami ismét csak a vállalkozások labilis helyzetét igazolja.

9. Táblázat

Ki a legutóbbi munkahelyének a tulajdonosa?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobja	Bodrogkislalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nincs válasz	10	12	3	6	1	5	3		2	1		43
	5,0%	9,2%	4,5%	8,6%	3,0%	14,3%	8,3%		11,8%	5,3%		6,7%
állam	70	57	16	35	7	7	17	7	5	9	10	240
	34,7%	43,8%	23,9%	50,0%	21,2%	20,0%	47,2%	38,9%	29,4%	47,4%	62,5%	37,3%
önkormányzat	47	21	27	14	10	11	6	7	1	3	3	150
	23,3%	16,2%	40,3%	20,0%	30,3%	31,4%	16,7%	38,9%	5,9%	15,8%	18,8%	23,3%
vállalkozás	70	30	21	14	13	7	6	4	9	6	2	182
	34,7%	23,1%	31,3%	20,0%	39,4%	20,0%	16,7%	22,2%	52,9%	31,6%	12,5%	28,3%
nonprofit szervezet	1	5			2							8
	,5%	3,8%			6,1%							1,2%
nem tudja	4	5		1		5	4				1	20
	2,0%	3,8%		1,4%		14,3%	11,1%				6,3%	3,1%
Összesen	202	130	67	70	33	35	36	18	17	19	16	643
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

10. Táblázat

Ki a legutóbbi munkahelyének a tulajdonosa?

	Tulajdonosi státusz				Összesen
	nem válaszolt	aktív keresők	inaktív keresők	munkanélküliek	
nincs válasz	5	4	26	7	42
	10,9%	2,0%	8,5%	8,5%	6,6%
állam	19	50	150	21	240
	41,3%	24,4%	49,0%	25,6%	37,6%
önkormányzat	8	78	46	18	150
	17,4%	38,0%	15,0%	22,0%	23,5%
vállalkozás	12	68	68	33	181
	26,1%	33,2%	22,2%	40,2%	28,3%
nonprofit szervezet		2	3	2	7
		1,0%	1,0%	2,4%	1,1%
nem tudja	2	3	13	1	19
	4,3%	1,5%	4,2%	1,2%	3,0%
Összesen	46	205	306	82	639
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Mindenesetre tény, hogy a helyi közigazgatás vállalt nyomja leginkább a lakosság foglalkoztatásának a terhe, ami bizonyítja egyben azt is, hogy manapság a vállalkozó önkormányzat felelhet meg leginkább a kor kihívásainak, amely vállalkozásnak egyik tartópillére lehet a szociális szolgáltatói ágazat. A jelen állapotokat azonban jól érzékelteti a nonprofit szervezeteknek, mint foglalkoztatóknak a súlytalansága. Pedig ez a gazdasági forma óriási előnyöket is

rejlhet magában a helyi önkormányzatok számára, hiszen egy ilyen szervezet állami normatívából is finanszírozhatnak, de az árak – nem profitorientált cégről lévén szó – megfizethetőek maradnak, a mindennapi működés gondolj ugyanakkor nem a közigazgatás munkatársait terhelik, de a testület és/vagy a polgármester ellenőrizheti a nonprofit szervezet működését, beszámoltathatja azt.

I. 2. 3 Mely településen van/volt a legutóbbi munkahelye

11. Táblázat

Mely településen van/volt a legutóbbi munkahelye?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrog kisfalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegi long	
nem tudja / nem válaszolt	9	7	3	6	1	4	2		2	1		35
	4,5%	5,4%	4,5%	8,7%	3,0%	11,4%	5,6%		12,5%	5,3%		5,5%
azon a településen ahol él	157	75	50	49	23	17	8	9	7	9	5	409
	78,1%	57,7%	75,8%	71,0%	69,7%	48,6%	22,2%	50,0%	43,8%	47,4%	29,4%	63,9%
a kistérségen belül	13	25	10	6	7	6	19	7	3	7	5	108
	6,5%	19,2%	15,2%	8,7%	21,2%	17,1%	52,8%	38,9%	18,8%	36,8%	29,4%	16,9%
a megyében	8	14	2	3	1	3	6		2	2	6	47
	4,0%	10,8%	3,0%	4,3%	3,0%	8,6%	16,7%		12,5%	10,5%	35,3%	7,3%
a megyén kívül	8	6	1	4	1			2	2		1	25
	4,0%	4,6%	1,5%	5,8%	3,0%			11,1%	12,5%		5,9%	3,9%
a fővárosban	6	3		1		5	1					16
	3,0%	2,3%		1,4%		14,3%	2,8%					2,5%
Összesen	201	130	66	69	33	35	36	18	16	19	17	640
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

12. Táblázat

Mely településen van/volt a legutóbbi munkahelye?

	Munkahelyi státusz				Összesen
	nem válaszolt	aktív keresők	inaktív keresők	munkanélküliek	
nem tudja / nem válaszolt	1	2	25	6	34
	2,2%	1,0%	8,2%	7,4%	5,3%
azon a településen ahol él	24	144	187	52	407
	52,2%	70,2%	61,1%	64,2%	63,8%
a kistérségen belül	14	33	49	12	108
	30,4%	16,1%	16,0%	14,8%	16,9%
a megyében	5	14	20	8	47
	10,9%	6,8%	6,5%	9,9%	7,4%
a megyén kívül	2	7	14	3	26
	4,3%	3,4%	4,6%	3,7%	4,1%
a fővárosban		5	11		16
		2,4%	3,6%		2,5%
Összesen	46	205	306	81	638
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A felmérés tanúsága szerint a kistérségben élők döntő többsége azon a településen dolgozik, ahol él. Ez több okra is visszavezethető:

- A kistérségben, illetve annak közelében nincs olyan nagyváros, térségi központ, vagy sok embert foglalkoztató üzem, amely jelentős munkaerőt szívhathna fel a környező falvakból.
- Gyakran a közlekedési feltételek sem kielégítőek ahhoz, hogy jelentős létszámú munkavállaló ingázzon nap mint nap a munkahelye és a lakóhelye között.
- Az autó a legtöbb család számára mai napig luxuscikknek számít, maga az üzemeltetés is igen drága, és a megkereshető bérköltség egyszerűen nem áll arányban az ily módon megoldott bejárás költségeivel.

Mindez azt is jelenti egyben, hogy középtávon a foglalkoztatási gondok enyhítése szinte kizárólag a helyi önkormányzatok feladatává vált, amely szintén erősíti a polgármesteri hivatal vállalkozói attitűdjének szükségességét.

I. 2. 4 Kinek milyen mértékben kell részt vennie a foglalkoztatási gondok enyhítésében

13. Táblázat

Milyen mértékben kell részt vennie a foglalkoztatási gondok enyhítésében az államnak?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrogkislalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nagy mértékben	126 63,0%	86 68,3%	58 86,6%	57 83,8%	28 82,4%	28 80,0%	23 65,7%	14 77,8%	16 100%	16 84,2%	13 81,3%	465 73,3%
közepes mértékben	59 29,5%	24 19,0%	8 11,9%	5 7,4%	4 11,8%	7 20,0%	9 25,7%	3 16,7%		2 10,5%	3 18,8%	124 19,6%
kis mértékben	7 3,5%	4 3,2%			1 2,9%							12 1,9%
egyáltalán nem		4 3,2%		1 1,5%								5 ,8%
nem tudja	8 4,0%	8 6,3%	1 1,5%	5 7,4%	1 2,9%		3 8,6%	1 5,6%		1 5,3%		28 4,4%
Összesen	200 100,0%	126 100,0%	67 100,0%	68 100,0%	34 100,0%	35 100,0%	35 100,0%	18 100,0%	16 100%	19 100,0%	16 100,0%	634 100,0%

14. Táblázat

Milyen mértékben kell részt vennie a foglalkoztatási gondok enyhítésében a helyi önkormányzatnak?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrogkislalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nagy mértékben	132 65,7%	97 75,8%	21 31,3%	58 85,3%	28 82,4%	13 36,1%	5 13,9%	1 5,6%	2 12,5%	18 94,7%	7 41,2%	382 59,7%
közepes mértékben	45 22,4%	20 15,6%	26 38,8%	2 2,9%	4 11,8%	12 33,3%	23 63,9%	1 5,6%	14 87,5%	1 5,3%	7 41,2%	155 24,2%
kis mértékben	9 4,5%	5 3,9%	19 28,4%	3 4,4%	2 5,9%	5 13,9%	5 13,9%	7 38,9%			3 17,6%	58 9,1%
egyáltalán nem	4 2,0%	1 ,8%				1 2,8%		8 44,4%				14 2,2%
nem tudja	11 5,5%	5 3,9%	1 1,5%	5 7,4%		5 13,9%	3 8,3%	1 5,6%				31 4,8%
Összesen	201 100,0%	128 100,0%	67 100,0%	68 100,0%	34 100,0%	36 100,0%	36 100,0%	18 100,0%	16 100%	19 100,0%	17 100,0%	640 100,0%

15. Táblázat

Milyen mértékben kell részt vennie a foglalkoztatási gondok enyhítésében a vállalkozóknak?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrog kisfalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nagy mértékben	51 25,9%	52 41,6%	6 9,0%	26 39,4%	12 36,4%	7 20,6%	5 14,7%	12 66,7%		8 42,1%	8 50,0%	187 29,9%
közepes mértékben	69 35,0%	41 32,8%	12 17,9%	17 25,8%	10 30,3%	7 20,6%	23 67,6%	5 27,8%		8 42,1%	7 43,8%	199 31,8%
kis mértékben	32 16,2%	18 14,4%	46 68,7%	7 10,6%	6 18,2%	14 41,2%	3 8,8%		6 37,5%	3 15,8%	1 6,3%	136 21,8%
egyáltalán nem	18 9,1%	2 1,6%	2 3,0%	3 4,5%	3 9,1%				9 56,3%			37 5,9%
nem tudja	27 13,7%	12 9,6%	1 1,5%	13 19,7%	2 6,1%	6 17,6%	3 8,8%	1 5,6%	1 6,3%			66 10,6%
Összesen	197 100,0%	125 100,0%	67 100,0%	66 100,0%	33 100,0%	34 100,0%	34 100,0%	18 100,0%	16 100,0%	19 100,0%	16 100,0%	625 100,0%

16. Táblázat

Milyen mértékben kell részt vennie a foglalkoztatási gondok enyhítésében a multinacionális cégeknek?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrog kisfalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nagy mértékben	71 35,9%	42 34,1%	15 22,7%	19 28,8%	8 24,2%		8 23,5%	10 58,8%		9 47,4%	11 64,7%	193 31,1%
közepes mértékben	48 24,2%	25 20,3%	34 51,5%	10 15,2%	13 39,4%	2 6,3%	23 67,6%	5 29,4%		5 26,3%	1 5,9%	166 26,7%
kis mértékben	17 8,6%	11 8,9%	5 7,6%	7 10,6%	5 15,2%	4 12,5%		1 5,9%	1 6,3%	4 21,1%	2 11,8%	57 9,2%
egyáltalán nem	25 12,6%	19 15,4%	6 9,1%	11 16,7%	2 6,1%	3 9,4%			15 93,8%	1 5,3%		82 13,2%
nem tudja	37 18,7%	26 21,1%	6 9,1%	19 28,8%	5 15,2%	23 71,9%	3 8,8%	1 5,9%			3 17,6%	123 19,8%
Összesen	198 100,0%	123 100,0%	66 100,0%	66 100,0%	33 100,0%	32 100,0%	34 100,0%	17 100,0%	16 100,0%	19 100,0%	17 100,0%	621 100,0%

Mint az a táblázatokból is kitűnik, a megkérdezettek döntő többsége szerint a központi hatalom teheti a legtöbbet a foglalkoztatási gondok enyhítésében, de a helyi önkormányzattal kapcsolatban is az emberek 93 (!) százaléka vélekedett úgy, hogy valamilyen mértékben szerepet kell vállalnia a munkahelyteremtésben. A kistérség helyzetére jellemző módon a vállalkozókkal, és még inkább a multinacionális vállalatokkal, nagyobb befektetőkkel szemben már sokkal kevésbé erős ez az elvárás, bár természetesen ilyen igényt is gyakorta megfogalmaztak a válaszadók. Kötelezettségként viszont leginkább csak az állammal és a helyi önkormányzattal kapcsolatban emlegették munkahelyteremtést, bár ez utóbbi esetben településenként már jelentős eltéréseket is tapasztaltunk.

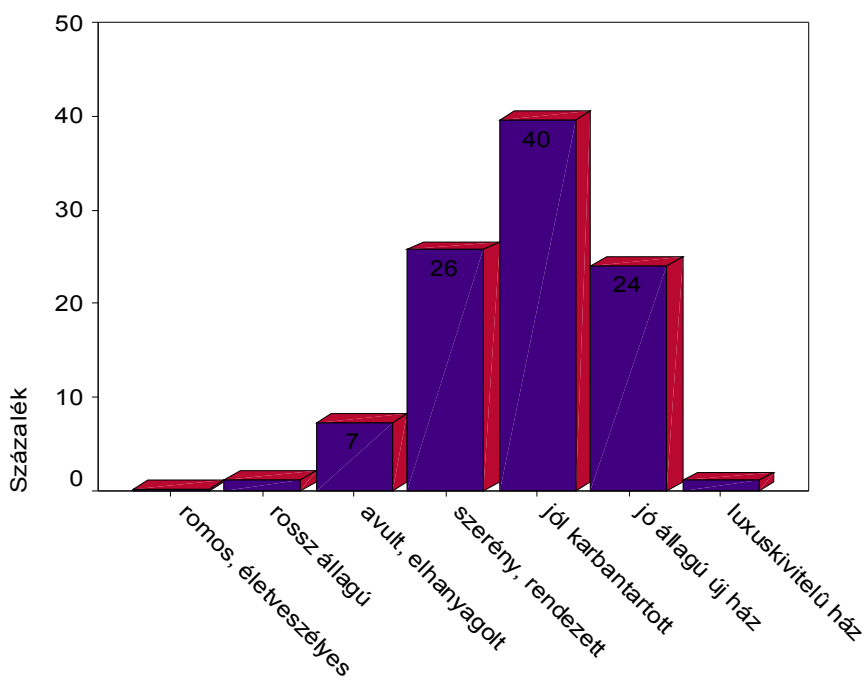
I. 3 A családok anyagi-jövedelmi helyzete, fogyasztása

I. 3. 1 Lakástulajdon, lakás komfortossága, felszereltsége

A jövedelmi-anyagi, vagyoni helyzet egyik legfontosabb indikátora a *lakástulajdon*. Több, rétegződéssel foglalkozó hazai vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy a lakás jellege, állaga jól mutatja hazai viszonyok között, hogy az adott család hol helyezkedik el a társadalmi ranglétrán.

A következő ábra segítségével feltérképezhetjük, hogy a kistérségben élő családok által lakott lakóépületek milyen képet mutatnak.³

11. ábra. A lakóépületek minősége

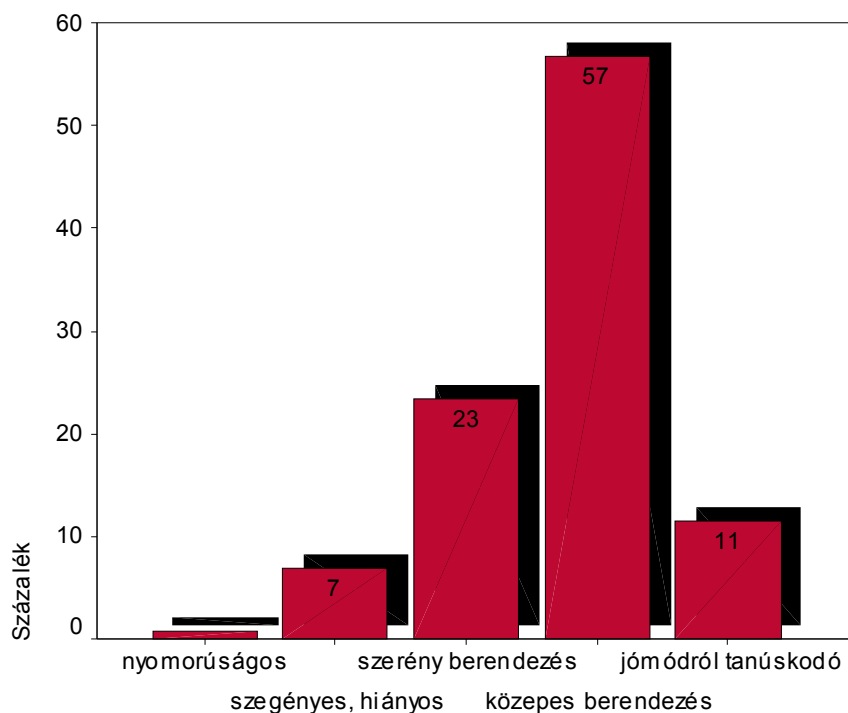

A fentiek alapján elmondható, hogy maguk az épületek nagy többségükben jó benyomást keltenek. Körülbelül 9%-ukat sorolták a rossz állapotú, elhanyagolt esetenként a romos kategóriába.

A kérdezőbiztosokat arra is megkértük, hogy a lakás berendezéséről alkotott véleményüket is jegyezzék fel. Ezt mutatja be a következő ábra.

³ A vizsgálat során a kérdezőbiztosokat kértük meg, hogy a lekérdezés során jellemezzék az általuk felkeresett lakóépületeket. Az erre vonatkozó fenti ábra tehát az általuk adott jellemzés alapján készült.

12. ábra. A lakások berendezésének színvonala

A fenti ábra alapján világosan látható, hogy a lakások többségükben közepesen illetve annál magasabb színvonalon vannak berendezve. Arányait tekintve ez a lakások kétharmadára jellemző. Egyharmaduk ezzel szemben szerényen, esetenként szegényesen, sőt nyomorúságosan fest.

Ezek után tekintsük át azt, hogy hogyan alakul a települések háztartásaiban *a tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság*. Az alábbi táblázat adatait elemezve nemcsak arra van lehetőség, hogy a kistérséget általában jellemezzük az említett szempontokból, hanem arra is, hogy az egyes településeket külön-külön is górcső alá vonjuk.

17. Táblázat. Adott fogyasztási cikk megléte az egyes településen megkérdezett háztartások százalékában

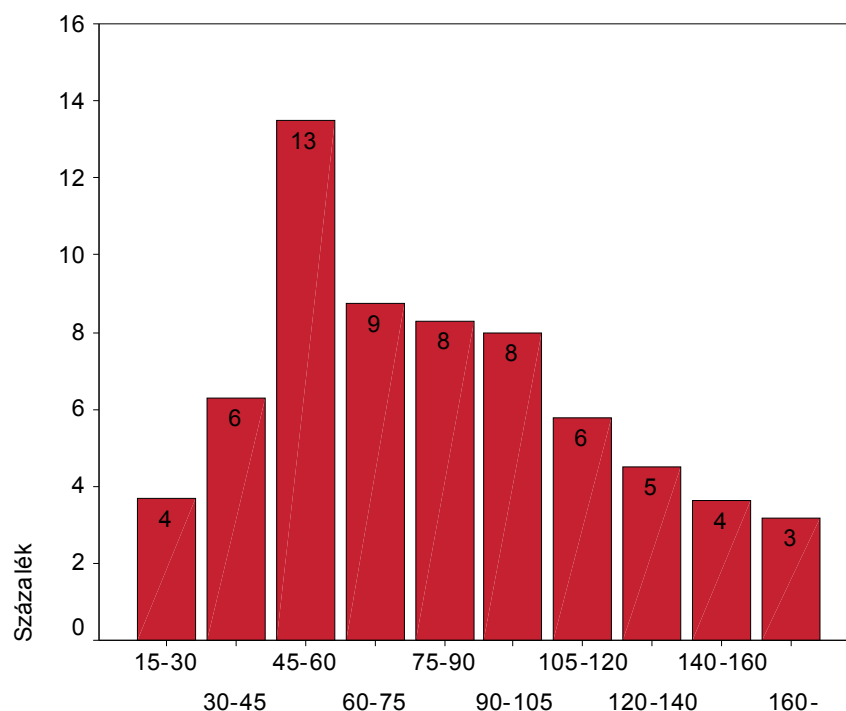
A település neve	Hagyományos mosógép	Színes TV	Számító gép	Internet	Mikro sütő	Mosogató gép
Tokaj	44.5	98.0	32.8	9.5	76.0	3.0
Tarcal	64.3	96.1	27.9	9.4	66.7	5.4
Bodrogkeresztúr	80.6	98.5	44.8	10.8	77.3	-
Erdőbénye	51.5	100.0	19.4	13.1	44.9	1.5
Tiszaladány	63.6	85.3	35.3	8.8	41.2	-
Csobaj	85.3	88.6	32.4	-	47.1	-
Bodrogkisfalud	60.0	94.3	28.6	11.8	63.9	2.9
Tiszatardos	77.8	94.4	16.7	11.1	38.9	5.6
Taktabáj	100.0	93.8	-	-	12.5	-
Szegi	63.2	75.0	10.5	10.5	36.8	5.3
Szegilong	68.8	93.8	25.0	6.7	68.8	-
Kistérségi átlag	70.0	83.5	24.8	8.3	52.2	2.2

A táblázatból látható, hogy a háztartások 70%-a hagyományos mosógépet használ. Ez az adat egy korábbi kutatásunkban, mely Abaújszántót és kistérségét térképezte fel 66% volt. A színes televízióval való ellátottság 83%-os a térségben. Számítógéppel a családok egynegyede rendelkezik, internet- hozzáféréssel a géppel rendelkezők egyharmada. Mikro-sütővel a családok fele. Az elemzés során a változók közé felvettük a mosogatógépet, mint háztartási eszközt is, mert arra is választ kerestünk, hogy a családok hány százaléka tartozhat a vagyonosabb rétegbe. A táblázat alapján látható, hogy a családok 2.2%-a rendelkezik ezzel, a mai magyar viszonyok között még „luxuscikknek” számító konyhai eszközzel. Tehát míg a hagyományos mosógép az egyik végletet, nevezetesen a szerényebb körülmények között élést mutatja, addig a mosogatógép a spektrum másik oldalán helyezhető el. Tokaj az egyes kategóriákat figyelembe véve nagyon kedvező pozíciójú településnek tartható a kistérségben. Tarcal szintén viszonylag jó helyzetben van a többi településhez képest a fenti adatok alapján. A tartós cikkekkel való ellátottság alapján Csobaj tűnik a leginkább szegény településnek.

I. 3. 2 A családok bevételei

Tekintsük át először azt, hogy átlagosan *mekkora összegből gazdálkodnak a települések háztartásai havonta.*

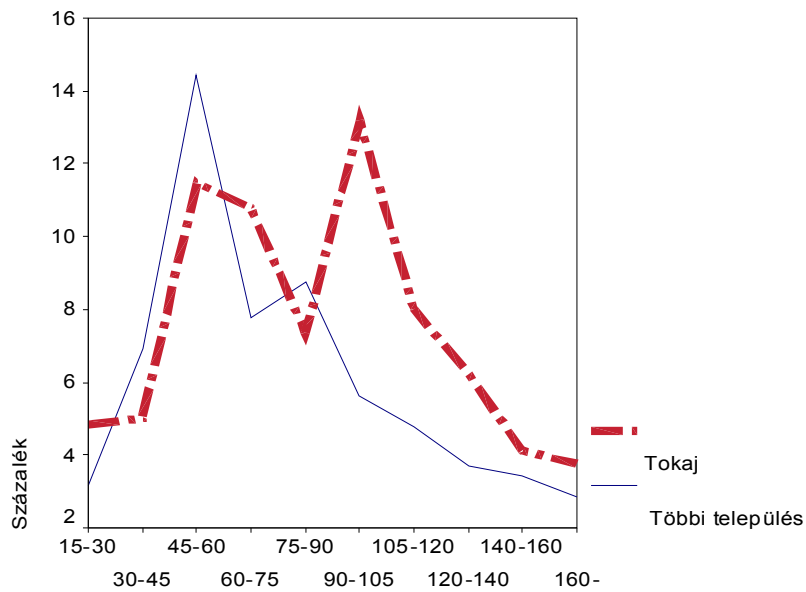
13. ábra. A háztartások havi bevételének megoszlása a háztartások %-ában (ezer Ft-ban)

A fenti ábra csak azon megkérdezettek adatait tartalmazza, akik válaszoltak a jövedelmi helyzetükkel kapcsolatosan feltett kérdésre (a megkérdezettek kétharmada). Az adatok alapján látható, hogy a térségben élő emberek átlagosan 75-90 ezer forintot keresnek havonta (a pontos adat 84.900 Ft). A családok 40%-a ennél a kategóriánál magasabb jövedelmi csoportba tartozik, hatvan százaléka ennél alacsonyabb összegből gazdálkodik havonta. A kérdésre választ adó emberek családjainak 13%-a tartozik a 45-60 ezer forintot felölelő jövedelmi csoportba. A családok 10%-a 45 ezer forint alatti összegből gazdálkodik havonta. Ez az adat önmagában nem túl sokat mond, hiszen nem ad információt arról ez az ábra, hogy vajon a kevés pénzből gazdálkodó háztartások hány főből állnak. Ha zömükben egyszemélyesek, akkor a helyzettel nem annyira kétségbeejtő, szemben azzal, ha ebből az összegből kell egy családot is eltartani.

A következő ábra azt mutatja majd be, hogy *Tokaj település a többihez viszonyítva hogyan jellemezhető a családok havi bevételeinek alakulása szempontjából.*

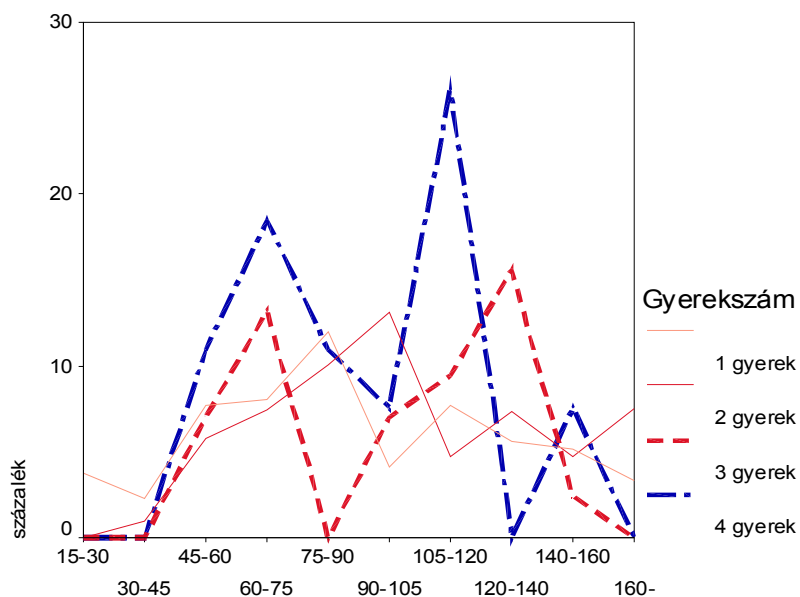
14. ábra. Tokaj és a többi település összehasonlítása a családok havi bevételei alapján

Az ábra alapján levonható az a következtetés, hogy a Tokajban élő családok a többi településsel szemben több bevételt könyvelhetnek el havonta. Az alacsonyabb jövedelmi csoportokban mindenhol nagyobb valószínűséggel találunk nem Tokajban élő családokat, míg a magasabbakban nagyobb eséllyel Tokajban élő famíliák kerülnek. Tokajban a legtipikusabb eset az, hogy egy család 90-100 ezer forintból gazdálkodik havonta, míg a többi településen ez a 45-60 ezres kategóriát jelenti.

A következőkben megvizsgáljuk azt, hogy a *gyerekszám egy adott családon belül hogyan befolyásolja a család jövedelmi viszonyait.*

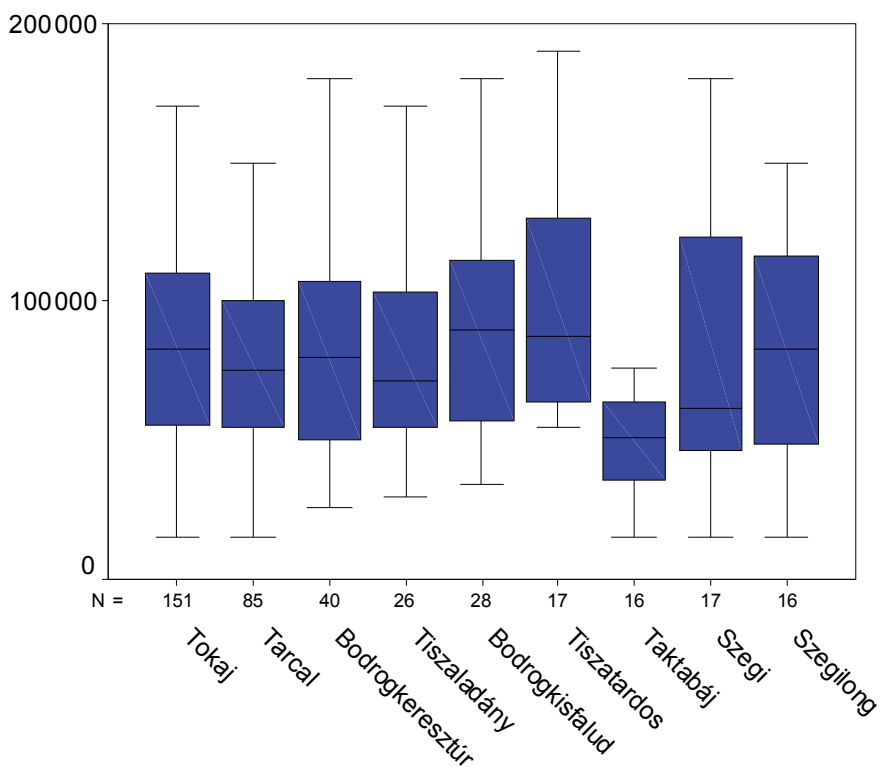
15. ábra. Gyerekek száma és a háztartás havi bevétele közötti kapcsolat

A négy gyerekes nagycsaládok legtöbbször a 105-120-as jövedelmi csoportban összpontosul, a 3 gyerekesek a 120-140-es kategóriában, a kétgyerekesek a 90-105-ben, az egygyerekes családok pedig a 75-90-es csoportban. Az ábra alapján látható, hogy az alacsonyabb jövedelmi családok egy- illetve kétgyerekesek. A több (például 160 ezer forintnál több) pénzből gazdálkodók esetén szintén egy-kétgyerekes családokat találunk. Az az összefüggés tehát, hogy a család tagjainak számával arányos a családok havi bevétele, csak korlátozottan igaz.

Nézzük meg részletesebben, hogy a *településenként milyen különbségek vannak a családok jövedelmi helyzete között*. (Az ábrán nem jeleztük Csobaj és Erdőbénye adatait, mivel nagyon kicsi volt esetükben azon háztartások száma, akik értékelhető választ adtak a családok havi bevételét érintő kérdésre.)

16. ábra. A kistérségben élő családok havi bevételének alakulása településenként⁴

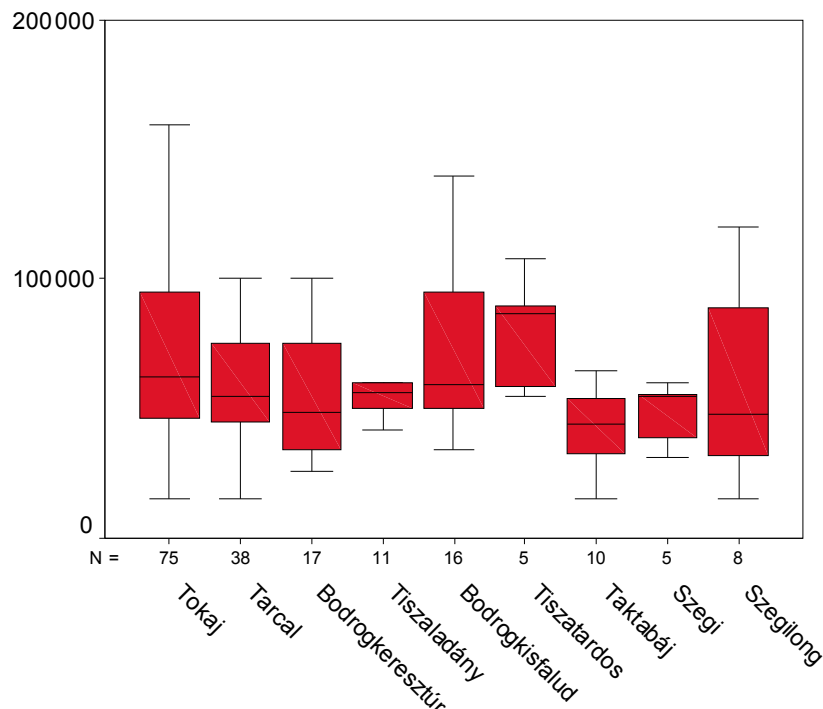

⁴ Az ábra egy úgynevezett „boxplot”. Az egyes boxplot-ok színes területén belül található az adott településen a háztartások zöme. A boxplot szárai azt mutatják meg, hogy milyen intervallumban mozognak a háztartások jövedelmei az adott településen- a felső szára mutatja azokat a háztartásokat, akiknek „jobban megy”, az alsó szára a szegényebbeket. A színes területen belüli vízszintes vonal az adott településen élő háztartások bevételeinek átlagát mutatja. Minél alacsonyabban van ez, annál inkább szegényebb háztartásokból áll az adott település. Minél kisebb a felső és alsó szár, annál homogénebb az adott település a háztartások bevételeit tekintve, azaz annál kisebb a társadalmi egyenlőtlenség az adott helyen.

A havi bevételek alakulását tekintve látható, hogy a családok havonta átlagosan Bodrogkisfalud településen élnek a legjobban. Ezt követi Tiszatardos település, mely esetén a kérdésben elemezett 17 háztartás a különféle jövedelmi csoport között egyenletesen oszlik el. Tokaj települése a lakosság havi jövedelme alapján a kistérségi átlagot (havi 84.900 Ft-ot) „produkálja”. A fentiek alapján az is nyilvánvaló, hogy Taktabáj település rendelkezik a legrosszabb paraméterekkel a családok havi bevételeinek átlagát tekintve; ez az adat ebben a községben körülbelül 50.000 Ft. Ezen a településen a boxplot formája alapján az a tendencia érvényesül, hogy a családok mindegyike szegény, azaz nincsenek nagy jövedelmi egyenlőtlenségek a faluban élő lakosok között. Úgy tűnik, hogy egy igen elszegényedő településről van szó ebben az esetben. Szegi esetében a boxplot formája arra enged következtetni, hogy néhány családnak sikerül az átlag fölé tornáznia magát a havi bevételeket tekintve (a hangsúly itt a 'néhány'-on van, azaz sokan élnek átlag alatti jövedelemből és csak keveseknek adatik meg az átlagosnál magasabb életszínvonal).

Most nézzük meg, hogy a különböző *nagyságú háztartások havi bevétele hogyan alakul településenként*. (A következő ábrákon szintén nem jeleztük Csobaj és Erdőbénye adatait a fent említett oknál fogva.)

17. ábra. Az egy- és kétszemélyes háztartások jövedelmi viszonyainak alakulása településenként

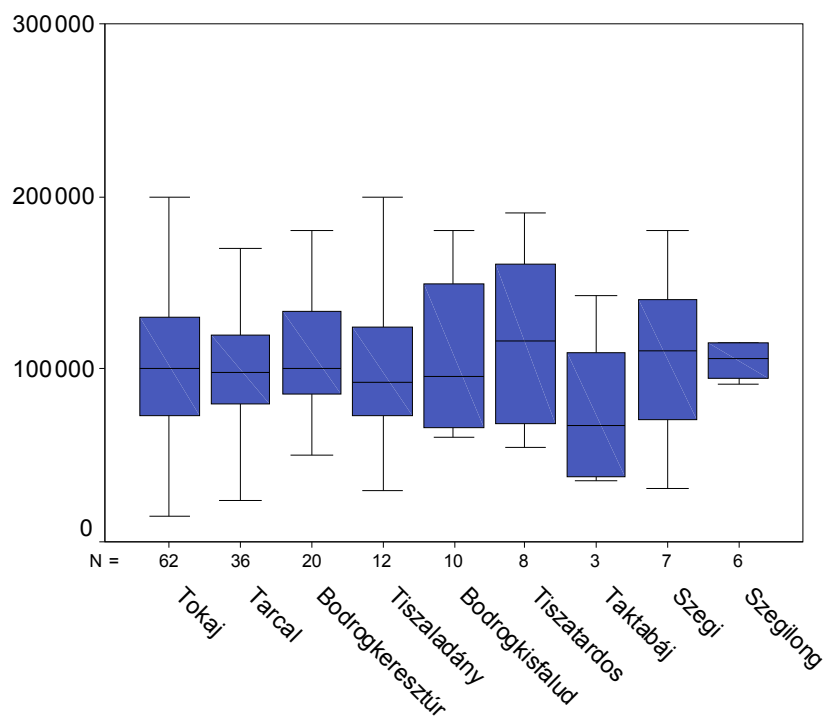

Az ábrát összevetve az előzővel kiderül, hogy Tokaj településén a családok közel fele egy, illetve két személyt tömörít (ez igazolja azt a korábban látott tendenciát, hogy Tokajban sok az idős- egyedülálló vagy társsal élő- ember). Az ábra elemzésekor óvatosan kell eljárunk, hiszen a kis elemszám miatt nincs értelme

tendenciákról, átlagokról beszélni. Mindenestre az világosan látszik, hogy az egy, illetve kétszemélyes háztartások átlagos havi bevétele a kistérségben körülbelül 50-60 ezer forint. Az elemszáma miatt elemzésre érdemes települések közül *Tokajban*, *Bodrogkisfaludban* és *Szegilongon* azt a vonalat látjuk érvényesülni, hogy sokan élnek a települések átlagát jelző jövedelmi szint alatt, de van néhány család, akiknek a jövedelme messze meghaladja a településekre jellemző átlagot.

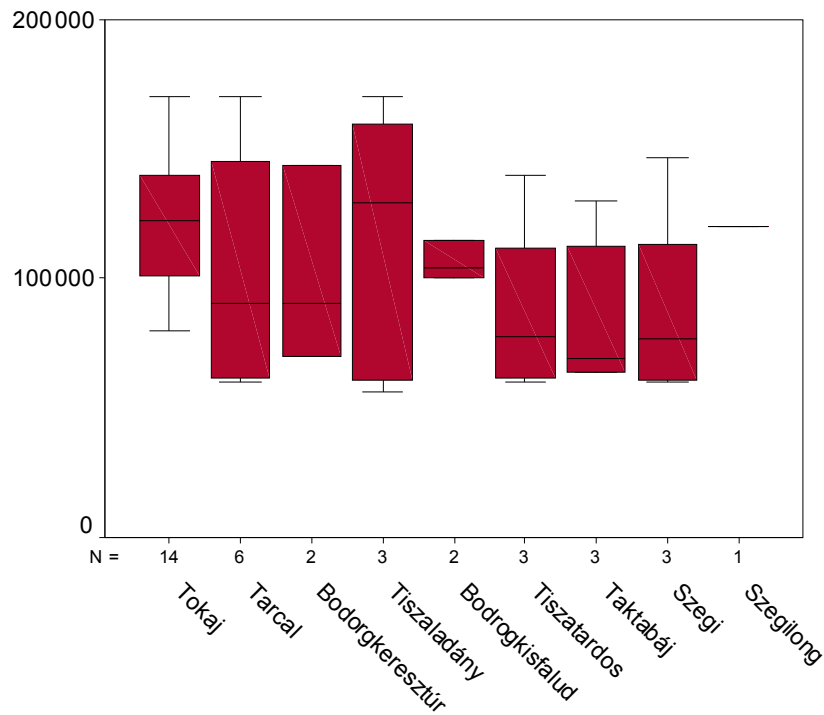
Most rátérünk a három- illetve négyszemélyes háztartások bevételeinek bemutatására - településenkénti bontásban.

18. ábra. A három- és négyszemélyes háztartások jövedelmi helyzetének alakulása

Fogalmazhatunk úgy is, hogy a fenti ábra a hazai viszonylatban átlagos családnagyságot mutatja be. Havi bevételük átlaga a 60 ezertől (Taktabáj) 120 ezer forintig (Tiszatardos) terjedő tartományban mozog. A kis elemszám miatt azonban ebben az esetben sem szabad elhamarkodott, általánosító következtetéseket levonnunk. Úgy tűnik, hogy Szegilong 3-4 fős családjai mutatnak nagyfokú homogenitást havi bevételeik alakulását tekintve, a legnagyobb szóródást pedig *Tokaj* illetve *Tiszaladány* adatsora mutatja (ezen a két utóbbi településen igen széles spektrumon mozognak a családok bevételeiket tekintve, ami együtt jár azzal is, hogy nagyok a különbségek az egyes háztartások között).

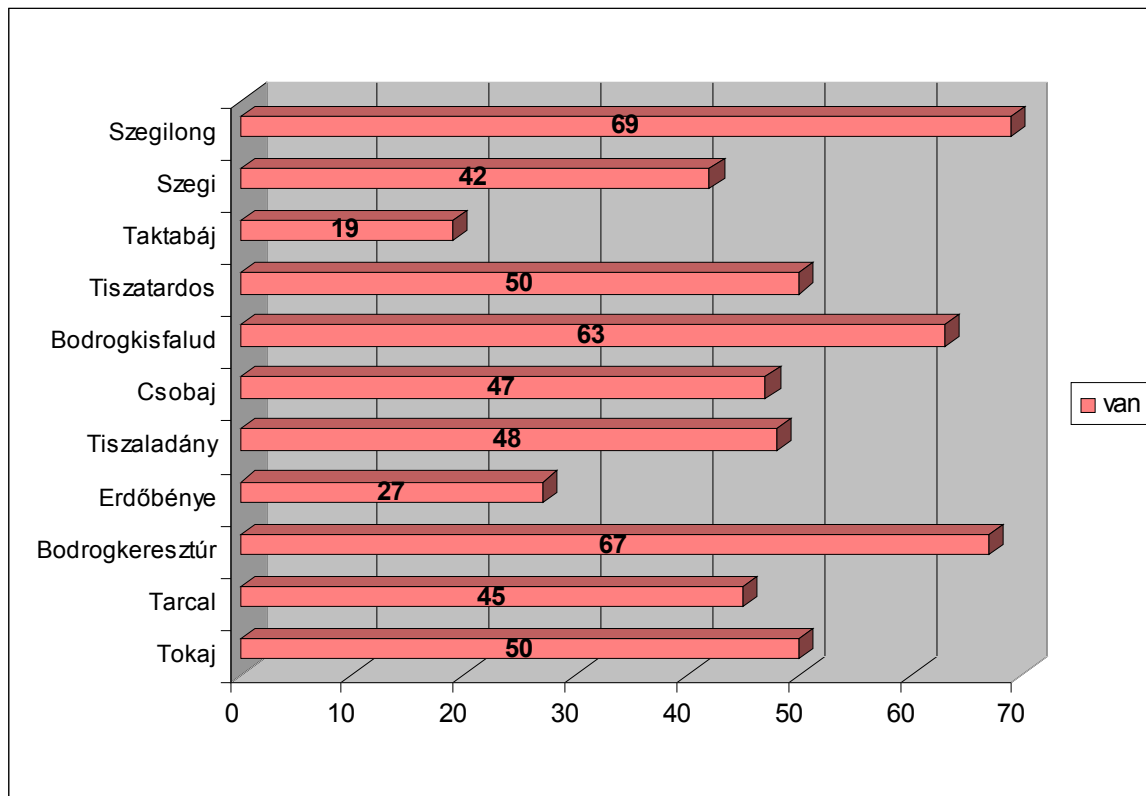
19. ábra. Az öt, illetve annál több tagot számláló háztartások jövedelmi helyzete településenként

Végül a háztartások nagysága alapján elkészített utolsó ábrán azokat a családokat jelenítettük meg, amelyekben öt vagy annál több személy él együtt. A kis elemszám miatt szintén nehézségekbe ütközik bármiféle általánosítás megtétele. Az ilyen típusú családok anyagi helyzetére az jellemző a kistérségben, hogy nagyon nagy különbség jellemzik azok átlagos viszonyait településenként. Átlagos bevételük havonta településenként elérheti a 130-140 ezer forintot is, ugyanakkor akár 70 ezer forint körül is mozoghat. Tokaj esetén a havi bevételek átlaga a nagycsaládok esetén 12.000 forint, de akár 80 ezer, akár 170 ezer is lehet.

Vizsgálatunk egyik kulcskérdése az volt, hogy az *egyes településeken a családok hány százaléka rendelkezik munkabérből származó bevétellel*. Ezt vizsgáljuk most meg.

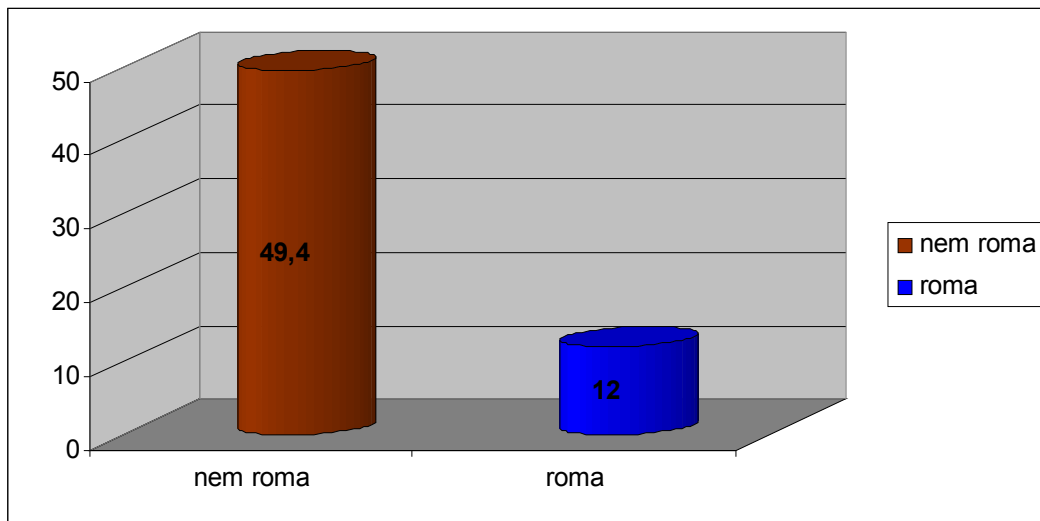
20. ábra. Munkabér megléte a havi bevételek között (a háztartások százalékában, településenként)

Az ábra alapján láthatjuk, hogy Szegilong (69%) vezet abból a szempontból, hogy az érintett településeken a háztartások hány százalékában lehet munkabér jellegű bevétellel számolni. Ezt követi Bodrogkeresztúr, majd Bodrogkisfalud adatsora. Tokaj település a középmezőnyben helyezkedik el ebből a szempontból; ott a családok fele könyvelhet el havonta ilyen jellegű bevételt. Taktabáj esetén ez azt adta 19%. Korábban is láthattunk, hogy ez a település a munkanélküliség által leginkább sújtott település a kistérségben, hiszen a munkanélküliségi ráta 57%-os. Ez azt jelenti, hogy ezen a településen több mint minden második, munkaképes korú embernek nincs munkája. Ezen településen tehát nem az elöregedésnek tudható be az, hogy kevés a munkabérrel rendelkező család (mint az Tokaj esetén feltételezhető). Erdőbénye családjainak csak 27%-a rendelkezik munkabér bevétellel. Ebben a községben, ahogyan azt korábban már bemutattunk, a gazdaságilag aktív korúak kétharmada dolgozik. Feltételezhető tehát, hogy ha nem rendszeres munkabér jellegű bevétele van a családoknak, akkor esetleg vállalkozásból jutnak jövedelemhez. Másik oka pedig az lehet annak, hogy az itt élő családok nem rendelkeznek munkabér bevétellel, hogy sok az idős, nyugdíjas ember. Ez a korábban már bemutatott adatokkal igazolható, tehát Erdőbénye esetén nem a magas munkanélküliséggel, mint inkább azzal kell számolni, hogy a település elöregszik.

Nézzük meg, hogy a *munkabér jellegű bevételek hány százalékban vannak jelen a roma és hány százalékban a nem roma háztartásokban.*

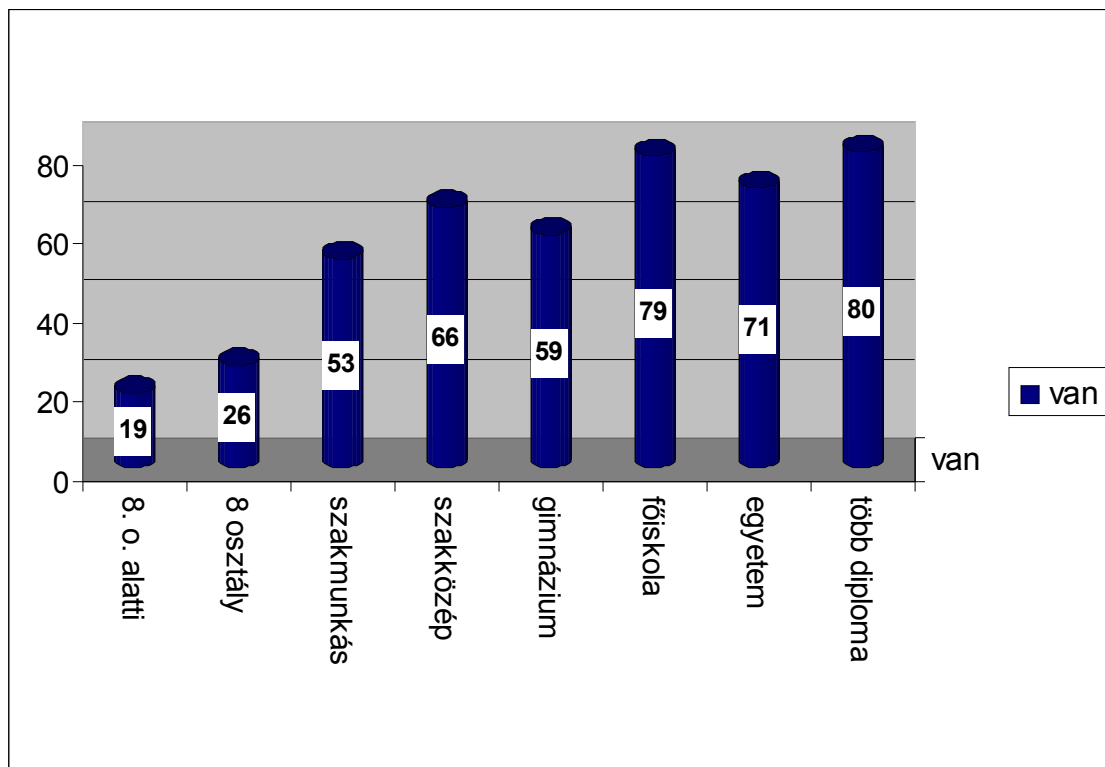
21. ábra. Munkabér megléte a roma/nem roma háztartásokban (a háztartások százalékában)

Az ábrán látható, hogy míg a nem roma családok közel fele, addig a roma családoknak csak körülbelül egynolcada rendelkezik munkabérrel. Ez egybevág azon országos adatokkal, hogy míg rendszerváltás előtt a roma családok nagy része (70-80%-a) volt rendszeresen foglalkoztatva, addig a rendszerváltás után jelentősen megnőtt a roma népességben (is) a munkanélküliség.

Végül azt vizsgáljuk meg, hogy mennyiben határozza meg a *magasabb iskolai végzettség a foglalkoztatottsági esélyeket.*

22. ábra. Az iskolai végzettség és a munkabér megléte közötti összefüggés

Az ábra alapján majdnem tisztán kirajzolódik az a tendencia, hogy minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége annál jobbak az esélyei a munkaerőpiacon való elhelyezkedésre (amit itt most a munkabér meglétével fejeztünk ki). A 8 általános iskolai osztállyal sem rendelkezők esélye a foglalkoztatásra negyed annyi, mint azoknak, akik több diplomával rendelkeznek. Úgy tűnik azonban, hogy a kizárólag gimnáziummal, mint legmagasabb iskolai végzettséggel való rendelkezés nem növeli az elhelyezkedés esélyét szemben a szakközépiskolai végzettséggel. Ugyanez a tendencia látszik érvényesülni az egyetemi végzettség versus főiskolai végzettség esetén: az előbbi nem jelent jobb ajánlólevelet a munkaerőpiacon, mint az utóbbi.

I. 3. 3 A családok kiadásainak alakulása

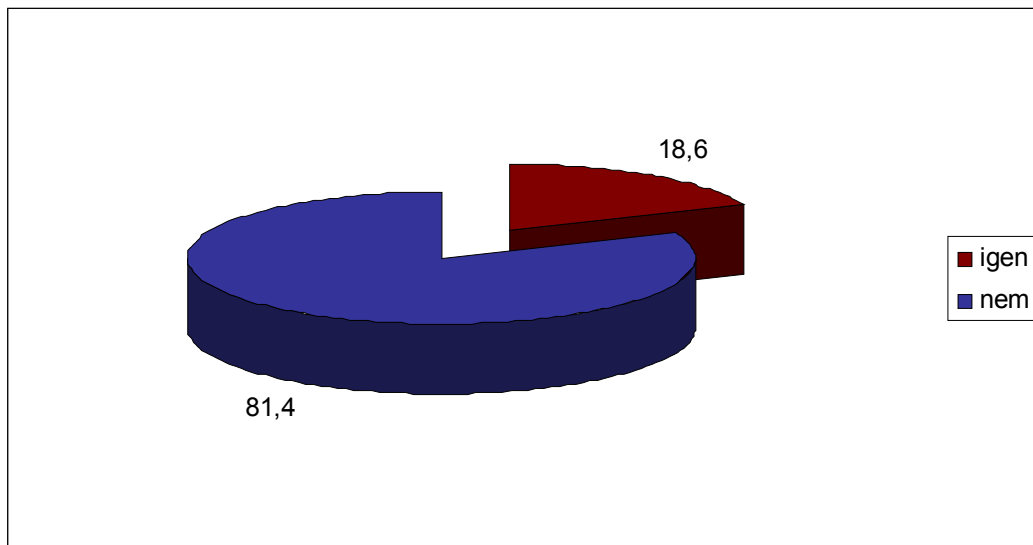
Vizsgálatunkban kíváncsiak voltunk arra is, *hogy hogyan alakul a családok kiadásaink szerkezete, milyen összetevőkből áll és azokra mennyit költenek.*

Az egyes háztartások havi kiadásainak alakulását vizsgálva kiderült, hogy a családok életében a havi kiadások közül az élelmiszerre fordított összeg jelenti a legnagyobb tételt (átlagosan 30 ezer forintot jelent ez havonta). Ez az adat megfelel az országos átlagnak. Az élelmiszerre fordított kiadások utáni második legnagyobb tételt a „rezszi” költség adja. Ez a tétel átlagosan 18 ezer forintot tesz ki havonta. Telefonálásra 5, gyógyszerre illetve egészségügyi kiadásokra átlagosan 4 ezer forintot költenek a régióban élő családok- ez utóbbi az országos adatnál nagyobb (2000-ben, országos átlagban egy háztartás átlagosan 3 ezer forintot költött erre). A gyógyszerre illetve egészségügyi kiadásokra fordított nagy összeg annak is köszönhető, hogy az elemzett régióban sok az idős ember, ami maga után vonja a megbetegedés nagyobb kockázatát. Élvezeti cikkekre átlagosan 2800, művelődésre (színházra, mozira, múzeumra stb.) 1300 forintot szánnak a családok.

Kutatásunk során abból indultunk ki, hogy a családok anyagi-jövedelmi helyzetének fontos mutatója az, hogy *vannak-e megtakarításaik* tudnak-e félretenni, ha akarnak a hónap végén.

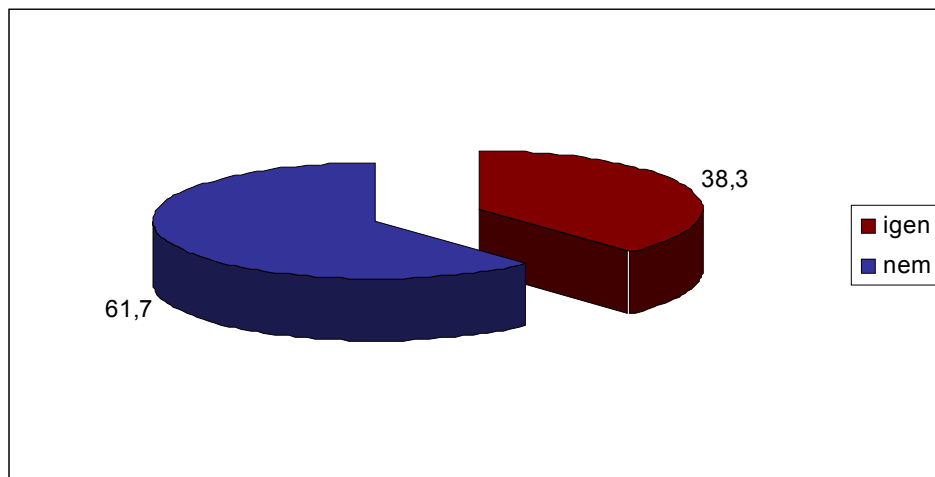
A következő ábra szemlélteti a vizsgálat eredményét e tekintetben.

23. ábra. Megtakarítások megléte illetve hiánya a megkérdezett háztartások %-ában

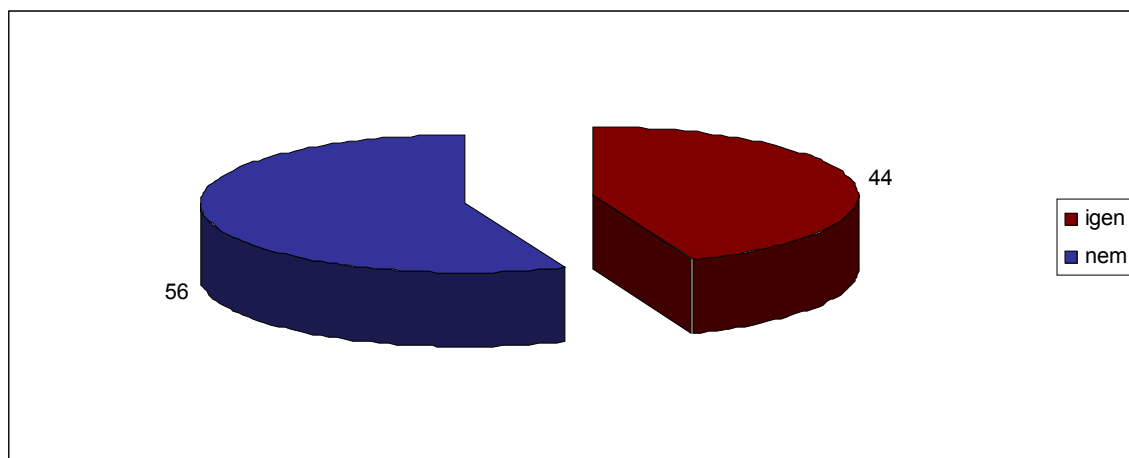
A fenti ábra alapján világosan látszik, hogy a családok körülbelül háromnegyede hónapról hónapra él, saját bevallása alapján nem tud pénz félrerakva takarékoskodni. Kétötödének gondot okoz a havi számlák kiegyenlítése (lásd ábrát), sőt volt olyan számlájuk az utóbbi fél évben, amelyet nem egyenlítettek ki (az a kérdőív alapján nem derült ki, hogy nem tudták kiegyenlíteni, mert nem volt meg az ehhez szükséges anyai fedezet, vagy esetleg elfelejtették, nem akarták- bár ez utóbbi két alternatívát eléggé valószínűtlennek tartjuk).

24. ábra. Kifizetetlen számla megléte az utóbbi fél évben a megkérdezett háztartások %-ában

Arra a kérdésre is választ kerestünk, hogy *vajon előfordult-e a családok életében, hogy anyagi nehézségeik miatt kölcsön kellett kérniük másoktól*. A kérdésre adott válasz három szempontból elemezhető: egyrészt a szegénység, nélkülözés indikátora lehet, másrészt azt is megmutatja, hogy az emberek között él-e a bizalom egymással szemben, azaz anyagi gondjaik esetén van-e olyan barátjuk, ismerősük, aki hajlandó kisegíteni őket, harmadrészt következtetni lehet belőle a lekötöttségi tőke mértékére.

25. ábra. A háztartások megoszlása a magánszemélytől (pénzszűke esetén) már pénzt kérők/nem kérők kategóriája között

A fenti ábra szerint a családok majdnem fele már élt azzal a lehetőséggel, hogy anyagi gondjai esetén más magánembertől kért kisebb-nagyobb összeget. Ezt értékelhetjük úgy, hogy a háztartások felének voltak már komolyabb anyagi problémái, illetve úgy is, hogy nagyfokú a bizalom él az emberekben egymás iránt, azaz alkalom adtán képesek egymásnak segíteni illetve számíthatnak másokra.

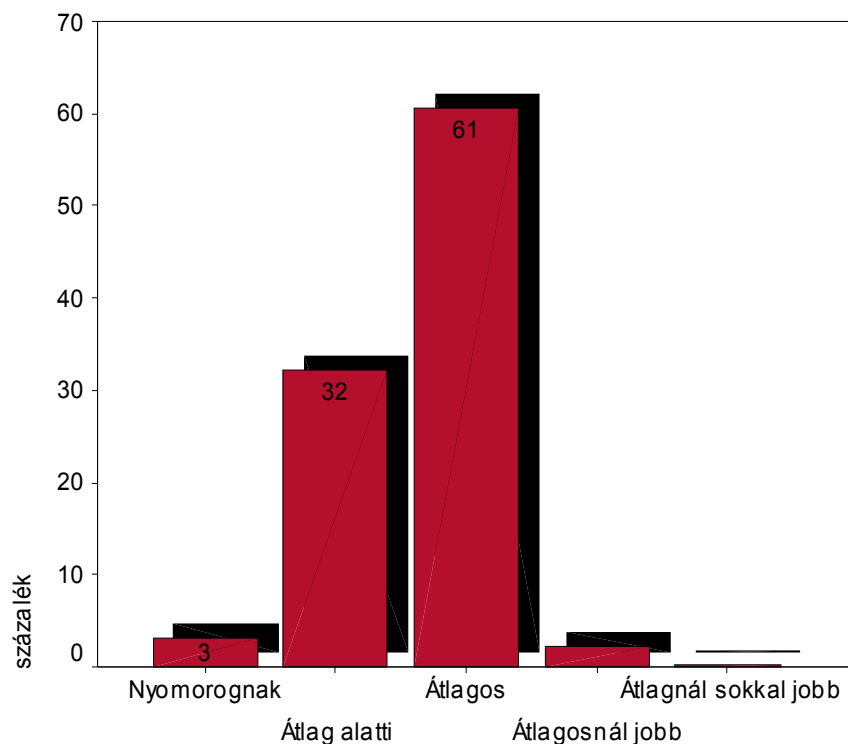
I. 3. 4 Szubjektív szegénység

Eddig a jövedelmi helyzet objektív oldalát tekintettük át. A következő ábrák segítségével szemléltethetjük azt, hogy *szubjektíve hogyan látják* az emberek családjuk jövedelmi helyzetét. Ez utóbbi kérdésre adott válaszok azért is lényegesek, mert egyes kutatások szerint⁵ a jövedelmi helyzet szubjektív megítélése hatással van az élet több területével való elégedettség fokára is. Ha valaki kedvezőnek gondolja jövedelmi viszonyait, az nagyobb valószínűséggel elégedett lakókörnyezetével, lakásával, egészségi állapotával, jövőbeli kilátásaival, sőt összességében élete alakulásával. Nem is az a lényeges tehát, hogy valaki objektíve mennyire deprivált, hanem az, hogy mennyiben gondolja magát annak. A jövedelemmel való viszonylagos elégedettség harmonikusabbá, optimistábbá teszi az embert, ezáltal kisebb a valószínűsége a negatív gondolatoknak, depresszióknak.

A következő ábra azt mutatja, hogy az érintett településeken hogyan *alakul az emberek szegénység-érzete, azaz, hogyan látják saját vagyoni-jövedelmi helyzetük alakulását.*

⁵ Sági M. Elégedettség, jövedelmi feszültség. In: Társadalmi Riport, 2002.

26. ábra. A jövedelmi helyzet megítélése

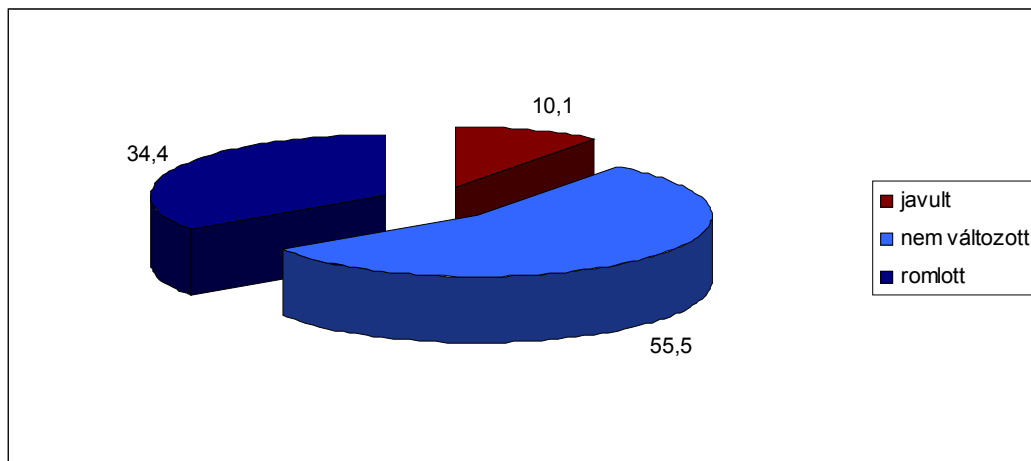

Az ábra alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az emberek leginkább átlagosnak tartják helyzetüket. Országos adatokkal⁶összehasonlítva ezeket a válaszokat kiderül, hogy míg országosan az emberek 11% gondolja jövedelmi helyzetét az átlagnál jobbnak, illetve sokkal jobbnak, a mi régióinkban ez az arány csak 1-2%. Az emberek körülbelül egyharmada ítéli kedvezőtlennek illetve nagyon kedvezőtlennek jövedelmi helyzetét.

Vizsgálatunk során arra is kíváncsiak voltunk, hogy *mit gondolnak a válaszadók jövedelmi helyzetük elmúlt három évben történő változásával kapcsolatban.*

27. ábra. Jövedelmi helyzetbeli változás (az elmúlt 3 évben) megítélése

⁶ Sági M. 2001.

Az ábra alapján elmondhatjuk, hogy az emberek többségének jövedelmi helyzetében –saját megítélésük szerint- nem történt változás az elmúlt években. Egyharmaduk számolt be arról, hogy anyagi körülményeik rosszabbak lettek. Öröndetes tény azonban az, hogy 10%-a a válaszadónak javulást érzékelt anyagi viszonyaiban. Ez utóbbi adat Abaújszántó és kistérsége adataihoz képest kedvezőbb, nevezetesen 3%-kal magasabb.

I. 4 Az egyes települések mentális állapotáról

A kistérség egészében komoly gondot jelent az elvándorlás és az alacsony szülési kedv, s bár ez utóbbi illetve az életszínvonal között nincs kimutatható összefüggés, ha a jelen állapotokat, viszonyokat és fejlődési irányokat állandónak vesszük, egy térség jövőjéről sokat elárul, hogy miként érzik magukat, milyen perspektívákat látnak maguk előtt az ott élő emberek.

I. 4. 1 Miként alakult, és miként alakul majd a település sorsa

18. Táblázat

Ön szerint miként alakult a település sorsa?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrogkislalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nagyon fejlődött	28,9%	1,6%	4,5%	3,1%	2,9%	20,6%	50,0%			5,0%		14,3%
inkább fejlődött	62,7%	60,5%	71,6%	60,0%	32,4%	64,7%	47,1%	38,9%	100%	70,0%	88,2%	61,7%
nem változott	3,5%	23,3%	11,9%	27,7%	29,4%	5,9%		50,0%		20,0%	5,9%	14,0%
inkább romlott	2,5%	9,3%	7,5%	7,7%	29,4%	2,9%		5,6%		5,0%	5,9%	6,5%
nagyon romlott	,5%	1,6%		1,5%	5,9%			5,6%				1,1%
nem tudja	2,0%	3,9%	4,5%			5,9%	2,9%					2,4%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%	100,0%

A térség településeinek lakossága láthatóan úgy ítélte meg, hogy a különböző társadalmi-gazdasági gondok ellenére a lakókörnyezete inkább fejlődött az elmúlt években, ami főként a helyi önkormányzatok munkáját dicséri. Kiemelkedik a sorból Bodrogkislalud, Tokaj és Csobaj, ahonnan az átlagosnál jóval több „nagyon fejlődött” válasz érkezett.

19. Táblázat

Miként alakul majd a település sorsa?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrogkiszfalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nagyon fejlődik	6,0%	,8%				2,9%	25,7%	5,3%				3,8%
inkább fejlődik	55,3%	54,3%	30,3%	48,5%	14,7%	48,6%	68,6%	36,8%	56,3%	47,4%	52,9%	49,1%
nem változik	17,6%	27,9%	47,0%	30,9%	61,8%	20,0%	2,9%	21,1%	43,8%	47,4%	29,4%	27,8%
inkább romlik	2,5%	5,4%	15,2%	10,3%	17,6%						5,9%	5,7%
nagyon romlik				1,5%	5,9%							,5%
nem tudja	18,6%	11,6%	7,6%	8,8%		28,6%	2,9%	36,8%		5,3%	11,8%	13,2%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%	100,0%

A jövőre nézvést is inkább optimistán nyilatkoztak az emberek, bár itt már több stagnálást előre jelző válaszokat kaptunk. Itt is kiemelkedik Bodrogkiszfalud, ahol a megkérdezettek 94 százaléka (!) vár kisebb-nagyobb mérvű fejlődést az elkövetkező évektől.

I. 4. 2 Mennyire ért egyet azzal, hogy az emberek zömének egyre rosszabbul megy

Az életszínvonal kedvezőtlen megítélésének eredményét még inkább alátámasztotta felmérésünk, amikor arra kértünk válaszokat: Mennyire értenek egyet azzal, hogy az emberek többségének egyre rosszabbul megy. A megkérdezettek 56 százaléka ugyanis teljes mértékben elfogadta a fenti állítást, és a „szimplán” egyetértő nyilatkozatokkal együtt 72 százalékra kúszott fel a helyeslők aránya. Településenként ugyan itt is mértünk eltéréseket, de egyik lakóhelyen sem kerültek többségbe az állítással egyet nem értők, sőt meg sem közelítették ezt az arányt.

20. Táblázat

Mennyire ért egyet azzal, hogy az emberek zömének egyre rosszabbul megy?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrogkislalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szege	Szegilong	
nem válaszolt		2		6								8
		1,5%		8,7%								1,3%
egyáltalán nem	8	3	1	1	1		1			2	1	18
	4,0%	2,3%	1,5%	1,4%	2,9%		2,9%			11,1%	5,9%	2,8%
nem	3	5	1	2	1		2			1	1	16
	1,5%	3,8%	1,5%	2,9%	2,9%		5,7%			5,6%	5,9%	2,5%
igen is, meg nem is	41	21	13	5	8	5	8	5	1	5	2	114
	20,4%	16,2%	19,4%	7,2%	23,5%	14,3%	22,9%	29,4%	5,9%	27,8%	11,8%	17,8%
egyetért	17	23	16	13	1	9	6	7	9	2	1	104
	8,5%	17,7%	23,9%	18,8%	2,9%	25,7%	17,1%	41,2%	52,9%	11,1%	5,9%	16,3%
teljes mértékben	130	73	36	29	23	20	14	5	7	7	12	356
	64,7%	56,2%	53,7%	42,0%	67,6%	57,1%	40,0%	29,4%	41,2%	38,9%	70,6%	55,6%
nem tudja	2	3		13		1	4			1		24
	1,0%	2,3%		18,8%		2,9%	11,4%			5,6%		3,8%
Összesen	201	130	67	69	34	35	35	17	17	18	17	640
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Mindez éles ellentétben áll azzal, hogy a többség szerint valamilyen mértékben fejlődött az a település, ahol él. Ez pedig cáfolja azt a közkeletű vélekedést, miszerint az emberek csak a látványos beruházásokat (új uszodát, tornatermet, emlékparkot) értékelik. Igaz, hogy ezek szívet melengetők tudnak lenni egy helyben lakó számára, ám amikor a saját helyzetére gondol, sokkal inkább foglalkoztatják az anyagi körülményei, a munkahely biztonsága, a munkájának a hasznossága. Sajnos mind a mai napig jellemző, hogy az önkormányzatok kevesebb energiát és figyelmet fordítanak ez utóbbi körülményre, mert úgy vélik, ennek javításáért ők vajmi keveset tehetnek.

I. 4. 3 Migrációs tendenciák

Mint arról már korábban is szoltunk, a kistérség egyik rákfenéje a népesség folyamatos fogyása, amely leginkább az alacsony születésszámmal, illetve az elvándorlással függ össze. A szülési kedv felmérése nem lehetett témája e kutatásnak, az elvándorlás pedig leginkább azokat a korcsoportokat érinti, akik még nem töltötték be a 18-ik életévüket, tehát a mintavétel nem terjedt ki rájuk, ezért az ő szándékaikról a szülőket kérdeztük meg a következőképpen:

- Van-e olyan gyermeke, aki elköltözik más településre?
- Van-e olyan gyermeke, aki a könnyebb megélhetés miatt itt marad?
- Szeretné-e, hogy a gyermeke az adott településen éljen?

A kapott eredmény nem túl biztató a kistérség településeire nézve, hiszen bár sokan nem tudtak választ adni a kérdésekre, többen nyilatkoztak úgy, hogy gyermekük az elköltözést fontolgatja, mint ahányan nem tudnak csemetéjük ebbéli szándékáról, s ebből a szempontból Csobaj, Erdőbénye, és a két legnagyobb, Tarcál és Tokaj van a legrosszabb helyzetben (Taktabájon és Szegilongon a válaszok alacsony száma miatt csak nagy hibaszázalékkal értelmezhető az eredmények).

21. Táblázat

Van-e olyan gyermeke, aki elköltözik más településre?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcál	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrog kisfalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nem válaszolt	3 3,4%	3 4,7%	1 3,2%	5 17,9%	2 11,8%	1 6,7%		1 14,3%		1 9,1%		17 6,0%
van	20 22,7%	20 31,3%	3 9,7%	8 28,6%	3 17,6%	5 33,3%			2 50,0%	1 9,1%	2 33,3%	64 22,8%
nincs	11 12,5%	8 12,5%	2 6,5%	1 3,6%	5 29,4%	2 13,3%	5 50,0%	1 14,3%	2 50,0%	1 9,1%	3 50,0%	41 14,6%
nem tudja	54 61,4%	33 51,6%	25 80,6%	14 50,0%	7 41,2%	7 46,7%	5 50,0%	5 71,4%		8 72,7%	1 16,7%	159 56,6%
Összesen	88 100,0%	64 100,0%	31 100,0%	28 100,0%	17 100,0%	15 100,0%	10 100,0%	7 100,0%	4 100%	11 100%	6 100,0%	281 100,0%

A könnyebb megélhetést, a boldogulást is többen találják meg máshol, mint azon a településen, ahol élnek, erről árulkodik a 22-ik táblázat, és itt szintén igen kedvezőtlen képet kapunk Tokajról és Tarcalról, de az egy Bodrogkisfalud kivételével máshol sem sokkal biztatóbbak az eredmények.

22. Táblázat

Van e olyan gyermeke, aki a könnyebb megélhetés miatt itt marad?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrog kisfalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nem választott	3 3,4%	4 6,2%	1 3,2%	6 21,4%	2 11,8%	1 6,7%		2 28,6%		1 9,1%		20 7,1%
van	5 5,7%	5 7,7%	1 3,2%	1 3,6%	2 11,8%	2 13,3%	5 50,0%		2 50,0%	1 9,1%		24 8,5%
nincs	23 26,4%	25 38,5%	1 3,2%	4 14,3%	5 29,4%	2 13,3%		1 14,3%	1 25,0%		4 66,7%	66 23,5%
nem tudja	56 64,4%	31 47,7%	28 90,3%	17 60,7%	8 47,1%	10 66,7%	5 50,0%	4 57,1%	1 25,0%	9 81,8%	2 33,3%	171 60,9%
Összesen	87 100,0%	65 100,0%	31 100,0%	28 100,0%	17 100,0%	15 100,0%	10 100,0%	7 100,0%	4 100,0%	11 100,0%	6 100,0%	281 100,0%

A harmadik, egyben utolsó kérdés tulajdonképpen álkérdés, hiszen kevés olyan szülő van, aki nem szeretné, ha a fia vagy a lánya a közelében élné le az életét, ennek ellenére közel minden negyedik ember azt a választ adta, hogy úgy látja jónak, ha a gyermeke elköltözne a jobb megélhetés reményében.

23. Táblázat

Szeretné-e, hogy a településen éljen a gyermeke?

	Település											Összesen
	Tokaj	Tarcal	Bodrog kereszt úr	Erdőbénye	Tiszaladány	Csobaj	Bodrog kisfalud	Tiszatardos	Taktabáj	Szegi	Szegilong	
nem választott	3 3,4%	5 7,8%	1 3,3%	4 14,8%	3 16,7%	1 6,7%	1 9,1%			1 8,3%		19 6,8%
egyáltalán nem	4 4,6%	4 6,3%	1 3,3%		2 11,1%	3 20,0%					2 33,3%	16 5,7%
inkább nem	12 13,8%	19 29,7%	7 23,3%	7 25,9%	4 22,2%	1 6,7%		1 14,3%	1 25,0%		1 16,7%	53 18,9%
inkább igen	34 39,1%	15 23,4%	14 46,7%	4 14,8%		2 13,3%	4 36,4%	2 28,6%	3 75,0%	4 33,3%	1 16,7%	83 29,5%
nagyon szeretném	24 27,6%	8 12,5%	4 13,3%	5 18,5%	7 38,9%	6 40,0%	3 27,3%			6 50,0%		63 22,4%
nem tudja	10 11,5%	13 20,3%	3 10,0%	7 25,9%	2 11,1%	2 13,3%	3 27,3%	4 57,1%		1 8,3%	2 33,3%	47 16,7%
Összesen	87 100,0%	64 100,0%	30 100,0%	27 100,0%	18 100,0%	15 100,0%	11 100,0%	7 100,0%	4 100,0%	12 100,0%	6 100,0%	281 100,0%

Összefoglalásként a következő – fentebb már többször is leírt – gondolatokat tudjuk csak tolmácsolni:

- A helyi önkormányzatok vállalkozói attitűdjének erősítése.
- A szociális szolgáltatások fejlesztésének, mint munkahelyteremtő, életminőség-javító, népességmegtartó beruházásnak, gazdasági ágazatnak az elfogadása és elfogadtatása.
- A nonprofit működési forma előtérbe helyezése.
- A szolgáltatások iránti lakossági igény felkeltése.

Egy olyan kistérség számára, amely jelen pillanatban semmi biztos plusz jövedelemre, forrásra nem számíthat, létérdek, hogy amennyire tud, megálljon a saját lábán. Véleményünk szerint a helyes recept alkalmazásával ebben lehet segítségükre a szociális szolgáltató szektor fejlesztése.

Összegzésképpen a fentiek figyelembe vételével készítettünk egy táblázatot annak érdekében, hogy megállapítsuk *az egyes települések depriváltságának a mértékét.*

24. Táblázat. Az egyes települések depriváltságának a mértéke

A TELEPÜLÉS NEVE	DIMENZIÓK						
	Természetes fogyás	100 felnőttre jutó öregkorúak aránya	Aktivitási ráta	Munkanélküliség i ráta	Iskolai végzettség	A háztartások havi bevétele	Munkabér hiánya a háztartásokban
Tokaj	xx						
Tarcal							
Erdőbénye		xx				xx	xx
Bodrogkeresztúr							
Bodrogkisfalud							
Csobaj		x	x	x	xx		
Tiszaladány			x		x		
Taktabáj			xxx	xxx	xxx	xxx	xxx
Szegi			xx			x	x
Tiszatardos	xx	xxx		xx			
Szegilong	xx						

A táblázatban *hét dimenzió mentén* hasonlítottuk össze a településeket. *-gal jelöltük azt, hogy az egyes dimenziókban az adott település mennyiben „marad le” a kistérség többi településéhez képest. A *** jelölés azt takarja, hogy az érintett település az adott dimenzió mentén a többihez képest a legrosszabb helyzetben van, ** -gal jelöltük azt a települést, amely a második, * -gal amely a harmadik legrosszabb helyzetű az adott dimenzió mentén.

A fenti táblázat segítségével az alábbi összefüggések állapíthatók meg:

- A leginkább deprivált település Taktabáj, ahol a legkisebb a gazdaságilag aktív népesség aránya, a legnagyobb a munkanélküliségi ráta, a legalacsonyabb az emberek iskolai végzettsége, a háztartások havi bevétele és a munkabér jellegű bevételek a családok nagy százaléka számára nem állnak rendelkezésre. Lényegében Taktabáj többszörösen hátrányos helyzetű településnek tekinthető, a fenti dimenziók közül ötben is jelentős elmaradást mutat a többi községhez képest.
- Erdőbénye és Tiszatardos követi Taktabájt a depriváltsági sorban, mindkettő 6-6 „pontot” kapott a fenti táblázatban és mindkettő 3-3 dimenzióban mutat elmaradottságot. Tiszatardos inkább a népesség előregedésében halad az élen, Erdőbénye pedig a havi fix munkabér jellegű bevételek terén mutat elmaradást, illetve ezzel összefüggésben a családok havi bevételében.
- Lényegében Csobaj is az előbbi két településhez tart depriváltságát tekintve azzal a különbséggel, hogy ott az elmaradottság egy hajszállal kisebb (összességében 5 „ponttal” rendelkezik), de négy dimenzióban is hátrányokat mutat. Az öregedés, és ezzel összefüggésben az aktivitási ráta alacsony mivolta, illetve a munkanélküliség és az öregedéssel összefüggésbe hozható alacsony iskolai végzettség okoz alapvető problémát a településen.
- Szegi az említett rendszerben 4 pontot kapott és 3 dimenzióban mutat elmaradottságot. Az aktivitási rátája alacsony, de ez nem jár együtt nagyfokú előregedéssel, inkább arra lehet gondolni, hogy több kisgyerek jut egy családra. Az aktivitási ráta alacsonysága maga után hozza a háztartások havi bevételének kistérségi átlagtól való elmaradását illetve azt, hogy a családok nagy részében nincsen munka-bér jellegű jövedelem.
- Szegilong, Tiszaladány és Tokaj zárja a sort, két-két ponttal. Tiszaladányban az alacsony iskolai végzettség alacsony aktivitási rátával párosul, Szegilongban és Tokajban pedig a népesség egyértelmű előregedése okoz súlyos problémákat (a születések száma körülbelül harmada a halálozások számának).

II. A szociális és egészségügyi ellátórendszer jelenlegi helyzetéről alkotott lakossági vélemények

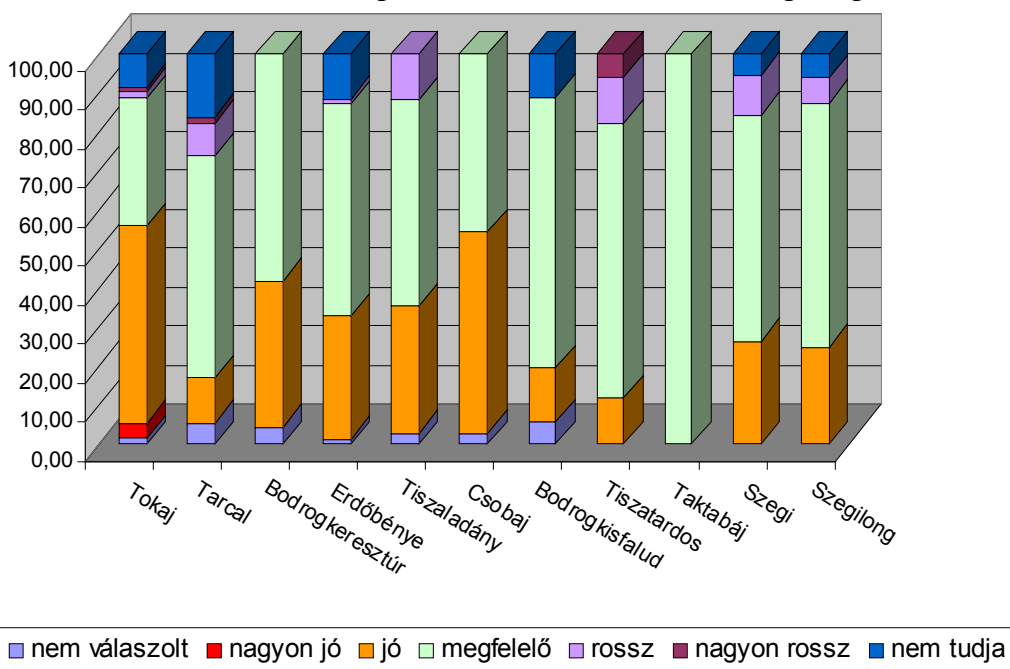
II. 1 A szociális és egészségügyi ellátórendszer hiányosságai az egyes településeken

A kérdőívnek ahhoz a részéhez érkeztünk, amely talán a legfontosabb adatokat szolgálja a szociális ellátórendszer koncepciójának, fejlesztésének a kidolgozásához. Két kérdésről van szó:

- Milyennek ítéli meg a szociális és az egészségügyi ellátások színvonalát a településen?
- Hiányzik-e Ön szerint valamilyen szociális vagy egészségügyi szolgáltatás a településről, és ha igen, mi az?

A szociális és egészségügyi ellátórendszert általában közepesre értékelték az emberek (50,6%), de emellett többen jónak ill nagyon jónak tartották (33,7%), mint amennyien panaszkodtak rá (14,8%). A legtöbb egyes vagy kettes osztályzat Tiszatardosról (17,64%), Tiszaladányról (11,76), Tarcalról (10, %), Szegiről (10,53%) érkezett, míg a legkedvezőbb érdemjegyeket Tokajban (54,4%) Csobajon (51,43%) és Bodrogkeresztúron (37,31%) osztották ki. Kiváló minősítés csak Tokaj város lakóitól érkezett.

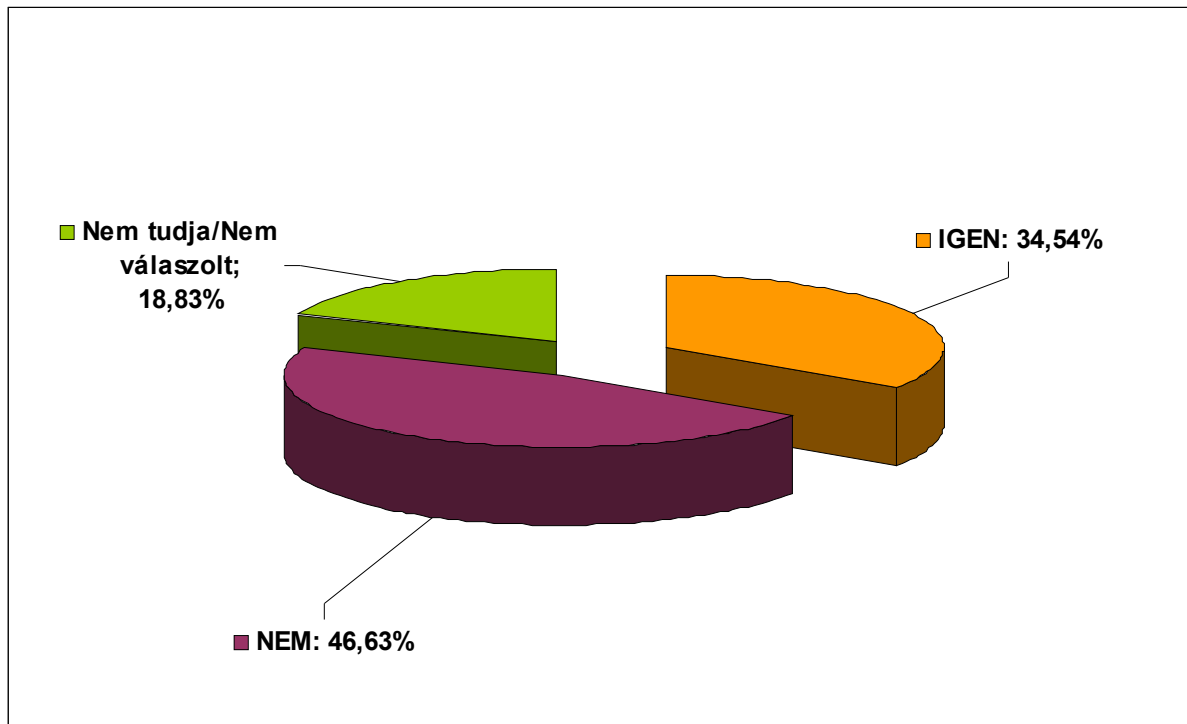
28. ábra. A szociális szolgáltatások színvonalának lakossági megítélése

Ebből adóan a szociális ellátási koncepció készítésnél általában célul lehet kitűzni a szociális ellátás színvonalának emelését, a megfelelő szakemberképzéssel és továbbképzéssel növelni a szolgáltatások minőségét.

A második kérdésre a megkérdezettek 81,1 százaléka válaszolt, s ennek a 643 embernek a 34,54 százaléka nyilatkozott úgy, hogy hiányzik valamilyen szociális szolgáltatás abban a községben, ahol él.

29. ábra. Hiányzik-e valamilyen szociális vagy egészségügyi szolgáltatás a településen?

A közepes érdemjegy mögött egyfajta elégedettség is meghúzódik. Amíg a többség 65 százalék nem fogalmazott meg hiányt a szociális szolgáltatás és a település egészségügyi szolgáltatásai iránt, addig 35 százalék viszont konkrét hiányának és kielégítetlen szükségletének is hangot adott. Tulajdonképpen négy település: Tokaj, Bodrogkeresztúr, Csobaj, Szegi lakossága inkább elégedett a jelenlegi szociális ellátórendszer nyújtotta szolgáltatások mennyiségével, míg a mikrotérség más községeiben már többen adtak hangot hiányérzetüknek, - minden negyedik, harmadik ember-, Tiszaladány, Tiszatardos, Bodrogkisfalud, Szegilong. A harmadik csoportban tartozó településeken már többen válaszoltak úgy, hogy igen hiányos a település szociális szolgáltatása, mint amennyien nemmel válaszoltak Tarcalon, Erdőbényén és Taktabájon így már erős kritikai felhang volt érzékelhető.

A szociális ellátási koncepció készítésénél különösen ez utóbbi három település polgárainak szociális szükségleteit kívánatos újabb szolgáltatások kiépítésével kielégíteni.

25. Táblázat

Települések	Hiányzik-e valamilyen szociális vagy egészségügyi szolgáltatás? válaszok százalékos megoszlása	
	Igen	Nem/nem tudja
Tokaj	17,59	82,41
Tarcal	65,71	34,29
Bodrogkeresztúr	6,06	93,94
Erdőbénye	73,08	26,92
Tiszaladány	25,00	75,00
Csobaj	17,86	82,14
Bodrogkisfalud	43,33	56,67
Tiszatardos	29,41	70,59
Taktabáj	68,75	31,25
Szegi	25,00	75,00
Szegilong	47,06	52,94
Mikrotérség együtt	34,54	65,46

Amikor konkrétan rákérdeztünk, hogy milyen ellátási forma is hiányzik szerintük a településről, már csak a megkérdezettek 34 százaléka válaszolt úgy, hogy „igen valami hiányzik az ellátási rendszerből”. E 222 ember majdnem átlagban két féle hiányosságot jelölt meg az általunk kutatók által felajánlott lehetőségek közül. A válaszolók közel felének pontosan 40%-ának véleménye szerint az egészségügyi, valamivel kevesebb mint negyede szerint – 24,1%- pedig a szociális szolgáltatási ellátások körének bővítésére van szükség.

Községenként természetesen jelentős eltéréseket tapasztaltunk. A legtöbb kifogás ill. jobbító javaslat sorrendben Erdőbényéről, Taktabájáról, és Tarcalról érkezett. Míg a jelenlegi szolgáltatások színvonalával leginkább elégedettek, így ezekről a helyekről kevés javaslat érkezett, Bodrogkeresztúrról, Tokajról, Csobajról, és Szegiről. Amíg, a Szegilongi, Tarcali, Erdőbényei lakosok többsége az egészségügyi rendszert és a szociális ellátó rendszert egyaránt fejlesztenék, s a jövőben az ellátások színvonalára fordítanának nagyobb hangsúlyt, addig Csobajon inkább a szociális ellátórendszert érzik lyukasnak, Taktabájon viszont az egészségügy kapott nagyobb hangsúlyt, minden megkérdezett fejlesztené az egészségügyi ellátást. Hogy ez pontosan mit is jelent, arra a későbbiekben még visszatérünk. A többi település esetében a tokajiak és a tiszaladányiak egyértelműen az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése mellett tették le a voksukat, máshol a viszonylag kicsi esetszám miatt csak jelentős hibahatárral értelmezhetőek az adatok.

Kistérség			Egészségügyi ellátást hiányoló válaszok megoszlása					Egészségügyi ellátási hiány az összes megkérdezett százalékában ⁷	
			Megfelelően felszerelt orvosi rendelő	Bizonyos egészségügyi szakrendelés hiánya (nőgyógyászat, gyermekorvos stb.)	Orvosi ügyelet hiánya	Háziorvos hiánya	Gyógyszertár hiánya		Egyéb szolgáltatás
T e l e p ü l é s	Tokaj	Esetszám	1	14	1	0	2	18	36
		százalékos megoszlás	2,7%	38,8%	2,7%	0	5,4%	50,0%	18%
	Tarcfalva	Esetszám	8	39	43	2	6	9	107
		százalékos megoszlás	9,6%	36,4%	40,2%	1,9%	5,6%	8,4%	82 %
	Bodrogkeresztúr	Esetszám	0	3	0	0	0	1	4
		százalékos megoszlás	0	75,0%	0	0	0	25,0%	0,5%
	Erdőbénye	Esetszám	0	37	3	1	0	1	42
		százalékos megoszlás	0	88,1%	7,1%	2,4%	0	2,4%	60 %
	Tiszaladány	Esetszám	2	4	4	0	0	1	11
		százalékos megoszlás	18,1%	36,2%	36,2%	0	0	9,1%	32 %
	Csobaj	Esetszám	1	3	1	0	0	0	5
		százalékos megoszlás	20,0%	60,0%	20,0%	0	0	0	14 %
	Bodrogkisfalud	Esetszám	2	9	0	0	0	2	13
		százalékos megoszlás	15,4%	69,2%	0	0	0	15,4%	37 %
	Tiszatardos	Esetszám	1	1	0	0	0	0	2
		százalékos megoszlás	50,0%	50,0%	0	0	0	0	12 %
	Taktabány	Esetszám	6	0	0	0	11	0	17
		százalékos megoszlás	35,3%	0	0	0	64,7%	0	100 %
	Szege	Esetszám	2	1	0	0	0	1	4
		százalékos megoszlás	50,0%	25,0%	0	0	0	25,0%	24 %
Szegilong	Esetszám	2	1	5	3	5	1	17	
	százalékos megoszlás	11,7%	5,8%	29,4%	17,6%	29,4%	5,8%	100 %	
Összesen		Esetszám	25	112	57	6	24	34	258
		százalékos megoszlás	9,6%	43,4%	22,1%	2,3%	9,3%	13,1%	40 %

⁷ A táblázathoz magyarázatként annyit érdemes hozzáfűznünk, hogy egy ember több hiányt is mondhatott, általában ezért kevesebb az utolsó oszlopban lévő esetszám az utolsó előttihez képest.

Kistérség		Szociális ellátást hiányoló válaszok megoszlása							Szociális ellátási hiány az összes megkérdezett százalékában %	
		Idősek napközi otthona	Bentlakásos idősok otthona	Házi gondozás, segítségnyújtás pl jelzőrendszer, segítségnyújtás	Gyermekek napközbeni felügyelet hiányzik (bölcsőde, óvoda)	Családsegítés, gyermekjóléti szolgálat	Fogyatékosok napközbeni felügye.	Egyéb szolgáltatás, pl. bérlet, lakhatási támogatás		
T e l e p ü l é s	Tokaj	Esetszám	0	0	0	1	0	2	7	10
		Százalék	0	0	0	10,0%	0	20,0%	70,0%	5,0%
	Tarczal	Esetszám	6	45	2	13	6	8	0	80
		Százalék	12,5%	56,2%	2,5%	16,3%	12,5%	10,0%	0	61,5%
	Bodrogkeresztúr	Esetszám	0	0	0	0	0	0	0	0
		Százalék	0	0	0	0	0	0	0	0
	Erdőbénye	Esetszám	20	10	2	0	1	1	0	34
		Százalék	58,8%	24,4%	5,9%	0	2,9%	2,9%	0	48,5%
	Tiszaladány	Esetszám	0	1	1	2	1	1	0	6
		Százalék	0	16,6%	16,6%	33,2%	16,6%	16,6%	0	17,1%
	Csobaj	Esetszám	2	0	6	0	0	0	0	8
		Százalék	25,0%	0	75,0%	0	0	0	0	22,8%
	Bodrogkisfalud	Esetszám	0	0	1	0	0	2	0	3
		Százalék	0	0	33,3%	0	0	67,0%	0	8,5%
	Tiszatardos	Esetszám	1	0	0	0	0	0	0	1
		Százalék	100,0%	0	0	0	0	0	0	5,8%
	Taktabáj	Esetszám	0	0	3	0	0	0	0	3
		Százalék	0	0	100,0	0	0	0	0	17,6%
	Szege	Esetszám	2	1	0	0	0	0	0	3
		Százalék	66,7%	33,3%	0	0	0	0	0	17,6%
Szegeilong	Esetszám	3	0	1	0	2	0	1	7	
	Százalék	42,8%	0	14,3%	0	28,5	0	14,3%	41,2%	
Összesen		Esetszám	34	57	16	16	10	14	8	155
		Százalék	21,9%	36,8%	10,3%	10,3%	6,4%	9,0%	5,2%	24,1%

Tokajban az egészségügyi ellátásban a '90-es évek elején jelentős fejlődés állt be, amikor is egy új egészségügyi központ kezdte meg a működését a városban, két éve pedig új épületbe is költöztette az önkormányzat a szakrendeléseket. Érdekes módon a megkérdezettek közül mégis sokan jelezték valamely szakrendelés (fizioterápia, gyermekorvos, nőgyógyászat), és magának az egészségközpontnak a hiányát (38,8% ill. 50,0%), ami a kistérség lakosságának rossz tájékozottságára, tájékoztatására utal.

Tiszaladányon mivel összesen tizenegyen említettek valamilyen egészségügyi rendszerbeli hiányt ezért az ottani adatok nem értelmezhetők biztonsággal. Annyi azért elmondható, hogy a kis esetszámhoz mérve sokan (4 fő) említett valamilyen szakrendelés és a megfelelő orvosi ügyeletet hiányát (36,2%).

Tarcalon a megkérdezettek nyolcvan százaléka emelte fel szavát az egészségügyi ellátás jobbítása érdekében, ezen belül is többen az orvosi ügyeletet ill. annak hiányosságait rótták fel (40,2%), és szép számban (36,4%) szakrendelés (fizioterápia, gyermekorvos, nőgyógyászat) meglétét hiányolják. A szociális ellátás területén a megkérdezettek 64,5% változtatna. A bentlakásos idős gondozás feltételeit szeretnék megoldottnak látni a településen vagy a kiskörzetben 56,2%, de a szociális ellátás szinte valamennyi területén előrelépést várnak az emberek, mint: a gyermekek napközbeni felügyelete, a családsegítés gyermekjóléti szolgálat, idősek napközbeni ellátása, fogyatékosok napközbeni felügyelete terén.

Erdőbényén a megkérdezettek 60 százalékanak az egészségügyi ellátásban egyértelműen a szakrendelés (fizioterápia, gyermekorvos, nőgyógyászat), és egyfajta egészségközpont hiányzik. A szociális ellátásban pedig az uralkodó többség az idősek napközbeni ellátását fejlesztené és nyújtana szolgáltatást több rászoruló idős embernek (58,8%).

A többi településen a kis eset szám miatt a táblázatban szereplő értékek értelmezésével óvatosan kell bánni és alkalmazásuk csakis megközelítő jellegű.

Bodrogkisfalud és Bodrogkeresztúr lakói a kistérségbe szeretnének olyan egészségügyi központot, ahol a legszükségesebb szakrendelést igénybe tudnák venni. Taktabáj, Tiszaladány és Szegilong lakói hiányolják a településen a megfelelő orvosi ügyeletet, Taktabájon és Szegilongon elhangzott még a gyógyszertár és a megfelelő színvonalú orvosi rendelő fejlesztésének igénye is.

III. A különböző szociális ellátások lakossági fogyasztása. A mikrotérségben élők szükségletei és igényei

III. 1. A segélyezés rendszeréről alkotott vélemények

A kutatás ezen részét reprezentatív minta alapján kérdőíves felméréssel végeztük. Az adatok elemzése előtt azonban előjáróban annyit el kell mondanunk, hogy minél kisebb egy település, a megkérdezettek alacsony száma miatt az ott kapott eredmények annál nagyobb hibaszázalékkal értelmezhetők. Elsőként arra kértük a válaszadókat, hogy egytől ötig osztályozzák⁸, mennyire értenek egyet az alábbi állításokkal.

Nem segélyt kellene osztogatni, hanem munkaalkalmat teremteni: Az adatok önmagukért beszélnek, hiszen a mikrorégió egészében a válaszadók 75,1 százaléka teljes mértékben egyetértett a mondat tartalmával, 18,1 százalékuk egyetértett, 5,4 százalékuk nem tudta eldönteni, 0,5 százalékuk nem értett egyet, és 0,6 százalékuk egyáltalán nem értett egyet. Említésre méltó különbséget csak Csobaj és Tiszatardos esetében tapasztaltunk, ahol a többi falúhoz képest kisebb egyetértéssel találkoztunk. Ebben a két faluban az itt élő emberek úgy tűnik nagyobb megértéssel szemlélik az önkormányzat segélyezési politikáját, realisabban mérik fel a falú munkahely teremtő lehetőségeit. Másfelől viszont szeretnénk felhívni a figyelmét valamennyi település önkormányzatának arra, hogy komoly elvárást támasztanak az emberek valamennyi politikai erővel szemben a foglalkoztatási gondok munkahelyteremtéssel történő kezelésére, és megoldására. Magyarul senki nem engedheti meg magának azt, hogy ezt a kérdést kikerüli és nem tesz lépéseket a megoldás érdekében.

Bizonyos esetekben az ember kerülhet olyan élethelyzetbe, amikor az államnak/önkormányzatnak kell gondoskodnia róla: Az eddig kapott válasznak kissé ellentmondó adatokat kaptunk, hiszen azt tapasztaltuk, hogy a térségben élők többsége szerint a szociális problémákat főleg a foglalkoztatás növelésével kell orvosolni. Ehhez képest a körzet lakosainak 42,5 százaléka teljes mértékben egyetértett, a másik 43,3 százaléka pedig egyetértett azzal, hogy bizonyos helyzetekben az államnak vagy az önkormányzatnak kell gondoskodnia az emberről. Ennek az ellentmondásnak a feloldása csak úgy képzelhető el, hogy az állami önkormányzati gondoskodást általában a munkavégzésükben akadályoztatott emberek az idős és/vagy beteg emberek, gyermekek ellátására értették a

⁸ Ahol az 1-es: Egyáltalán nem ért egyet; 2: Nem ért egyet; 3: Nem tudja eldönteni, 4: Egyetért, 5: Teljesen egyetért.

megkérdezett személyek. Ez a felfogás támogatni látszik a kormányzat rászorultsági elvű szociálpolitikáját.

Ha egy családban valaki nehéz helyzetbe kerül, a rokonok kötelessége rajta segíteni: Ennél a kérdésnél már jobban megoszlottak a vélemények mind a kistérség egészét tekintve, mind a települések között, ám az elmondható, hogy inkább nemleges válaszok érkeztek (43,6%). Ezt az adatot talán az állítás kizárólagossága miatt kaptuk (a rokonok, és senki más kötelessége a segítségnyújtás). A legtöbb ellenző válasz újra csak a szegényebb településekről érkezett⁹, ám közülük is kiemelkedik Tiszatardos, ahol a válaszadók 76,5 százaléka utasította el ezt a felvetést és egyetértő válasz egy sem hangzott el.¹⁰ Az egyetlen kivételt Taktabáj jelentette, ahol az egyetértők aránya megegyezett az elutasító válaszokkal. Ennél a községnél – a kérdés feltételezett értelmezését elfogadva – annak bizonyosságát kaptuk, hogy a népességben belül komoly ellentétek feszülnek, és egy jelentős részüket erősen irritálja a segélyezés törvényben is előírt rendszere. Bodrogkisfalud esetében ennél a kérdésnél a legtöbb válasz bizonytalan volt, az emberek nehezen tudnak abban dönteni, vajon mikor kell az önkormányzatnak s mikor a családnak a rászorultakon segíteni? Ez az eset növeli az önkormányzat mozgásterét.

Aki akar, az segít magán minden élethelyzetben: Ez az a kérdés, amely talán a legnagyobb eltérést produkálta a mikrorégió települései között, de a kistérség egészét tekintve is elég erősen megoszlottak a vélemények¹¹. Sorjában menve Csobajon, Szegin és Tiszatardoson inkább nem értettek egyet ezzel a véleménnyel, Tiszaladányon és Bodrogkisfaludon pedig kiegyensúlyozott arányokkal találkoztunk. Tokajban enyhe túlsúlyban voltak a helyeslő reakciók, Tarcalon, Bodrogkeresztúron, Erdőbényén, Szegin és Taktabájon viszont már elég nagy számban voltak az igenlő válaszok. Az egyetértők aránya érdekes módon Taktabájon volt a legmagasabb. A vélemények településenkénti megoszlására nem nagyon találtunk magyarázatot, tehát valószínűleg az anyagi helyzettől sem függ, ki hányas osztályzatot adott. A válaszok megoszlása talán függ az egyes falvak elzártságától, a lakosság mentális állapotától, depresszivitásától, jövőképeinek milyenségétől, a „saját sorsunkért mi vagyunk a felelősek” viselkedésminta meglététől vagy hiányától. De mindez csak feltételezés. Az viszont tény, hogy az önkormányzat szociális segélyezési politikáját legnagyobb figyelem és nehézség Taktabáj önkormányzatánál kíséri – valószínűleg a rászorulóknak viszonylag magas arányából következően.

Ha bajba kerülnék, elsősorban a családomhoz fordulnék segítségért, vagy inkább igénybe venném az állam/önkormányzat segítségét: A kistérség egészében döntő többségben voltak az igenlő válaszok, és a településekre külön-külön is igaz ez a megállapítás. Mégis mutatkoztak olyan különbségek, amik alapján különböző filozófiájú szociálpolitika élvezzi a lakosság támogatását.

⁹ Tiszatardos, Tiszaladány és Csobaj, ám most csatlakozott hozzájuk Tokaj is, ez utóbbiak talán az egyedülálló idős megkérdezettek magas számából adódóan.

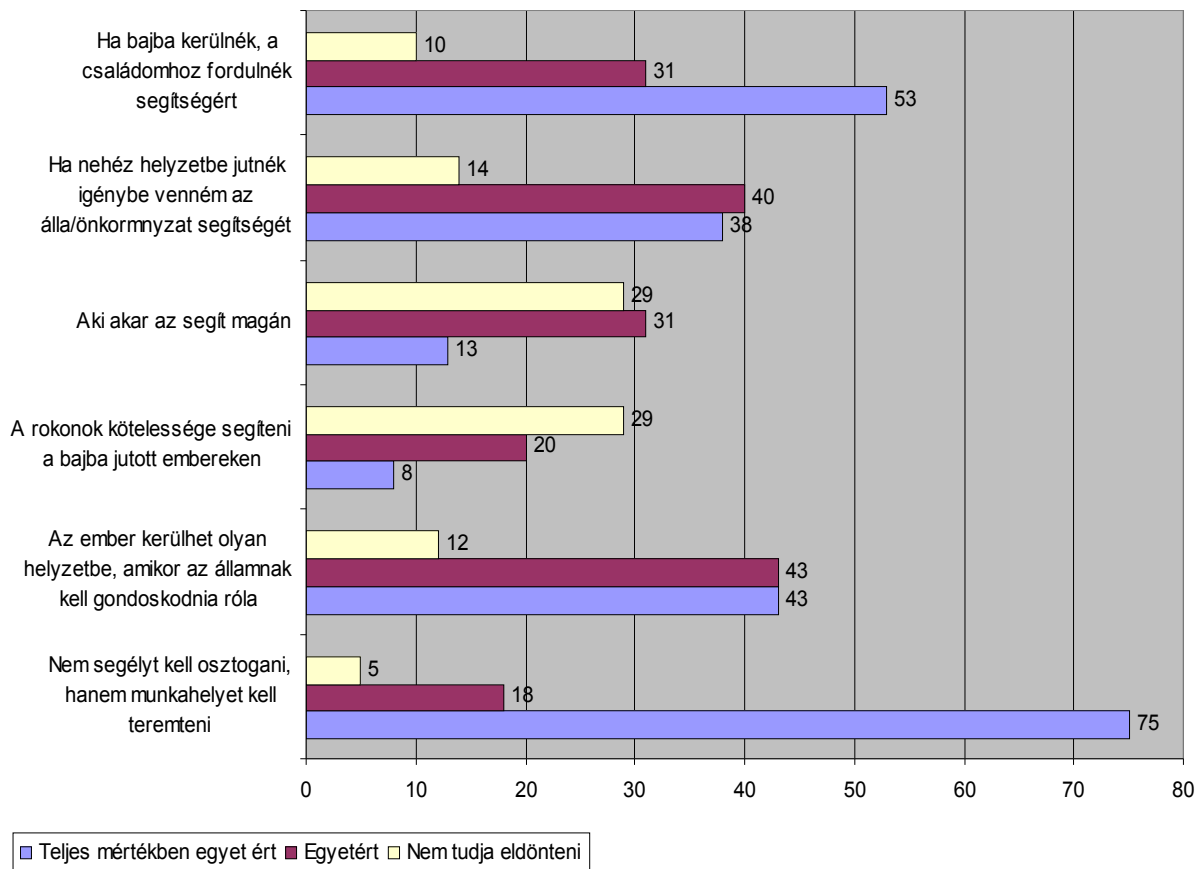
¹⁰ Ez valószínűleg a roma családok nagy számával, kirívó szegénységükkel magyarázható.

¹¹ Egyáltalán nem ért egyet: 5,4%; Nem ért egyet: 21,1%; Nem tudja eldönteni: 28,8%; Egyetért: 31,3%; Teljesen egyetért: 13,4%.

Ha a kérdéseket összevontan kezeljük, egy főkomponens-vizsgálat révén három jellegzetes település csoportot tudunk egymástól megkülönböztetni.

- Az elsőbe azok tartoznak, ahol inkább egy olyan szociálpolitikát támogatnak az emberek, ahol nagy szerep jut az egyéni felelősség vállalásnak, a családoknak, a kisebb közösségeknek, a civilszervezeteknek és az egyházaknak: *Tokaj, Tarcal, Bodogkeresztúr, Tiszaladány, Szegilong.*
- A másik település csoportra az jellemző, hogy inkább azzal értenek egyet az emberek, hogy a szociális problémák kezelésének elsődleges szereplőjének az államnak ill. az önkormányzatnak kell lennie: *Erdőbénye, Csobaj, Bodrogkisfalud, Tiszatardos.*
- A harmadik csoportot alkotja az a két falu, ahol mind a két alapelv együttes kiegyensúlyozott alkalmazást tartják elfogadhatónak: *Taktabáj, Szegi.*

30. ábra. A különböző szociálpolitikai elvekről vallott vélekedések

III. 2. A mindennapi életvezetés gondjai

A kérdőív következő kérdésében arra voltunk kíváncsiak, hogy a mindennapi életvezetés bizonyos aktusai okoznak-e gondot a megkérdezetteknek, tehát közvetve azt tudakoltuk, milyen mértékben van igény a szociális ellátás különböző formáira.

Az szinte természetes, hogy kimagaslóan a pénz beosztása jelenti a legnagyobb problémát a mikrorégió lakosai számára (24,9%), érdekes azonban, hogy ez csak korlátozott mértékig függ össze az egyes településeken tapasztalt életszínvonallal, anyagi körülményekkel. Erdőbényén, Bodrogkeresztúron például csak a megkérdezettek kevesebb mint 5 százaléka vallott így. Míg a takta-vidék két településén, sorrendben Tiszaladányon, Csobajon már igen jelentős eltéréssel, a népesség több mint 10 %-ának okoz gondot a havi fix bevételből megélni. Ezután jön két hegyaljai település, egy nagyon kicsi Szegilong és maga Tokaj város is, ahol a népesség negyede-harmada jelezte, hogy gond beosztani a havipénzt. Leginkább a taktabáji, a tiszatardosi és a szegi lakosság számára bír komoly nehézséggel megélni az apanázból (80-60-50% fölött nyilatkoztak így). Ez a különbség mindenképpen előrevetíti azt, hogy mekkora igény ill. nyomás nehezedik az önkormányzat pénzügyi segélyezési ellátására, de azt is, hol van leginkább szükség a családgondozás területén „válságkezelési tanácsadó”-i munka és szakellátás megszervezésére.

A kert, az udvar gondozása már csak 12 százalék körüli eredményt kapott a kistérségben, és itt szintén kiemelkedik Szegilong (24%), Tiszaladány (21%) és Csobaj, Bodrogkisfalud (20-20%). Ezzel ellentétben Erdőbényén (5%), Tarcalon (7,7%) és Tokajban (9%) csak kevesen érzik gondnak a ház körüli munkák ellátását. Erdőbényén talán a magas munkanélküliséggel, míg Tarcalon és Tokaj esetében a települések urbánusabb voltával, magyarázható ez az eredmény. Ezek a különbségek igényelhetik egyes településeken a házi gondozó szolgálat kiegészítést a házkörüli kertek gondozására és ápolására is, amit megtehet az önkormányzat- közhasznú, közcélú munkásokkal, vagy ilyen szolgáltatást nyújtó non-profit szervezet is.

A hivatalos ügyek intézését a kistérségben élők 11,2 százaléka érzi gondnak. A legkevesébé Tokajban, Erdőbényén, és Taktabájon, Tarcalon, ahol kimagaslóan jó adatokat kaptunk (3,2-3,5-6,3-8,5%), s ez talán – nem kizárva azt a lehetőséget, hogy egyesek félreértelmezték a kérdést - az önkormányzat működésének a dicsérete is egyben. A hivatalos ügyek intézése a legnagyobb problémát Tiszaladányon (35,3%) Bodrogkisfaludon (30,6%)és Szegin, Szegilongon (29,4%) okozza, s ez három dolgot jelenthet:

- Mivel a polgármesteri hivatalok csak korlátozott intézkedési jogkörrel bírnak, a települések elzártsága, rossz tömegközlekedési lehetőségei esetén az ott élőknek sok időt és energiát kell fordítaniuk a hivatalos szervekkel való ügyes-bajos dolgaikra¹².

¹² Tiszaladány – meglehetősen rossz közlekedési körülmények ez minden bizonnyal komoly szerepet játszott a válaszok illetén alakulásában.

- Sok idős ember lakik a településen, akik számára a mozgás már komoly megterhelést jelent¹³.
- Elégedetlenek az emberek az önkormányzat tevékenységével.

El kell gondolkodniuk az adott településeknek, hogyan tudják az ügyintézés könnyebbé tenni, főként az idős emberek számára a házi segítség nyújtás keretei között.

A negyedik leggyakrabban a felkelést/lefekvést említették az emberek (10,1%), ezen belül is kimagaslik Bodrogkisfalud (33,3%), illetve Tiszaladány (14,7%), Tarcál, Csobaj, Tiszatardos, Taktabaj (10%) ami valószínűleg az idős emberek nagy számával magyarázható.

A szociális szolgáltatási koncepcióban választ kell találni arra, hogy a kis térség településein átlagban 10 % az a népesség arány, akik igényt tartanak a napi rendszerességű házi gondozásra, ápolásra, esetleg a kor előrehaladtával úgynevezett ápolási otthonokban, házakban történő ellátásra.

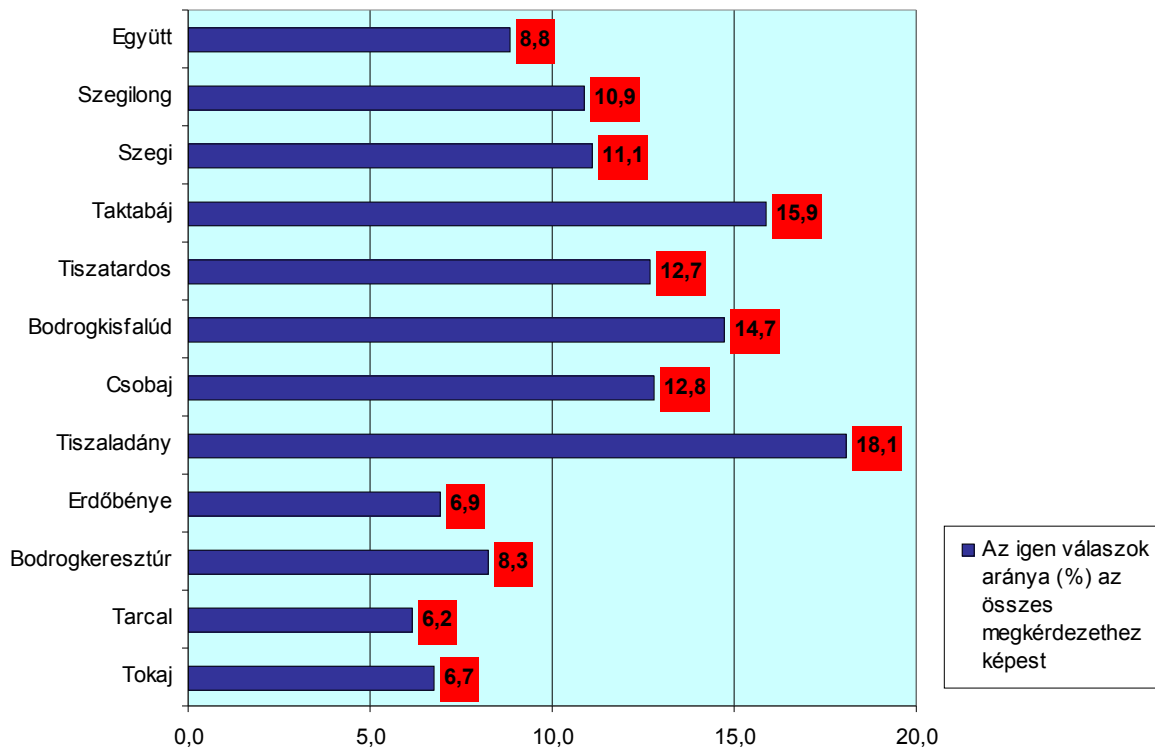
Ezután következik a közlekedés illetve a bevásárlás (mindkettő 10%), amelyeket nyilvánvaló okokból többen említették a kis népességű, eldugott, az átlagnál rosszabb ellátottsággal bíró falvakban. Erdőbénye a közlekedési nehézségek miatt emelkedik ki a többi település közül (20 %) a bevásárlási gondokat pedig inkább Taktabajon, Tiszaladányon, és Szegilongban említették az emberek. (25-20 %) A szociális szolgáltatási koncepcióban ez utóbbi gondokon a falugondnoki szolgálat kiterjesztésével lehet esetleg javítani.

A takarításnál már tíz százalék alatti mutatót kaptunk, a mosás, a főzés és a tisztálkodás pedig öt hat százalék körül teljesített. A legkisebb problémát a mikrorégióban az étkezés, a fogyatékkal élő személy és a kisgyermek felügyelete jelenti¹⁴.

¹³ Szegi, Szegilong után Bodrogkisfaludon él a legtöbb idős ember.

¹⁴ E három utóbbi talán a következőkkel magyarázható: Az étkeztetés szinte minden településen megoldott, kevés fogyatékkal élő ember él a mikrorégióban, illetve a hagyományosabb családmodell, a gyermeknevelés falusi hagyományai, és a magas munkanélküliség miatt a kisgyermekkel mindig otthon tud maradni valaki.

31. ábra. A mindennapi életvezetési gondokat jelző családok aránya

Mint azt a fenti grafikon is mutatja, Tiszaladány, Taktabáj, Bodrogkisfalud lakosai gyakran említették a tizenhárom, mindennapi életvezetéshez kapcsolódó cselekvés valamelyikét, mint amely gondot jelent nekik. Talán nem meglepő, hogy e három faluban él a legtöbb idős ember ill. anyagilag rossz helyzetben lévő család is.

Az egész mikrorégióban a családok 8-10 %-ban okoz valakinek valami gondot a mindennapi életvezetéssel kapcsolatban. Ez nagyjából azt jelenti, hogy 600-620 családot, 1000-1500 főt kell napi gondjaiban az önkormányzatoknak, civilszervezeteknek segíteni.

III. 3. A különböző ellátási formákra mutató igények

A kérdőív következő részében már rákérdeztünk, konkrétan milyen segítséget igényelnének, illetve nyújtanának, az itt élők, gondolván arra hogy ezáltal felmérhetővé válik a szociális szolgáltatásban szükséges munkaerő megléte vagy hiánya az egyes településeken¹⁵.

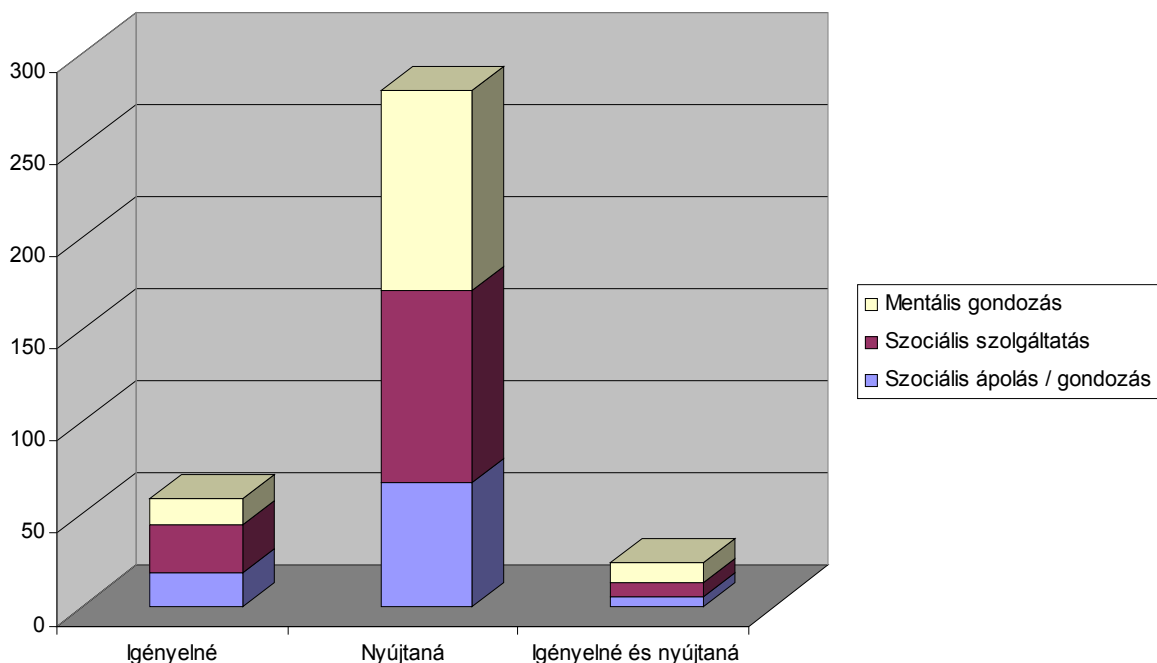
A különböző ellátási formákat három nagy csoportra osztottuk a kérdezés folyamán: Szociális ápolás/gondozás; Szociális szolgáltatás; Mentális gondozás. Előljáróban annyit még el kell mondanunk, hogy erre a kérdéscsoportra megközelítőleg az emberek 70-80 százaléka válaszolt. Ugyanakkor a készséges

¹⁵ A szociális ellátórendszer fejlesztési koncepciójának törvényben előírt elkészítéséhez a kérdőív ezen része nyújtja az egyik legnagyobb segítséget Tokaj, Tarcal, Erdőbénye, és Bodrogkeresztúr esetében.

együttműködés a válaszok megadásban közel sem jelenti azt, hogy ilyen nagy mértékű lenne a szociális gondoskodás iránti igény.

Az adatelemzés során rögtön kitudt, hogy a szociális ellátórendszer bármely formájának a működtetéséhez elegendő munkaerő áll rendelkezésre úgy a kistérség egészében, mint az egyes településeken, hiszen általában háromszor annyian nyújtanának valamilyen szolgáltatást, mint amennyien igénybe vennék azokat. Ez – ismerve a foglalkoztatás jelen helyzetét a mikrorégióban - nem is csoda.

32. ábra. A szociális ellátásokat igénylők, illetve ezen szolgáltatásokat felvállalók megoszlása

A kistérségi átlagot figyelembe véve a legnagyobb igény a bevásárlás iránt mutatkozott (8,6%), majd a gyógyszerkiváltás és a házkörüli munkákban nyújtott segítség következett (8,3%). Ezt követte a kert körüli teendőkből nyújtott segítség (7,6%), a takarítás (6,5%), a barkács munkák apróbb javítások (6,3%), és a beszélgetés (6,0%).

Véleményünk szerint a 15 százalék fölötti eredmény jelenthetne nagy valószínűséggel fizetőképes kereslet a mikrorégióban, 10 és 15 százalék között már kérdéses, míg 10 százalék alatt nem valószínű ugyanez.

Üzleti alapon elég kicsi esélyt látunk arra, hogy a szociális szolgáltatások életképes vállalkozást tudnának fenntartani a mikrorégióban, így ezeket az igényeket csakis non-profit alapon költségarányos árak mellett lehetne szolgáltatni az emberek számára ill. az önkormányzatok a rászorulóknak megvásárolt szolgáltatások formájában nyújthatná ezeket.

Öt százalék és az alatti értékeket kapott étkeztetés (5,8%), a házimunka (4,3%), a kíséret biztosítása (4,2%), a főzés (3,9%), a vigasztalás (3,9%), a fürdetés (3,8%), a mosogatás (2,6%), a mosdatás (2,6%), a gyógyszer beadása (2,8%) a

kapcsolattartásban való segédkezés (3,7%), a felolvasás (3,0%), és az idősek/gyermekek/fogyatékosok felügyelete (3,4%).

A fentiekből kitűnik, hogy általában azokra a szociális jellegű szolgáltatásokra mutatkozott igény, amelyek alapvető szükségleteket elégítenek ki, és amelyek többsége már jelenleg is megtalálható a kistérség településeiben. Azonban úgy látszik, a szociális rendszert az ellátásban részesülők körének a bővítése felé szeretnék mozdítani a kistérség lakosai, amelyért viszont csak néhányan hajlandóak fizetni is bizonyos összeget.

28. Táblázat. A mikrotérség három 2000 főn felüli településén a családok szociális szolgáltatások iránti becsült igény szintje

		Tokaj		Tarcál		Erdőbénye	
		(családok száma)	%	(családok száma)	%	(családok száma)	%
Szociális ápolás/gondozás	Fürdetés	30	1,5	60	5,2	60	10,7
	Mosdatás	30	1,5	60	5,1	60	10,7
	Étkeztetés	60	3,0	80	6,8	80	14,1
	Haj- és körömvágás	20	1,0	60	5,1	60	9,2
	Gyógyszer beadása	10	0,5	50	4,3	30	5,4
Szociális szolgáltatás	Bevásárlás	60	3,0	80	6,6	110	18,9
	Gyógyszer kiváltása	60	3,0	50	4,3	100	17,6
	Kertészkedés	110	5,5	120	10,5	50	8,0
	Ház körüli munkák	85	4,5	120	10,1	80	13,7
	Barkácsolás	65	3,3	90	7,7	30	5,4
	Takarítás	70	3,5	90	7,7	90	14,3
	Idősek/gyermekek/fogyatékosok felügyelete	0	0	50	4,3	60	9,2
	Kíséret biztosítása	50	2,5	70	5,9	30	5,4
	Házi munka	50	2,5	60	5,1	50	8,0
	Főzés	30	1,5	50	4,3	50	8,0
	Mosás	20	1,0	50	4,2	30	5,7
	Mosogatás	10	0,5	60	5,0	30	5,7
Mentális gondozás	Beszélgetés	20	1,0	90	7,6	80	14,3
	Vigasztalás	15	0,9	100	8,4	20	3,6
	Felolvasás	0	0	80	6,9	30	5,9
	Kapcsolattartásban való segítség	0	0	90	7,9	40	7,6

A három legnagyobb népességgel rendelkező község adatait mutató táblázatból kitűnik, hogy a különböző szolgáltatások iránti igényt tekintve óriási különbség van Tokaj, Tarcál és Erdőbénye között.

Tokajban csak néhány szolgáltatás iránt mutatkozik igény, de az is viszonylag alacsony számban. Ez összefügghet a település viszonylag jó színvonalú szociális

szolgáltatási intézményhálózatával, ill. a tokaji emberek bizalmatlanságával, minden olyan új dolog iránt, ami azt jelentheti, hogy „idegen ember”-től nem családtagtól fogadjanak el támogatást, szolgáltatást. Két területen mégis megjelent a szolgáltatás iránti igény viszonylag nagyobb számban (mintegy 80-110 családra vonatkozhat) akik szívesen vennék a kertjeik körüli és a házkörüli teendőkben nyújtott segítséget. Döntően ez esetben idősebbekre vagy mozgásukban már korlátozottan mozgásképes emberekre kell gondolnunk.

Tarcalon kiemelkedően sok ellátási forma iránt van kereslet, ugyanakkor a szomszédos faluban Bodrogkeresztúron pedig érdekes módon alig-alig találtunk olyan szolgáltatást, amelyet az ott lakók szükségletnek éreznének. Ennek okát nem nagyon ismerjük, talán a település urbanizációjának mértékével lehet összefüggésben, ám ekkora eltérést önmagában ez sem indokol. Az sem kizárt, hogy a jelenleg a községben megtalálható ellátásokkal kifejezetten elégedettek a Bodrogkeresztúriak. Ha ez így van, a felmérés egy későbbi részében kiderül, ugyanis szerepeltettünk egy erre vonatkozó kérdést a kérdőívben. (De lehetséges, hogy az önkormányzat által delegált kérdezőbiztos kérdéstechnikai problémájával állunk szemben)

Mint az a táblázatból kiolvasható Tarcalon a szociális ellátórendszert, illetve az ellátottak körét a következő típusú szolgáltatásoknál érdemes kibővíteni: átlagban 80-100 családot érint.

- Ház körüli munkák; kertészkedés; takarítás, barkácsolás.
- Ugyanakkor itt az emberek ill. a családok az un. mentális gondozás és szolgáltatás iránti igényeiket is kifejezésre jutatták, így ez a terület is fejlesztésre szorul: beszélgetés, vigasztalás(gyászmunka), felolvasás, kapcsolattartásban való segítség nyújtás.

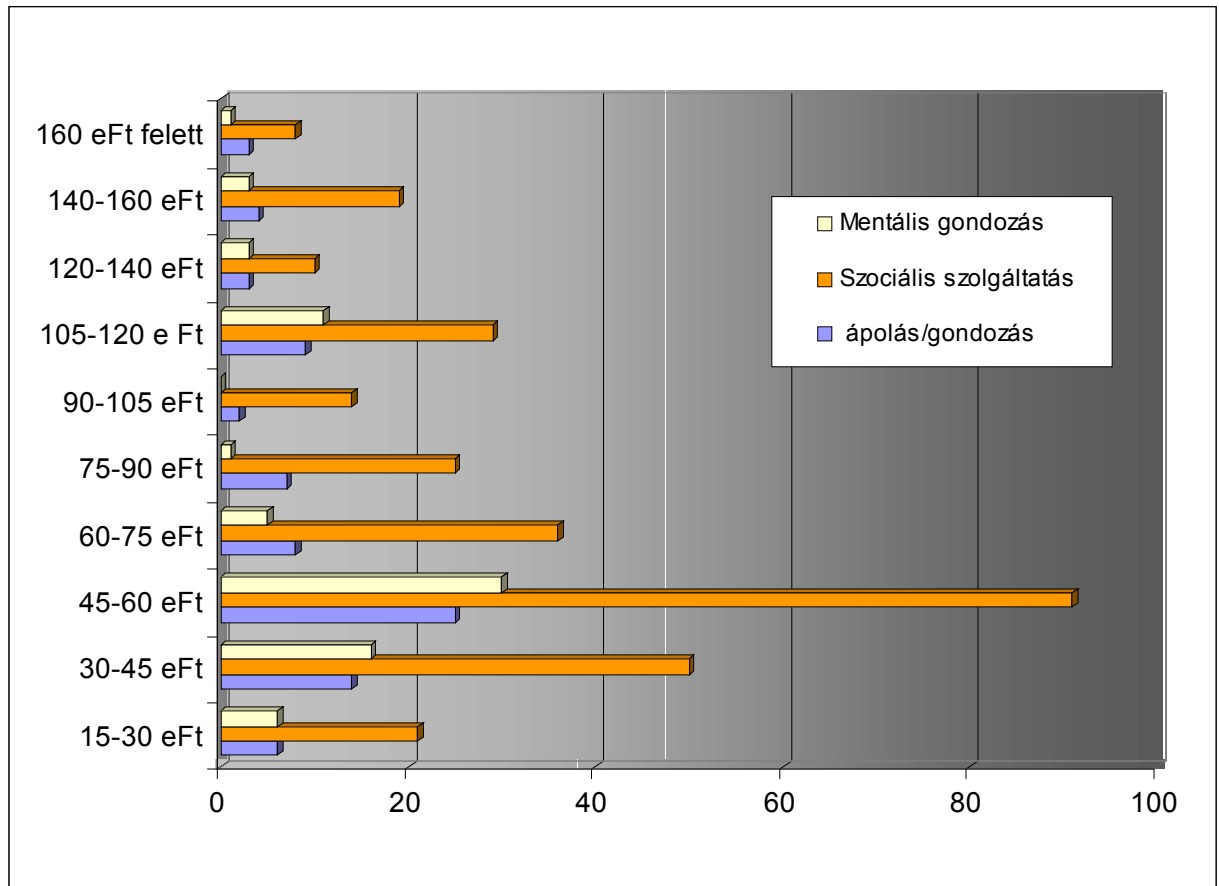
A kistérség harmadik legnagyobb településén, Erdőbényén mutatkozott lakosságarányosan a legtöbb szolgáltatás iránt az igény.

- 100-110 család részéről megfogalmazódott az igény a bevásárlásra, és a gyógyszerkiváltásra.
- 80-90 család részéről pedig: étkeztetés, házkörüli munkákban, takarításban nyújtott segítség, és a mentális gondozás –beszélgetés formájában.

A többi településen a következőképpen alakultak az adatok:

Igénybevehető szolgáltatások		Bodrogkeresztúr		Tiszaladány		Csobaj		Bodrogkislalud		Tiszatardos		Taktabáj		Szegi		Szegilong		Mikrorégió együtt	
		Becsült család szám	%	Becsült család szám	%	Becsült család szám	%	Becsült család szám	%	Becsült család szám	%	Becsült család szám	%	Becsült család szám	%	Becsült család szám	%	Becsült család szám	%
Szociális ápolás/gondozás	Fürdetés	0	0	32	9,7	10	3,1	12	2,9	0	0	10	5,9	20	10,5	0	0	230	3,8
	Mosdatás	0	0	20	6,5	10	3,1	12	2,9	0	0	10	5,9	20	10,5	0	0	220	3,6
	Étkeztetés	0	0	105	32,3	10	3,1	12	2,9	0	0	0	0	10	5,3	0	0	350	5,8
	Haj, körömvágás	0	0	20	6,5	10	3,1	20	5,6	0	0	40	23,5	0	0	0	0	220	3,7
	Gyógyszer beadása	0	0	40	12,5	10	3,1	10	2,8	0	0	0	0	2	10,6	0	0	170	2,8
Szociális szolgáltatások	Bevásárlás	0	0	120	37,5	20	6,2	30	8,6	0	0	30	18,8	50	25,0	30	17,6	530	8,6
	Gyógyszer kiváltása	10	1,5	130	40,7	10	3,2	30	8,6	0	0	30	18,8	60	31,6	20	12,5	500	8,3
	Kertészkedés	10	1,5	50	16,6	20	6,4	40	11,4	10	5,6	30	18,8	20	10,6	10	5,9	460	7,6
	Ház körüli munkák	10	1,5	50	16,6	20	6,4	30	8,8	20	11,8	50	29,4	20	10,6	20	11,8	500	8,3
	Barkácmunkák	10	1,6	40	13,3	20	6,4	30	8,6	20	11,8	50	29,4	0	0	20	11,8	370	6,3
	Takarítás	0	0	50	17,2	20	6,4	30	8,6	10	5,6	30	18,8	10	5,6	0	0	390	6,5
	Idősek, fogy. gyermek. felügyelete	0	0	70	24,1	10	3,2	10	2,8	0	0	0	0	10	5,6	0	0	200	3,4
	Kíséret	0	0	40	13,3	10	3,2	10	2,8	10	5,6	10	5,9	20	10,6	0	0	250	4,1
	Házimunka	0	0	40	13,3	10	3,2	10	2,8	0	0	20	12,5	20	10,6	0	0	260	4,3
	Főzés	0	0	30	10,3	10	3,2	10	2,8	0	0	30	18,8	20	10,6	10	5,9	230	3,9
	Mosás	0	0	30	10,3	10	3,2	10	2,9	0	0	20	11,8	20	10,5	0	0	190	3,2
	Mosogatás	0	0	30	10,0	20	6,4	10	2,8	0	0	10	6,3	20	10,5	0	0	190	3,1
Mentális gondozás	Beszélgetés	0	0	90	28,1	10	3,2	10	2,9	0	0	20	12,6	40	21,1	10	5,9	370	6,0
	Vigasztalás	0	0	40	13,3	20	6,3	20	5,8	0	0	20	11,8	0	0	0	0	230	3,9
	Felolvasás	0	0	20	6,4	10	3,2	10	2,9	0	0	10	6,3	20	11,8	0	0	180	3,0
	Kapcs. tartásban segítés	0	0	40	13,3	10	3,2	10	2,9	0	0	0	0	20	11,8	10	6,3	220	3,7

33. ábra. A különböző szociális ellátások iránti igény a családok anyagi helyzetétől függően

Mint az a fenti ábrából is kiolvasható, a legnagyobb számú igény a 45-60 és a 30-45 ezer forintos havi bevételt elérő családoknál jelentkezik a különböző szolgáltatásokra, ők azonban valószínűleg nem lennének képesek térítést fizetni a szolgáltatásokért, így az ő gondjaik csak szociális alapon kezelhetők. A szociális gazdaságban a szolgáltatások költségtérítéses ill. szabott költségarányos árakon történő értékesítésének a célközönsége így a 70-160 ezer forintig terjedő jövedelemmel bíró családok lehetnek, amelyeknek már van elég jövedelmük, és elég nagy számban vannak ahhoz, hogy rentábilissá tehesék a házi segítségnyújtással foglalkozó nonprofit vállalkozást. Az árakat ezért érdemes az ő pénztárcáikhoz szabni.

III. 4 Kinek igényelnék, illetve kinek nyújtanák a különböző szociális ellátásokat

A következő két kérdésben azt tudakoltuk, hogy a megkérdezettek adott esetben kinek igényelnék, illetve kinek nyújtanák a fenti szolgáltatásokat. Az első kérdésre mindössze 18 százalékuk válaszolt, és 15 százalékuk jelölte meg az időseket, a gyermekeket és/vagy a fogyatékkal élő embereket, mint célszemélyeket. A 15 százalék majd háromnegyede, az összes megkérdezett 11,4 százaléka nyilatkozott

úgy, hogy idős embernek igényelné valamelyik szociális típusú ellátást. Ez a mikrorégióban becslésünk szerint 600-700 fő idős embert érinthet. A gyermekekkel és fogyatékkal élőkkel kapcsolatban elenyészően válaszolták ugyanezt.

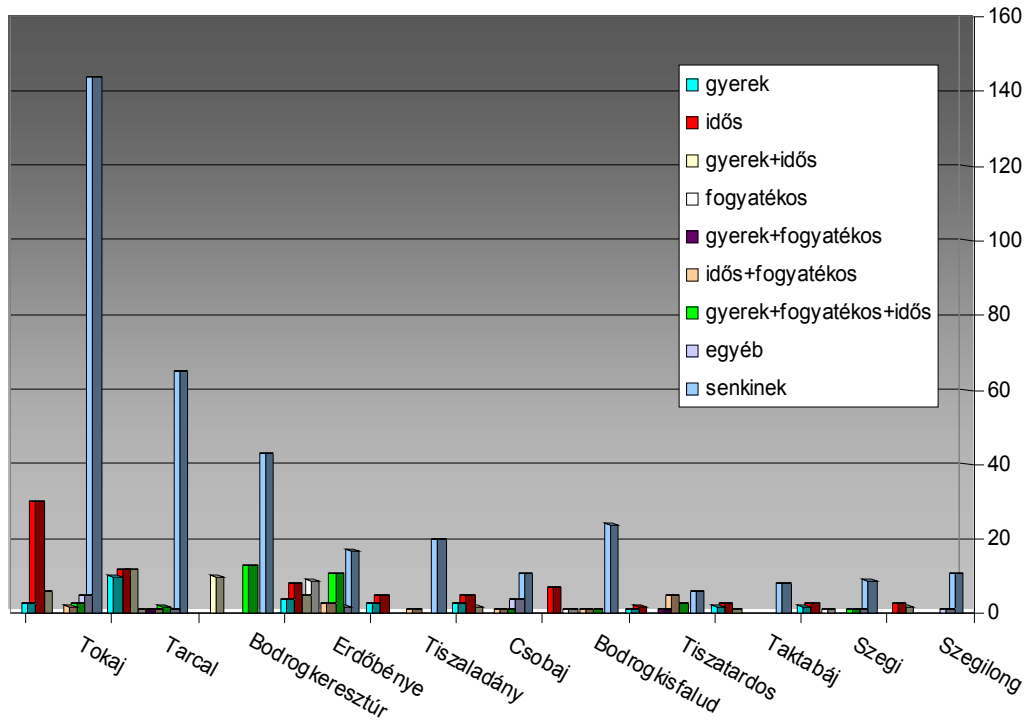
Becslésünk szerint ez alig több mint száz kisgyermek nappali felügyeletét jelentheti és 60-70 fő fogyatékkal élő személy napközbeni ellátását. Általánosságban a községekre külön-külön is igazak a fenti megállapítások, így Tokajban, Tarcalon, szintén ehhez hasonló válaszokat kaptunk. Bodrogkeresztúr azonban most is kilógott a sorból. Bár a település közül újra csak itt válaszoltak a legtöbben, 97 százalékuk leginkább senkinek sem igényelne valamilyen ellátást.

Némiképp az általános tendenciától eltérőbb képet festett Erdőbénye és Tiszaladány ahol az igények között szignifikánsan többen jelezték azt, hogy a szolgáltatások közül szívesen igénybe vennék a gyermekek napközbeni felügyeletét is. Ez nagy valószínűséggel a GYES-ről GYED-ről a munkaerőpiacra visszatérni kívánó nők köréből hangzott el.

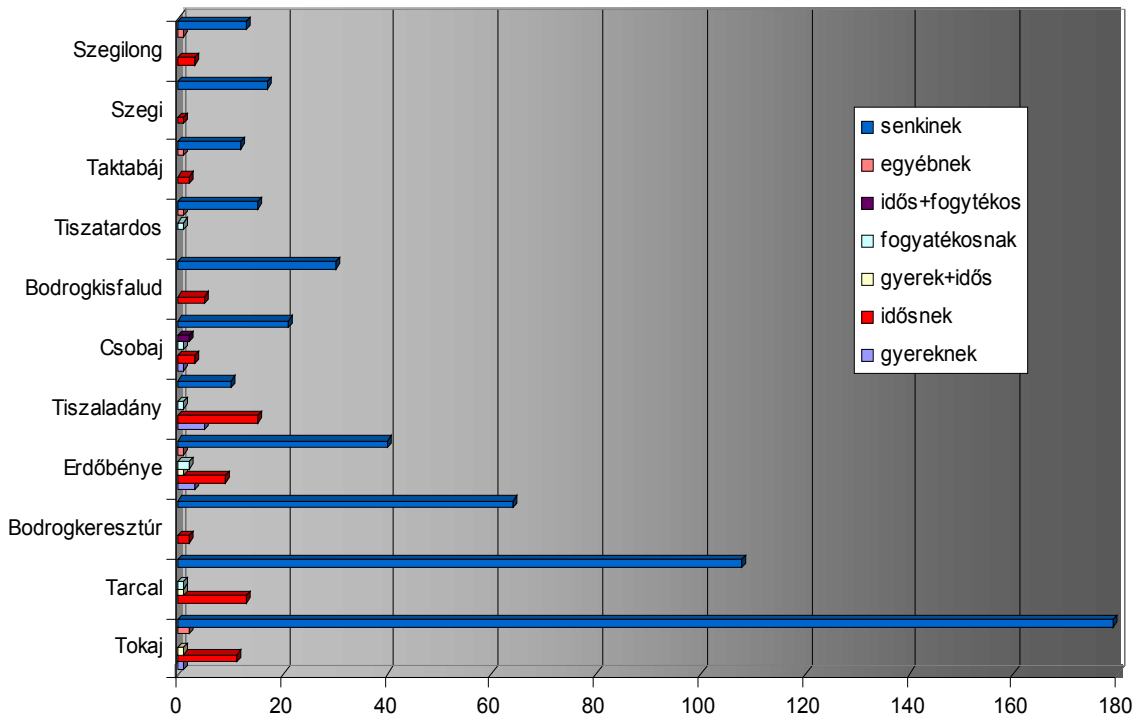
A szolgáltatások nyújtására vonatkozóan az összes megkérdezett már mintegy 43 százaléka válaszolt, és 44 százalékuk jelölte meg az idős, a gyermekkorú és/vagy a fogyatékkal élő embereket, mint akiknek szívesen segítenének foglalkozásszerűen a mindennapi életvezetésükben. Ebből is levonható a következtetés, hogy többen nyújtanának, mint amennyien igénybe vennének különböző szociális szolgáltatásokat, tehát a rendszer jelentős bővülése esetén sem fenyegetne munkaerőhiány e szakterületen. A válaszadók többsége, közel fele most is az idős embereket jelölte meg, ám itt már 30 százaléknyan a gyermekekkel is szívesen foglalkoznának, és minden ötödik a fogyatékosokkal is törődne. Településekre lebontva komolyabb eltéréseket nem tapasztaltunk, ám akárcsak az igényeknél, Tokaj most is eltér negatív irányban a kistérségi átlagtól, és 75 százalékuk senkinek sem nyújtana szociális szolgáltatást. Érdekes módon azonban a Bodrogkeresztúriak közel húsz százaléka szívesen dolgozna fogyatékkal élő személyekkel, és ilyen magas foglalkoztatási készséget mutattak ezen a szolgáltatási területen az erdőbényeiek is.

34-35. ábra. Kinek igényelnék, illetve kinek nyújtanának szolgáltatást

Kinek nyújtanának valamilyen szolgáltatás?

Kinek igényelnének valamilyen szolgáltatást?

III. 5 A különböző szervezetek, emberi kapcsolatok szerepe a megkérdezettek anyagi és egyéb gondjainak a megoldásában, illetve a kért pénzügyi segítség legfőbb okai és formái

Ezután arra voltunk kíváncsiak, hogy baj esetén a kutatás alanyai kihez/mihez fordulnak segítségért. A válaszok alapján kitűnik, hogy a helyi önkormányzatok szerepe kiemelkedő a térségben, ugyanis minden második ember (55,4%) fordult már valamilyen segélyért a polgármesteri hivatalokhoz, az ezt követő munkaügyi központhoz már csak minden negyedik személy. Településekre lebontva Tokajban (45,8%), Tarcalon (50,8 %) átlagnál valamivel ritkábban Tiszatardoson (83,3 %), Taktabájon (100.0%), Erdőbényén (86,6 %) pedig gyakrabban keresték fel az önkormányzatot a megkérdezettek. Bodrogkisfaludon a mutató a kistérségi átlag körül mozog (58,3 %). A többi község általában csak kis mértékben tért el a mikrorégió egészében mért adatoktól, a kivételt Bodrogkeresztúr jelenti, ahol a legritkábban (30,3%) tehát minden harmadik ember kereste fel a hivatalt segítséget kérve.

A második „legnépszerűbb” tehát a munkaügyi központ (36,7%), ami – ismerve a körzet munkanélküliségi adatait – nem is meglepő. A három nagyobb település esetében a megoszlás hasonló az előbbiekhöz, vagyis Tokajban kevésbé (28,7%), Tiszatardoson, Taktabájon, Bodrogkeresztúron gyakrabban (66,7%, 68,8%, 42,6 %), Tarcalon, Erdőbényén pedig átlagos mértékben (38,1%, 38,5 %) fordultak az emberek a munkaügyi központokhoz. A többi község általában csak kis mértékben tért el a mikrorégió egészében mért adatoktól.

Harmadik helyen a barát vagy ismerős áll, hozzájuk minden harmadik válaszadó fordult segítségért a mikrorégióban (33,0%). Érdekes módon itt felborul a három legnépesebb település közötti sorrend, ugyanis ez Tokajban és Erdőbényén jellemző a legkevésbé (19%-17%), utána következik – még mindig az átlagkörüli eredménnyel – Tarcalon (36,2). Különös adat, hogy a falvak némelyikében majd mindenki kért segítséget barátjától vagy ismerősétől¹⁶, ám Bodrogkeresztúron (5,4%) ez kifejezetten ritkaságnak számít. Úgy látszik, ebben a helységben az átlagosnál sokkal inkább dívik a „boldoguljon mindenki a maga erejéből” attitűd. Míg a másik három településen kiugróan erős a helyi közösség óvó védő szerepe, ill. azt is jelenti hogy szegény segíti a szegényt, hiszen a többség rászorul arra hogy közvetlen ismerőse segítségéért forduljon.

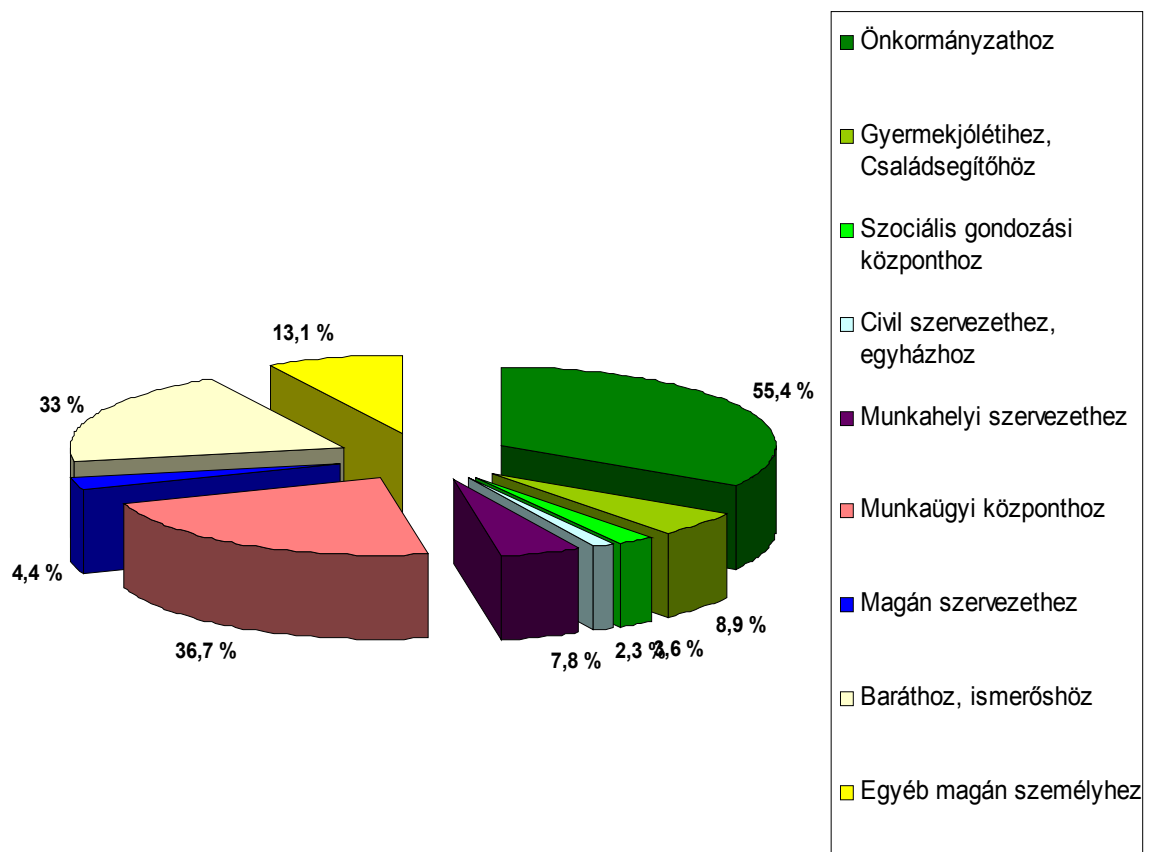
A többi, ún. a gyermekjóléti és családsegítő szolgálatok, a gondozási központok, a civil szervezetek és egyházak, a munkahelyi szervezetek, egyéb magánszervezetek és egyéb magánszemélyek nem játszanak fontos szerepet a kistérség lakosainak az életében, általában 10 százalék alatti eredményt regisztráltunk az ő esetükben. Természetesen kivételek most is vannak. Tiszaladányon, Tiszatardoson, és Taktabájon a gyermekjóléti és családsegítő szolgálatot az emberek közel 15-20 százaléka említette, -(mindez talán

¹⁶Taktabáj 100,0%, Tiszatardos 83,3%, Szegi 75,0%

összefüggésben van a települések roma lakosságának magas számával)- tehát ez fontos ellátási forma a településen, de Tiszaladányon sokan (24%) fordultak a gondozási központhoz is, Erdőbényén és Szegilongon és Szegin pedig erős az egyház és egyéb civil szervezetek védő óvó szerepe.

Az ellátási koncepció készítésnél erősíteni kell a civil szervezeteket, sokszínűbbé kell tenni a szolgáltatást nyújtó szervezetek körét, ezzel tehermentesítve az önkormányzatokra háruló túlzott terheket.

35. ábra. Kihez, illetve milyen szervezethez fordultak segítségért a megkérdezett személyek

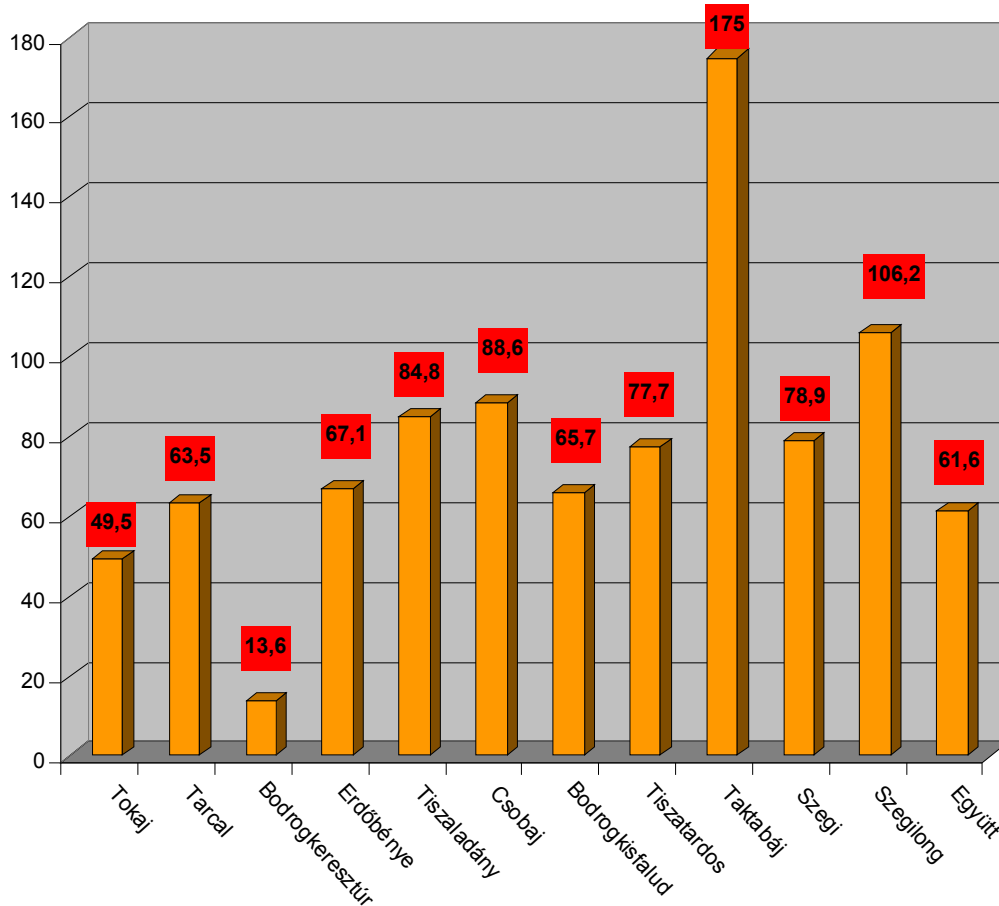
30. Táblázat. Segélykérés gyakorisága a megkérdezettek körében

Település		Fordult-e valaha segélyért, segítségért a megkérdezett								
		Önkormányzat-hoz	Gyermek-jólétihez, Családsegítőhöz	Szociális gondozási központ-hoz	Civil szervezetekhez, egyház-hoz	Munkahelyi szervezet-hoz	Munkügyi központ-hoz	Magán-szervezet-hoz	Baráthoz, ismerős-höz	Egyéb magán-személy-hoz
Tokaj	Esetszám	92	26	7	1	16	58	7	39	12
	Százalékos megoszlás	45,8	12,9	3,5	0,5	8,0	28,7	3,5	19,4	6,0
Tiszaladány	Esetszám	20	5	8	-	2	12	-	15	9
	Százalékos megoszlás	60,6	15,6	23,5	-	6,1	35,3	-	45,5	21,8
Tiszatardos	Esetszám	15	3	-	-	1	12	1	15	1
	Százalékos megoszlás	83,3	16,7	-	-	5,6	66,7	5,6	83,3	5,6
Csobaj	Esetszám	21	1	-	1	1	14	1	14	16
	Százalékos megoszlás	60,0	2,9	-	3,0	3,0	40,0	2,9	42,4	48,5
Taktabáj	Esetszám	16	3	-	-	-	11	1	16	-
	Százalékos megoszlás	100,0	18,8	-	-	-	68,8	6,3	100,0	-
Bodrogkeresztúr	Esetszám	18	1	-	-	2	26	1	3	8
	Százalékos megoszlás	30,0	1,8	-	-	3,5	42,6	1,8	5,4	14,3
Bodrogkisfalud	Esetszám	21	2	2	-	2	11	2	20	8
	Százalékos megoszlás	58,3	5,7	5,7	-	5,7	31,4	5,7	57,1	22,9
Szegei	Esetszám	13	-	-	1	6	7	4	15	4
	Százalékos megoszlás	65,0	-	-	5,3	30,0	36,8	20,0	75,0	20,0
Szegilong	Esetszám	10	-	-	1	2	6	3	10	5
	Százalékos megoszlás	62,5	-	-	6,3	11,8	37,5	18,8	62,5	31,3
Tarcfal	Esetszám	64	13	4	-	10	48	1	46	2
	Százalékos megoszlás	50,8	10,2	3,1	-	8,0	38,1	0,8	36,2	1,6
Erdőbénye	Esetszám	58	1	1	10	6	25	6	11	15
	Százalékos megoszlás	86,6	1,6	1,6	15,6	9,5	38,5	9,5	17,2	24,6
Összesen	Esetszám	348	55	22	14	48	230	27	204	80
	Százalékos megoszlás	55,4	8,9	3,6	2,3	7,8	36,7	4,4	33,0	13,1

A kérdőív következő részében először is arra kérdeztünk rá, hogy kérték-e a valaha valamilyen pénzügyi ill. egyéb támogatást a kistérség lakosai. 40,7 százalékuk válaszolt úgy, hogy igen legalább egyféle támogatást már igénybe kellett venniük eddigi életük során. Viszont az egyszeri pénzügyi támogatás mellett még legalább háromféle támogatást kért a családok 62 %-a. Ez lehetett, munkanélküli járadék, lakhatási támogatás, átképzési támogatás, gyermekétkeztetési támogatás stb. E tekintetben, mint ahogy az alábbi ábrán is látható a különböző településen igen különböző intenzitással veszik igényben a családok a támogatási formák különböző módoszatait. Taktabájon, és Szegilongon a mintába került családok mindegyike már többször is fordult anyagi segítségért a település önkormányzatához. De Tiszaladányon, (84,8%), Csobajon (88,6%), Tiszatardoson (77,7%) is a megkérdezett családok több mint három negyed része fordult már anyagi segítségért a polgármesteri hivatalhoz. A legkevesebben Tokajban (49,5%), és kiugróan kevesen

Bodrogkeresztúron (13,6%) élnek ezzel a lehetőséggel az emberek. Tarcalon, (63,5%) és Erdőbényén (67,1%) megközelítőleg azonos számot kaptunk, mint amilyen a mikrorégió átlaga.

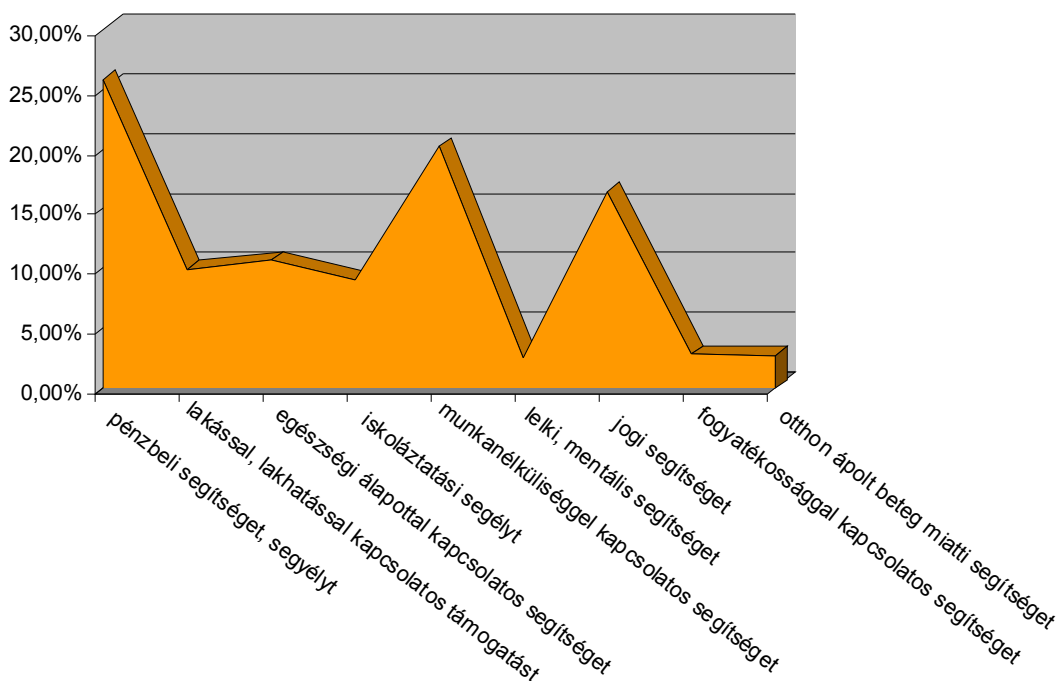
36. ábra. A pénzügyi segély mellett még legalább három fajta segítséget kérő családok aránya (%)

A válaszok alapján nyugodtan kijelenthető, hogy leggyakrabban a munkanélküliség miatt kértek pénzügyi támogatást az emberek, második helyen a rendkívüli pénzügyi segély szerepel, de még nagymértékben kérnek támogatást iskoláztatásra is, a gyermekek étkezési támogatására, és a lakhatással kapcsolatos kiadásokra. Meglepően nagy igény fogalmazódott meg az úgynevezett jogi tanácsadás iránt, s olyan segítő szolgálatok iránt, ami segít az embereknek a sokszor igen alacsony jövedelmük beosztásában, bizonyos életvezetési tanácsadással megtámogatottan.

Az ellátási koncepció készítésekor tekintettel kell lenni azoknak a korszerű szolgáltatásoknak a kiépítésére ami segítheti az embereket visszaintegrálódni a munkaerő piacra új típusú munkaerő-piaci szolgáltatások meghonosításával.

37. ábra. A különböző támogatási formák iránti lakossági igény

III. 6. A mikrotérség segélyezési térképe

A kérdőíves felmérés önbevalláson alapuló adataiból következtethetünk a családok jövedelmi helyzetére, ez pedig élesen árulkodik arról, hogy mely településeken kiemelkedő a háromtípusú megélhetést segítő támogatás: a rendszeres szociális segély, átmeneti segély és a munkanélküli járadék. A leghátrányosabb helyzetű települések tehát: Taktabáj, Tiszatardos, Csobaj, Szegi, Szegilong kettő közülük kiemelkedő még a munkanélküli jövedelempótló támogatás szempontjából is.

31. Táblázat. A különböző segélyezési formákban részesülő családok aránya

Települések és segélyezés	munk.nélk. jövedelempótló	munkanélküli járadék	rendsz. szociális segély	szociális járadék	átmeneti segély	gyermek-étkezési támogatás	közlekedési támogatás
Tokaj	1,0%	6,1%	13,2%	3,6%	5,6%	5,1%	5,1%
Tarcal	0	6,3%	10,9%	4,7%	7,1%	7,0%	8,7%
Bodrogkeresztúr	27,1%	25,0%	15,0%	13,0%	0	25,0%	0
Erdőbénye	8,3%	3,3%	15,9%	8,1%	12,7%	6,3%	8,3%
Tiszaladány	11,8%	11,8%	15,2%	6,1%	5,9%	12,1%	17,6%
Csobaj	0	15,2%	21,9%	6,1%	9,4%	18,2%	12,1%
Bodrogkisfalúd	2,9%	5,7%	11,4%	11,4	17,1%	2,9%	20,0
Tiszatardos	11,1%	27,8%	27,8%	5,6%	0	11,1%	33,3%
Taktabáj	0	0	31,3%	18,8%	12,5%	29,4%	25,0%
Szegi	0	5,3%	20,0%	36,8%	0	25,0%	10,5%
Szegilong	0	23,5%	23,5%	12,5%	11,8%	18,8%	23,5%
Térségi átlag	3,2%	7,8%	14,9%	7,1%	7,7%	8,9%	10,5%

A kistérségen belül legkedvezőbb helyzetben e tekintetben, Tokaj város, Tarcal, Erdőbénye és Bodrogkisfalúd lakossága van. A mikrorégió családjai közül minden tizedik, 600- 700 család élete alapvetően az önkormányzat segélyezési politikájától függ. Ez azt is jelenti, hogy körülbelül ezer (14,9%) család rendszeres szociális segélyből él, tehát már végleg kikerült a munkanélküliek számára lehetőségként nyújtott támogatási rendszerből. Az önkormányzatok foglalkoztatás támogató tevékenysége nélkül szinte reménytelennek tűnő vállalkozás, hogy ez a munkaerő valaha is visszakerül a munkaerőpiacra.

A szolgáltatás ellátási koncepcióban prioritásként szükséges megcélózni, az önkormányzatok foglalkoztatás élénkítésre irányuló tevékenységét, politikáját.

A segélyekre vonatkozóan külön tanulmányt lehetne készíteni, amiből világosan nyomon követhető lenne, hogy a települések miként használják fel a segély kereteket. Mintegy 45 %-a a vizsgált háztartásoknak kért segélyt, de a segélyek iránti nagy igényt mutatja, hogy 69 %-ának az a véleménye, hogy „azokat is kéne támogatni, akik nem szegények, de időnként rászorulnak”.

A legfontosabb problémák, amivel az önkormányzathoz fordulnak támogatásért a jövedelem pótlása és a lakhatáshoz való hozzájárulás, a közlekedési támogatás, és a gyermekek étkeztetésének támogatása.

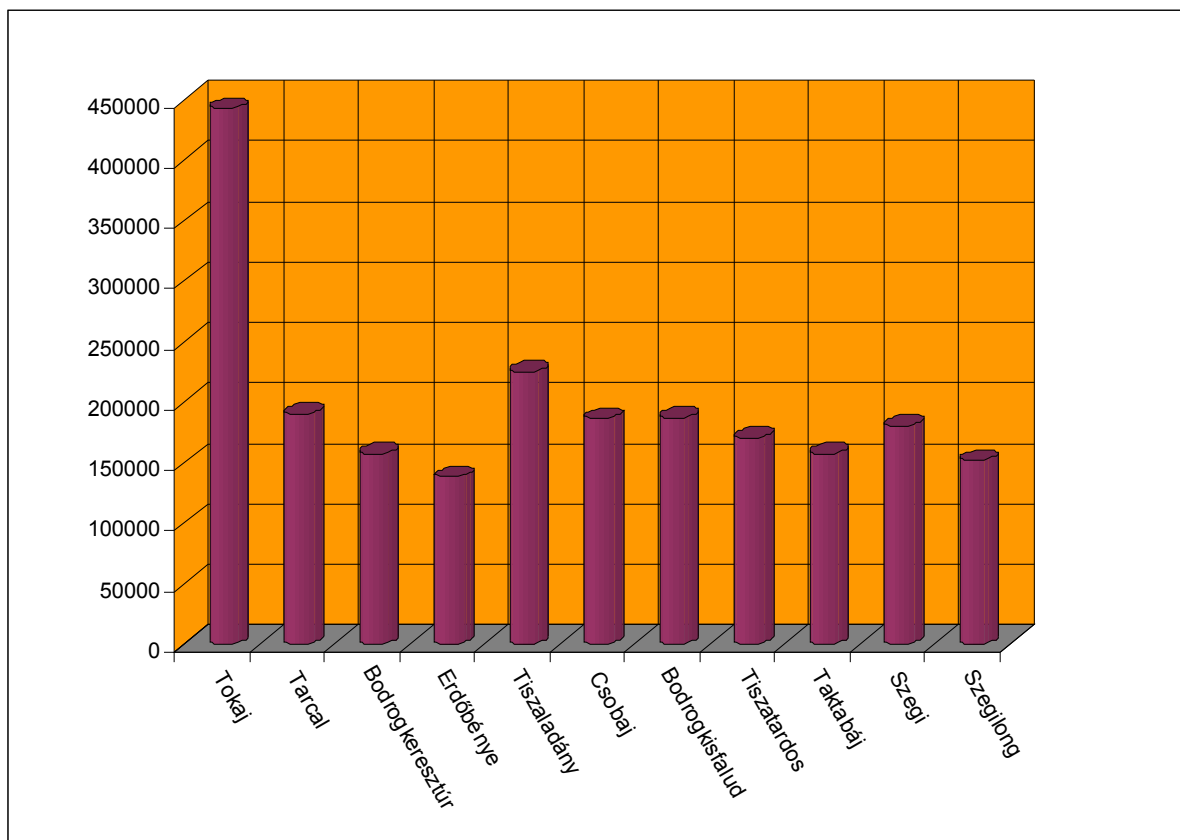
44 %-uk érzi úgy, hogy jövőre is jogosultak lesznek segélyre. Ezekből a fenti adatokból tehát arra következtethetünk, hogy a mikrotérségben a szegénység mintegy 40 %-át érinti a lakosságnak. 29 % véleményéből arra következtethetünk, hogy mintegy másik 29 %-nak lehetnek átmenetileg anyagi nehézségei, akik viszont jövedelmük alapján nem jogosultak segélyre.

IV. A szociális szektor fejlesztési elképzelései a településeken

IV. 1 Bevezető

A fejlesztési elképzelésekről és az önkormányzatok anyagi kondícióiról szakértői interjúk révén szereztünk információt. Előjáróban e témához annyit el kell mondanunk, hogy szinte kivétel nélkül minden egyes önkormányzat fejleszteni kívánja bizonyos mértékben a település szociális ellátórendszerét – és természetesen főként pályázati forrást kívánnak igénybe venni ezen fejlesztések megvalósításához. Leginkább ugyanis az anyagi lehetőségek határolják be az egyes települések szociális szolgáltatásának színvonalát, és a fejlesztés lehetőségeit.

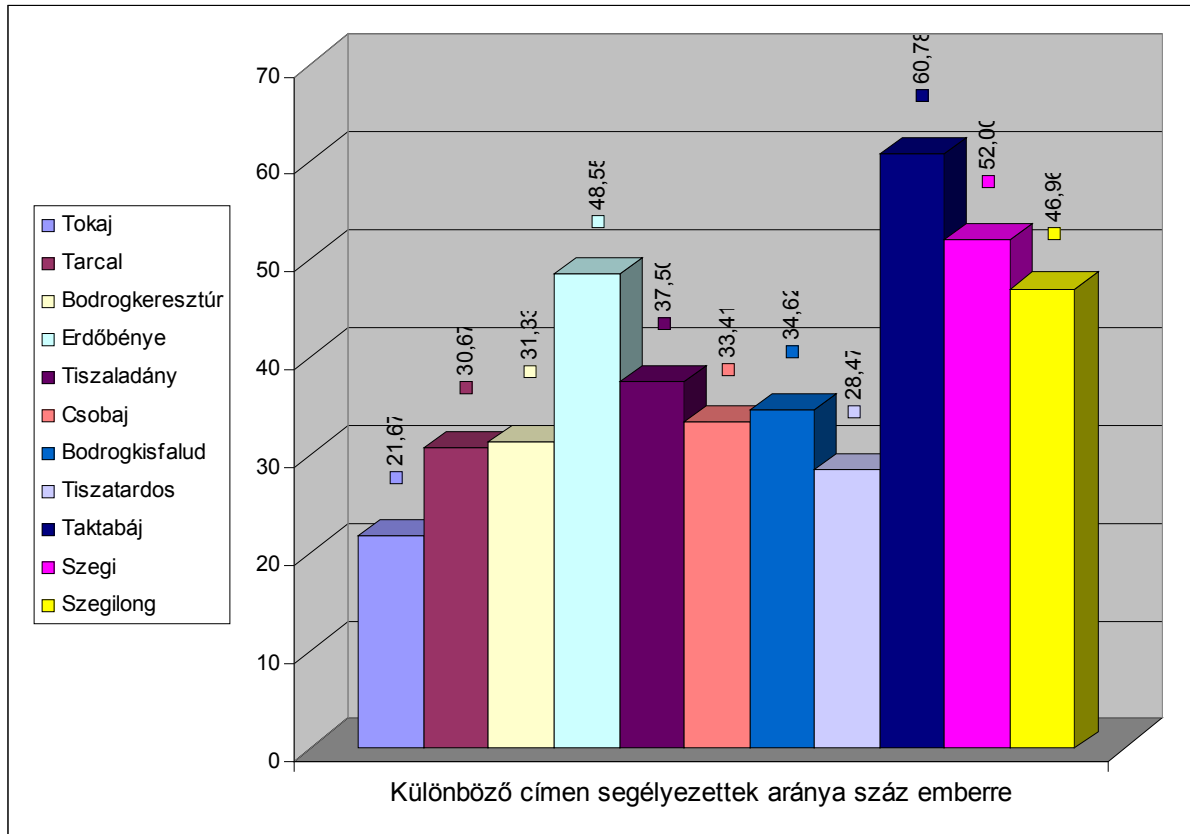
38. ábra. Egy főre jutó önkormányzati bevétel (forint)

A fenti grafikonon látható adatsor csupán tájékoztató jelleggel szerepel itt, hiszen az állandó bevételeken túl más források fölött is rendelkezhet egy-egy önkormányzat, az összehasonlításból azonban kiderül, hogy a kistérség gazdasági-

igazgatási központját egyértelműen Tokaj jelenti. Néhány szociális és egészségügyi szolgáltatás esetében ugyanakkor más település is ellát a mikrorégió egészére, vagy egy-két hozzá közel eső falura vonatkozó feladatot, illetve Szerencs, mint egy nagyobb terület központja szintűgy átvállal néhány szolgáltatást. Erről a későbbiekben még bővebben is szót ejtünk.

39. ábra. A segélyezés mértéke településenként

Igaz ugyan, hogy összességében nem kutattuk az anyagi szociális juttatásokat, ám a segélyezésben részesülők számaránya jól mutatja, hogy egy-egy települést milyen mértékben terhelik meg a különböző címen szétosztott pénzügyi segélyek. Taktabáj, ahol a legnagyobb a munkanélküliek és a roma kisebbség aránya, kimagaslik a többi település közül, de Szegin, Erdőbényén és Szegilongon is az átlagosnál több pénzt osztanak szét rászorultsági alapon. A legkevésbé Tokajnak és – talán kissé meglepő módon - Tiszatardosnak kell támogatnia a lakosságát anyagilag.

IV. 2 A településekről egyenként

Tokaj

Tokaj központi szerepet tölt be a kistérségben a szociális ellátás terén, ezek többségét az Egyesített Népjóléti Intézmény látja el. Így az étkeztetést is, amelyben 92 fő részesül. Három konyhából hordják az ételt, ebből az egyik a szociális otthoné. A személyzet itt egy fő, aki részmunkaidőben látja el a feladatát. Kapacitásbővítés nem szükséges, technikai korszerűsítés viszont igen, amit az önkormányzat pályázati úton kíván megoldani.

Házi segítségnyújtás szintén létezik, ami nem rég került bővítésre éppen Egészségügyi és Családügyi Minisztérium pályázat segítségével, amelynek révén jelzőrendszer került kiépítésre. Összesen 28 főt látnak el, ebből a jelzőrendszer segítségével 15 főt. Két szakképzett dolgozó látja el ezt a feladatot. A Tokaji Önkormányzat szeretné, ha a jelzőrendszeres szolgáltatás a kistérség minden településén elterjedne, hogy hálózatot kialakítva üzemeltethessék ezt a szociális ellátási formát, és ehhez szintúgy pályázati forrást vonhatnának be a körzet helyhatóságai.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatás az ENI keretein belül működik, 70 családdal és 533 gyermekkel foglalkozik a 2 családgondozó és 4 gyermekjóléti területen dolgozó szakképzett munkatárs. Egy vezető irányítja a munkájukat.

Szintén az ENI égisze alatt, a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat bevonásával működik az idősek klubja, plusz két ápoló teljesít itt szolgálatot. Ebben az ellátásban 18 fő részesül. Gondot jelent, hogy az ÁNTSZ előírása szerint 2004 december 31-ig, pihenőhelyet kell biztosítani a szolgáltatásnak otthont adó épületen belül, amely kívánalomnak jelen pillanatban az alapterület szűkössége miatt nem tud eleget tenni az önkormányzat. A polgármesteri hivatal itt szintén pályázati úton szeretné orvosolni a problémát.

Létezik még egy modern, 134 idős embernek lakhelyet nyújtó idősek otthona, közel 60 főnyi személyzettel, akik közül - az előírást túl is teljesítve – több, mint 80 százalék rendelkezik szakképesítéssel. Az intézmény 100 fő számára képes alapellátást, 50 fő részére emelt szintű ellátást biztosítani. Ez utóbbi növelésére van lehetőség.

A térségben egyedül álló módon Tokajban egy speciális alapellátást is végeznek, mégpedig drogprevenációs szolgáltatást nyújtanak, amelyet önkormányzati támogatással egy vállalkozás biztosít. Emellett van még egy lakóotthon fogyatékos személyek részére, ez azonban a megyei önkormányzat kezelésében van.

Tokaj az egészségügyi ellátásban is központi szerepet tölt be, hiszen a gyermekorvosi szakrendelést innen látják el Tiszatardos, Csobaj, Taktabáj,

Bodrogkisfalud és Tarczal számára, a fogorvosit Tiszaladánynak, Tiszatardosnak és Tarczalnak, és az ügyeleti rendelést is - Erdőbénye kivételével - a kistérség egészének Tokaj központtal biztosítják. Emellett az 1993 óta működő egészségügyi központban igen széles körű szakrendelést nyújtanak a mikrorégióban élőknek, így megtalálható a fizioterápia, teljes labor, röntgen, hasi ultrahang, belgyógyászat, nőgyógyászat, szemészet, fül – orr gégészet, gyógytorna és reumatológia. Egy kisebb mentőállomás is üzemel a városban, amely a szerencsével együtt látja el ezt a szolgáltatást a kistérség számára.

Tarczal

A kistérség második legnagyobb települése. Étkeztetés van a településen, a napközi konyhájából hordják az ételt, azonban ezt a szolgáltatást csak 18 fő veszi igénybe. 3 állandó személyzettel dolgoznak, egynek nincs képzése. Az önkormányzat tervei szerint a konyhát áthelyeznék a művelődési ház mellé, hogy a különböző rendezvények ilyen igényét is ki tudják elégíteni általa. Ehhez pályázati forrást igényelnének.

Házi segítségnyújtás szintén működik a településen, ugyanazokkal a személyekkel, akik az étkeztetést is végzik. 45 fő részesül ebben az ellátásban, az épületet 4 éve újíttották fel pályázati pénzből.

Családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatás is van Tarczalon, mintegy 100 család részesül ebben az ellátásban. Ezt a munkát egy fő szociális munkás végzi, amely az önkormányzat véleménye szerint túlzottan leterheli dolgozójukat. Ezért szükség lenne a két szolgáltatás különválasztásának, ezt szintúgy pályázati forrás bevonásával képzelnék el.

1983 óta működik az idősek klubja, 16 fő részvételével. Ezt a szolgáltatást ugyancsak az a három személy látja el, akik az étkeztetést és a házi segítségnyújtást is végzik. Problémát jelent a falu földrajzi fekvése (hosszú a település, nagyok a távolságok), ezért nincs kihasználva a klub kapacitása, külön kocsit viszont nem tudnak biztosítani az idős emberek szállítására, ezért a házi segítségnyújtás révén igyekeznek kielégíteni a felmerülő igényeket.

A helyhatóság véleménye szerint szükség lenne egy idősek otthonára is, mert a hosszú várakozási idő gyakran lehetetlenné teszi a bejutást a környező településeken – például Tokajban – meglévő intézményekbe.

Emellett távlati tervként szerepel, hogy a két különálló épületben működő iskola egyik épületében – a csökkenő gyermeklétszám miatt egy átmeneti otthont, vagy egy értelmi fogyatékkal élő gyermekek számára fenntartott gimnáziumot hoznának létre. Ehhez is pályázati forrást vennének igénybe.

Tarczal egészségügyi ellátórendszere jórészt Tokajhoz kötődik, hiszen a gyermekorvos, a fogorvos, és az ügyeletos orvos is onnan látja el feladatát, igaz ez utóbbi Erdőbénye kivételével igaz a kistérség minden településére.

Az idősek személyre szabott házi gondozását PHARE pályázat keretében a Tokaj Mikrorégióért Alapítvány végzi, ebben a programban a településen 3 fő lát el szolgálatot 10-12 fő idős embernek nyújtva szolgáltatást.

Bodrogkeresztúr

Az étkeztetés esetében Szegit is a bodrogkeresztúri községi konyháról látják el, helyben 30-40 fő kapja ezt a szolgáltatást, Szegiben 10 fő. Egy képesítéssel nem rendelkező házi szociális gondozó, illetve egy konyhai személyzet látja el ezt a feladatot (összesen egyébként hatan dolgoznak a konyhán), illetve a kihordás az önkormányzat gondnokának a feladata. A fejlesztésre szükség lenne, ugyanis a konyha kihasználtsága a maximumot közelíti, az igény viszont egyre nő ezután az ellátási forma után. A helyhatóság azonban jelenleg nem lát lehetőséget arra, hogy felújításba, bővítésbe kezdjen.

A házi segítségnyújtást ugyanaz a szociális gondozó látja el, mint az étkeztetést, és 5 fő részesül ebben az ellátásban. Az önkormányzat vezetői szerint nem is igénylik az emberek, ezért fejlesztést sem terveznek ezen a területen.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást Tokajból látják el a településen, a tokaji ellátóval kötött a Bodrogkeresztúri Önkormányzat ellátási szerződést. Érdekessége a dolognak, hogy a szolgáltatást nyújtó szakember bodrogkeresztúri illetőségű, a helyhatóság irodát is biztosított a számára, csupán a munkáltatója a tokaji családsegítő. A Bodrogkeresztúri Önkormányzat nem kívánja a saját hatáskörébe vonni ezen ellátási formát, mert nem tudják biztosítani a szükséges feltételeket.

Bodrogkeresztúron megszűnt az idősek klubja is, mert kicsi volt a létszám, az emberek láthatóan nem tartottak rá igényt, így jelenleg egy nyugdíjas klub működik a faluházon belül.

A keresztúri egészségügyi rendszer jórészt önálló, bár az ügyeletet szintén Tokajból látják el, a védőnői feladatokat pedig a bodrogkiszfaludi szakember végzi el, vele az önkormányzat szerződésben áll.

Erdőbénye

A kistérséghez leginkább lazán kapcsolódó településről van szó, amely nagyjából az Encs-Szerencs-Tokaj-Sárospatak mértani négyszög középpontjában helyezkedik el, az útviszonyokkal is számolva azonban főként Tokajhoz és Szerencshez fekszik közel. Mindenesetre a települések nagyságait is figyelembe véve nem csoda, hogy Erdőbénye jobban kötődik Szerencshez bizonyos szolgáltatások esetében, mint a másik három városhoz, de például az orvosi ügyelet esetében Tolcsvával társult a település.

Az étkeztetést 40 fő kapja a településen, amelyet a napközi otthon konyhája mellett egy vállalkozó nyújtja a rászorulóknak. 3 fő látja el ezt a feladatot, közülük az

egyik végzett el két éves szakképesítő tanfolyamot, míg a másik két személy képzetlen munkaerőnek számít. Igaz ugyanakkor, hogy hamarosan beiskolázzák egyiküket ugyanarra a két éves képzésre. Fejlesztésre szükség lenne a tárgyi feltételek javítása terén, amelyet a saját erő biztosítása mellett pályázati pénzből oldanak meg.

Itt is ugyanaz a három személy látja el a házi segítségnyújtást, 38 fő részesül ebben az ellátásban. Az önkormányzat szeretné a gondozás minőségét fejleszteni, illetve a jelzőrendszert kiépíteni a településen. Ezt is pályázati forrásból valósítanák meg.

Családsegítő is működik Erdőbényén, azonban az eddig tapasztaltakkal ellentétben itt nem kapcsolódik hozzá gyermekjóléti szolgáltatás. 15 főnek nyújtják ezt a szolgáltatást, ugyanaz a három személy, aki az étkeztetést és a házi segítségnyújtást is. Az önkormányzat tervei szerint a gyermekjóléti szolgáltatást is kiépítenék a településen, ehhez azonban plusz munkaerőt kellene alkalmazni, akinek a képzését is meg kell oldaniuk, illetve új irodát, új épületet felhúzniuk a szolgáltatás számára. Ezt is csak pályázat útján képesek létrehozni.

Az idősek klubja megszűnt a településen, mert az ennek otthont adó épület tönkrement. Igény pedig lenne rá, és az önkormányzat megpróbál pályázni majd az újbóli működés megteremtése érdekében.

Erdőbényén szeretnének valamilyen speciális alapellátási feladatot is meghonosítani, ám ehhez jelenleg sem a személyi, sem a tárgyi feltételek nem adóttak. Emellett szükségük lenne a falugondnoki szolgálatra is, amelynek – révén Erdőbénye rendelkezik külterülettel – a törvényi lehetőségei adóttak.

Tiszaladány

Étkeztetés van a településen, 48 fő részesül ebben az ellátásban, a szolgáltatást egy élelmezésvezető, egy szakács, illetve egy érettségizett és egy nyolc általánossal rendelkező személy látja el. Itt nem szükséges fejlesztés, mivel nem rég újították fel a konyhát svájci adományból.

A házi segítségnyújtást két – a munkaügyi központ által átképzett – szakember végzi, mintegy 29 főnek nyújtják ezt a szolgáltatást. Újító munkák itt sem szükségesek, a jelenlegi keretek között minden igényt ki tud elégíteni az önkormányzat.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást Tokajból látják el, mintegy 5-6 fő érintett ebben az ellátásban.

Idősek Klubja működik a településen, mintegy 15 fő veszi igénybe, azonban a helyhatóság meglátása szerint nem használják ki az idősek még a meglévő kapacitást sem.

Csobaj

Van étkeztetés, 2 szakács, 1 ételkihordó, és egy étkeztetési felelős nyújtja ezt a szolgáltatást mintegy 50 főnek, amelyből 25 embert Tiszatardoson látnak el. A konyha kapacitása több ellátottat is elbírna, hiszen 200 adagot tudnak megfőzni egyszerre, azonban a felszerelés, a gépi berendezések már elavultak (1971 óta működik), a tetőszerkezetet is ki kellene cserélni, illetve a gépkocsi - amellyel a kihordást végzik – túl sok kilométert futott már. Az önkormányzat ezeket a beruházásokat azonban kizárólag önerőből nem tudja megoldani, tehát itt is pályázati forrást vennének igénybe terveik megvalósításához.

Házi segítségnyújtás nincs a településen, korábban működött, de csak két ember kapott ilyen szolgáltatást, így az önkormányzat nem látta értelmét továbbra is üzemeltetni azt.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatással ugyanaz a helyzet, mint a házi segítségnyújtással. Jelenleg Tokaj látja el ezt a feladatot, mintegy 15-20 családnak nyújtják ezt az ellátást.

Az idősek klubjával is hasonló a helyzet, a csekély igény miatt megszüntette az önkormányzat.

Érdekessége még a településnek, hogy bár jelenleg nincs idősek otthona Csobajon, ám egy vállalkozó pályázni akar egy otthon felépítésére és üzemeltetésére.

Bodrogkisfalud

Az étkeztetésben 15 fő részesül, a konyhai személyzet 3 fő, plusz a kihordó látja el ezt a feladatot. Egy jelenleg is folyó fejlesztés keretén belül a konyha az óvodából átkerült a központi konyhába, amely a nyugdíjas házban kapott helyet. Mindezt 22 százalékos önerő segítségével, a Széchenyi-terv által sikerült megvalósítani a polgármesteri hivatalnak.

A házi segítségnyújtásban 25 fő részesül, egy ember látja el ezt a feladatot, aki részt vett a munkaügyi központ szakirányú átképzési programjában. A jelenleg mutatkozó igényeket ki tudják elégíteni.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást itt is Tokajból látják el, de a helyi önkormányzat szeretne biztosítani egy irodát az itt szolgálatot teljesítő családsegítő számára.

Idősek klubja nincs, de 2004 május elsején átadják az új nyugdíjas házat, amely állandó lakhelyet is biztosít a rászoruló idős emberek számára.

Tiszatardos

Tiszatardos Szegilong után a második legkisebb település a kistérségen belül, 288 ember lakik a településen. Sok szempontból kötődik a „nagyobb testvér”

Tiszaladányhoz, és – bár Tiszalök jóval közelebb fekszik hozzá – a megközelíthetőség miatt Tokajhoz is.

Étkeztetés nincs a településen, Csobaj látja el ezt a feladatot, a házi segítségnyújtást pedig közhasznú munkaerő bevonásával oldják meg, mintegy 15-20 fő részesül ebben az ellátásban.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást itt is Tokajból látják el, 3 családnak nyújtják ezt a szolgáltatást, falugondnoki szolgálat pedig 1994 január elseje óta működik a faluban. Főbb feladatai közé tartozik az ételkihordás, gyógyszerkiváltás, gyerekszállítás és betegszállítás. A falugondnok nem rendelkezik képesítéssel.

Idősek klubja sincs a településen, de nincs is rá igény az önkormányzat szerint.

Taktabáj

A körzet talán legszegényebb települése. Jellemző adat, hogy a munkanélküliségi ráta meghaladja az ötven százalékot. Étkeztetés működik a településen, bár nem helyben főznek, hanem Prügyről hozzák a készételt. Az öregek napközijében étkeztetnek, illetve kihordják az ételt igény szerint. 12 fő részesül ebben az ellátásban.

Házi segítségnyújtás nem működik, illetve közhasznú munkaerő bevonásával próbálják megoldani ezt a szolgáltatást. Ezzel együtt is lenne igény a szolgáltatás magasabb szinten való nyújtására, ám ehhez egy vagy két főt be kellene iskolázní, amelyre utána igényelni lehetne az állami normatív támogatást.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást itt is Tokajból látják el, egy héten egyszer jár le a szakember, mintegy 3 család részesül ebben az ellátásban. Ezt azonban az önkormányzati tervek szerint idővel saját hatáskörébe venné a település.

Idősek klubja van a településen, egy intézményvezető végzi el az ehhez kapcsolódó feladatokat, akinek 8 általános iskolája van. Az önkormányzat tervei szerint a szolgáltatást nyújtó személyt beiskoláznák, illetve plusz létszámot vennének fel, és az épületet is felújítanák. Jelen tervek szerint a helyhatóság ezt saját erőből valósítaná meg.

Szegi

Van étkeztetés a településen, 12 fő részesül ebben az ellátásban, Bodrogkeresztúrból szállítják ki, a falugondnok és a házi szociális gondozó hordja ki a lakásokba.

A házi segítségnyújtást két fő végzi, egyikük a már fentebb is említett PHARE-pályázat során került alkalmazásba, a másik dolgozó nem rendelkezik megfelelő végzettséggel. Mintegy 20 főnek nyújtják ezt a szolgáltatást, fejlesztést nem tervez az önkormányzat.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást szintúgy Tokajról látják el, 5 család részesül ebben az ellátásban.

Falugondnoki szolgáltatás is van a településen, ételkihordás, gyógyszerkiváltás, idősök látogatása, szállítás, műszaki cikkek beszerzése, tehát minden olyan feladatot ellát, amely a mindennapi életvezetéshez segítséget nyújt az itt élő emberek számára. A falugondnok képestése gépkocsivezető. Az önkormányzat szeretné lecserélni a gépjárművet, ám ezt csak pályázati forrás bevonásával tudják megoldani.

Idősök klubja egy héten egyszer van, a szociális gondozó végzi az ottani teendőket, 15 fő veszi igénybe ezt a szolgáltatást, általában igen gazdag programokat nyújtanak az idősök számára.

Szegilong

Működik az étkeztetés, bár Vámosújfaluról hordják az ebédet, és mindössze 1 fő kapja ingyen, 2 főnek pedig az önkormányzat hozzájárul a költségeihez. Az önkormányzat szeretné bővíteni ezt a szolgáltatást, és nem biztos, hogy továbbra is Vámosújfaluról hordják majd, elképzelhető, hogy Szegivel társulnak az étkeztetésben.

Házi segítségnyújtás van, közhasznú munkával oldják meg ezt az önkormányzati feladatot, mintegy 20 fő részesül ebben az ellátásban, amely főként a nagyobb bevásárlások elvégzéséből áll. A helyhatóság tervei szerint ugyanakkor állandó munkatársat vennének fel erre a szolgáltatásra, kibővített munkakörrel.

A családsegítő kapcsán Szegilong is Tokajhoz tartozik, de a polgármester bevallása szerint nem működik az ellátás – és nem csak náluk ez a helyzet -, mert az ottani szolgáltató is pénz- és emberhiánnyal küszködik, illetve a közlekedés sem megoldott.

Falugondnoki szolgálat 1992 óta működik, a szolgáltatást végző személy képzése megfelelő, középiskola, illetve falugondnoki tanfolyam. Az önkormányzat új gépkocsit szeretne beszerezni, ám erre csak pályázat útján van lehetőség.

IV. 3 A szociális ellátórendszer sajátosságainak összefoglalása

A kistérség tehát úgy vertikálisan, mint horizontálisan elég széles intézményhálózattal rendelkezik. A szociális ellátások 14906 fő térségi lakost érintenek ellátottként és 103 főt dolgozóként ill. az e területen alkalmazott időnkénti közhasznú munkásokat is idevéve további 10-15 fővel többet.

32. Táblázat. A szociális alapellátások településenként és fejlesztésük a tokaji mikro- térségben

Ssz.	A település neve	Lakó népeség az év végén	Étkezétek	Házi segítségnyújtás	Családsegítés	Speciális alapellátási feladatok	Falugondnoki szolgálat	Tanyagondnoki szolgálat	Jelzőrendszeres házigondozás	Foglalkoztatott létszám
1	Tokaj	4 988	X 2004	x	X	x			X 2004	72 fő
2	Tarcal	3 329	X 2004	x	X 2004					4 fő
3	Erdőbénye	1 352	x	x	X			2004	2004	3 fő
4	Bodrogkelesztúr	1 286	X 2005	x	X					2 fő
5	Bodrogkisfalud	986	x	x	X 2004				2004	5 fő
6	Csobaj	812	X 2005		X				2004	3 fő
7	Tiszaladány	720	x	x	X					6 fő
8	Taktabáj	599	x		X		2004		2004	2 fő
9	Szegi	317	x	x	X		X 2004			4 fő
10	Tiszatardos	275	x	x	X		x			1 fő
11	Szegilong	242	X 2004	x	X		X 2004			1 fő
12	Kistérség együtt	14.906	11 X 2004- 2005	9x	11 x 2004	1x	3x 2004	0x 2004	1x 2004	103 fő

Forrás: A B.-A.-Z. Megyei Önkormányzat Szociális Szolgáltatástervezési Konceptiója 2003. december.
Regisztrált: 2004. január 640 fő kérdőíves felméréshez kapcsolódó interjúk.

6. oszlop: speciális alapellátási feladatok lehetnek: közösségi pszichiátria, fogyatékos személyeket támogató szolgálat, szenvedély betegek segítő szolgálat, utcai szociális munka

Jelmagyarázat: x= működő ellátás

Évszám= tervezett fejlesztések

na= nincs adat

A szociális alapellátást 11 (szociális étkeztetés 11, házi gondozás 10, család-gondozás 11) településen működik. 2 településen még a falugondnoki szolgálattal is kiegészül az ellátás. Ahol falugondnok van, ott is számolni kell azonban azzal, hogy ők házi segítségnyújtásra szakmailag nem felkészültek, az ételkihordáshoz pedig a gépjárművek nem felelnek meg. Házigondozók beszállítása és az ételszállítás technikai feltételeinek megoldása tehát valós szükséglet.

Az étkeztetés további feltétele a konyhai kapacitások bővítése és a konyhai technológia megújítása.

A kötelező alapellátási feladatokat tehát minden településen nyújtják, kivéve Csobajt és Taktabajt, ahol a házi segítségnyújtást nem működteti, illetve közhasznú munkával látja el az önkormányzat.

A gyermekjóléti alapellátás a gyermekvédelmi szolgálatok formájában minden településre biztosított. A munkatársakon keresztül ezek szorosan kötődnek a további személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátásként a gyermekek napközbeni ellátását biztosító iskolákhoz és óvodákhoz. A napközi ellátásnak az iskolai, óvodai ellátástól különböző más formái nem alakultak ki. Az iskolákhoz való erős kötődés miatt hétvégeken és szünidőben gondot okoz az ellátás biztosítása.

A kistépeléseken a szociális szolgáltatások hatékony ellátását garantáló, a szociális alapellátást, a gyermekjóléti szolgálatot, az idősek nappali ellátását és a gyermekek napközi gondozását megoldó, önálló jogi személyiséggel rendelkező gondozási központ még sehol sem jött létre.

A családsegítést mindenütt működtetik főként Tokaj város családsegítő szolgálatának igénybevételével, sokszor a gyermekjóléti szolgálattal összevontan. A legtöbb helyen csupán néhány családra terjed ki a gondozás, sőt sok településen a szolgáltatás tényleges hiányáról is szóltak, amit a jövőben meg kívánnak változtatni. Itt legdöntőbb problémát a megfelelő felsőfokú végzettségű szakemberek hiánya jelenti. Szükségesnek látszik a család segítés és a gyermekjóléti szolgálat különválasztása is. A jövőben a hátrányos helyzetű gyermekek integrációja érdekében szélesebb körű, kiterjedtebb családgondozást és gyermekvédelmi munkát kell végezni az egész kistérségben.

33. Táblázat. Idősek klubja településenként és fejlesztésük a tokaji mikrotérségben

Ssz.	A település neve	Lakónépesség az év végén	2000 év		2003 év		
			Kapacitás	Ellátottak száma	Kapacitás	Ellátottak száma	Ellátásra várakozók száma
1	Tokaj	4 988	20	18	20	18	0
2	Tarcal	3 329	30	30	20	16	0
3	Erdőbénye	1 352	20	15	megszűnt	0	15
4	Bodrogkeresztúr	1 286	megszűnt	0	*	*	*
5	Bodrogkisfalud	986	**	**	**	**	**
6	Csobaj	812	20	3	megszűnt	0	0
7	Tiszaladány	720	20	0	20	15	0
8	Taktabáj	599	20	10	20	10	0
9	Szegi	317	***	***	***	15	na.
10	Tiszatardos	275	0	0	0	0	0
11	Szegilong	242	0	0	0	0	0
12	Kistérség együtt	14.906	130	76	80	74	15
	Működik	-	6 helyen	76 fő	4 helyen	74 fő	na.
	Nem működik de tervezik	-	0	0	2 helyen	35 fő	na.
	Működik és tervezik	-	0	0	1 helyen	15 fő	15
	Nem működik és nem tervezi de kötelezett rá	-	-	-	4 helyen	0	na.

Forrás: A B.-A.-Z. Megyei Önkormányzat Szociális Szolgáltatástervezési Konceptiója 2003. december. Regiteszt: 2004. január 640 fő kérdőíves felméréshez kapcsolódó interjúk.

Jelmagyarázat:

* Bodrogkeresztúron megszűnt az idősek klubja, jelenleg a faluházon belül nyugdíjas klub működik.

** Bodrogkisfalúdon nincs idősek klubja, viszont 2004-ben átadásra kerülő nyugdíjas ház ennek a funkciónak is otthont ad.

*** Szegiben az idősek klubja egy héten egyszer van, - 15 fővel - gazdag programokat nyújtnak a résztvevők számára.

Az idősgondozásban az idősek klubjának működtetése kötelező alapfeladat minden önkormányzatnál. Ehhez képest ezt a feladatot nem mindenütt végzik az önkormányzatok. Volt ahol a meglévő klubot megszüntették, arra hivatkozva, hogy nem volt elég érdeklődés. A növekvő idős létszám minden településen a klubok újraindításának indokoltságát fogja előrevetíteni. Illetve indokolt átgondolni, hogy vajon kellő színvonalú szolgáltatást kapnak/kaptak- e az idős emberek ezekben a szolgáltatási formákban. Ezen intézmények megfelelő színvonalú és szakmai

tartalommal működve elejét tudják venni a bentlakásos idősgondozás iránti igényeknek (amelyek működtetése jóval drágább).

A szociális szakellátás területén az idősek nappali ellátását biztosító 4 intézmény és a 1 tartós bentlakást biztosító idősek otthona nagyjából lefedni a jelenlegi igényeket. A két településen Erdőbényén és Csobajon megszűnt az idősek napközije ennek újra indítását tervezik Erdőbényén. Három helyen, pedig ezt a szolgáltatást más formában kívánják kielégíteni, részben a Faluházban, klubszerű formában, részben a nyugdíjas házban.

A szociális ellátórendszer egészét áttekintve a kutatás alapján szembetűnő a házigondozásban mutatkozó elmaradás. Az idősek és a gyermekek napközi ellátásában a személyre szabott szolgáltatásokban és az idősek igényesebb, színvonalasabb étkeztetésében a becsült igényektől való elmaradást mértünk. A rászorultak átmeneti otthonokban való elhelyezése, pedig teljesen megoldatlan.

Az interjúk tanúsága szerint mintegy 103 fő dolgozik a szociális ellátás terén. A létszámban benne vannak a falugondnokok és a gyermekjóléti szolgáltatók munkatársai is. Van néhány település, ahol a szociális terület munkatársai mindössze egy- két főt jelentenek. Olyan település egy sincs, ahol nincs egyetlen gondozó sem. Azon a két helyen, ahol viszont mindössze egyetlen gondozó működik, vagy közhasznú munkással végeztetik ezt a munkát a helyettesítés nem megoldott, így az ellátásban fennakadás keletkezhet. Az elhangzott interjúk alapján a gondozók $\frac{1}{4}$ -e szakképzetlen, viszont a többség a gondozók $\frac{3}{4}$ -e szakképzetteknek számít.

Ha minden településre legalább egy gondozót számolunk és egy gondozó maximum 8 gondozottat láthat el, a becsült igények alapján a jelenlegi létszám 45%-os növelése indokolt és ez egyben 70 fő szakképzési igényt és 40-45 fő további munkaerő foglalkoztatását jelentheti.

34. Táblázat. A szociális ellátás szakember ellátottsága a tokaji mikro-térségben

Ssz.	Település	Lakónépesség az év végén	Szociális ellátásban foglalkoztatottak száma			
			Létszám fő	Szakképzettek fő	Szakképzetlenség száma fő	Szakképzetlenség aránya %
1	Tokaj	4 988	72 fő	58	14	19,4
2	Tarcal	3 329	4 fő	3	1	25,0
3	Erdőbénye	1 352	3 fő	1	2	66,7
4	Bodrogkeresztúr	1 286	2 fő	1	1	50,0
5	Bodrogkisfalud	986	5 fő	4	1	25,0
6	Csobaj	812	3 fő	2	1	33,3
7	Tiszaladány	720	6 fő	4	2	33,3
8	Taktabáj	599	2 fő	0	2	100,0
9	Szegi	317	4 fő	2	2	50,0
10	Tiszatardos	275	1 fő	0	1	100,0
11	Szegilong	242	1 fő	1	0	0
12	Kistérség együtt	14.906	103 fő	76	27	26,2

Forrás: A B.-A.-Z. Megyei Önkormányzat Szociális Szolgáltatástervezési Konceptiója 2003. december.
Regiteszt: 2004. január 640 fő kérdőíves felméréshez kapcsolódó interjúk.

35. Táblázat. A szociális ellátás szakember szükséglete a tokaji mikro-térségben

Ssz.	Település	Szociális ellátás igénylő családok becsült száma	Szociális ellátásban foglalkoztatottak száma		
			Jelenlegi Létszám fő	Létszám igény 1 gondozó maximum 8 gondozott Fő esetén	Szakképzésbe bevonhatók száma fő
1	Tokaj	60	72 fő	8	14+8
2	Tarcal	80	4 fő	10	1+10
3	Erdőbénye	80	3 fő	10	2+10
4	Bodrogkeresztúr	0	2 fő	0	1
5	Bodrogkisfalud	20	5 fő	2	1+2
6	Csobaj	10	3 fő	1	1+1
7	Tiszaladány	105	6 fő	13	2+13
8	Taktabáj	40	2 fő	5	2+5
9	Szegi	20	4 fő	2	2+2
10	Tiszatardos	0	1 fő	0	1
11	Szegilong	0	1 fő	0	0
12	Kistérség együtt	350	103 fő	44	27+44

Forrás: A B.-A.-Z. Megyei Önkormányzat Szociális Szolgáltatástervezési Konceptiója 2003. december.
Regiteszt: 2004. január 640 fő kérdőíves felméréshez kapcsolódó interjúk.

A szakember hiányt az önkéntesek sem enyhíthetik. A térségben nem jellemző az önkéntes segítők szervezett működése, ugyanakkor- főként a kistérségeken- a szomszédok, ismerősök segítségnyújtása még természetes.

Az alapellátás égető szakemberhiánya mellett pozitívumnak tekinthető a meglévő szakemberek elhivatottsága, szakmai felkészültsége.

A gondozók és az ellátottak kapcsolata- szintén csak a tapasztalatok alapján jónak mondható. Az egyes korosztályokat meghatározó etnikai sajátosságok azonban már most is, de szemléletváltás hiányában, a jövőben még inkább gondot okozhatnak. Jelesül míg a gondozók körében inkább a nem roma népesség veszi ki részét addig a gondozottak, egy jó része és egyre inkább növekvő része inkább roma származású- főként igaz ez a taktavidékre. A gyermekgondozásban, a gyermekjóléti szolgálatban tevékenykedők és a családsegítő munkatársai szinte kizárólag nem romák és előítéletekkel viseltetnek a romák irányában, ugyanakkor a gyermekek növekvő arányban és egyre nagyobb arányban roma származásúak. Ha a szolgáltatásokat nyújtók és azokat igénybevevők között nem alakul ki bizalom és megértés, az az egész ellátás sikerét veszélyeztetheti.

Az önkormányzati testületeken belül a szociális problémák orvoslására nagy figyelmet fordítanak, hiszen ez minden településen égető, a lakosok jelentős részét érintő, következésképp fontos helyi politikai kérdés. A stratégiákban azonban többnyire a személyes gondoskodást nyújtó formák háttérbe szorulnak a pénzügyi juttatások mögött. Ennek oka részint a szűk önkormányzati költségvetésben, másrésztől azonban a lehetőségek ismeretének hiányában is rejlik. Az önkormányzatok és a polgármesteri hivatalok munkatársainak ezirányú tájékozottsága, felkészültsége hiányos, egy átfogó térségi szociális program megvalósításához az ismeretek növelése és a szemlélet formálására mindenképpen szükség van.

Összességében az ellátottak, a foglalkoztatottak száma, országos rendszerekbe való integráltsága és az éves költségvetés nagysága alapján a mikro-régió ellátórendszere felveheti a versenyt a térségben működő bármely más ágazattal.

V. A szociális ellátórendszer - SWOT analízise

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
1. Szakmai elhivatottság 2. Jó példák (jelzőrendszeres szolgálta, PHARE „Nők a Nőkért” program, intenzív klubélet) 3. Probléma- felismerés képessége, megoldási szándék) 4. Együttműködési készség (települések közötti partnerség, intézmények együttműködése) 5. Tokaj városban, Tarcalon szakképzett diplomás szakemberek 6. Hasznosítható ingatlanok, ill. újonnan épített ingatlan 7. Meglévő intézmények bázist képeznek a család gondozásban és az idős ellátásban 8. A szükség kényszerítő ereje (a népesség előregedése, a népesség migrációja, alacsony gyermek vállalás) 9. Emberközeli szép épített és táji környezet 10. viszonylag alacsony a roma népesség aránya- kivéve a Taktaközt	1. Ellátottak és gondozottak zártsága, bizalmatlansága 2. Az új típusú szolgáltatások iránti bizalmatlanság 3. a szolgáltatások iránti fizetőképesség hiánya 4. Alapellátás hiányos kiépültsége, szűkre szabott szolgáltatások 5. Helyi források bevonhatóságának hiánya, 6. Helyi hivatalok nem minden esetben elég felkészültek, a pályázat írásra, forrásteremtésre 7. Hétfévi ellátás megoldatlansága 8. Ápolási otthon, otthonápolás megoldatlansága 9. Intézmények felszereltségének gyengesége, eszköz és jármű állomány elavultsága 10. Alapellátás szakember hiánya 11. Önkéntesek hiánya 12. Non-profit szervezetek hiánya 13. Az egyházak jelenlétének hiánya a szociális ellátásban 14. A környezet toleranciája 15. Falugondnoki ellátás beszűkülése
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
1. Kormányzati és Európai Uniós programokban megmutatkozó szociális érzékenység 2. Szociális közmunkaprogramok 3. Megyei szociális szakképzési lehetőségek 4. Egyházak szociális törekvései 5. Karitatív szervezetek megerősödése 6. Vállalkozói tőke megjelenése a szociális minőségi ellátás területén 7. Összefogásban kistérségi szintű ellátási formák pályázati úton történő megvalósítása 8. A projektekhez kapcsolódóan a képzések helyben történő megvalósítása - kihelyezett képzések 9. Megfelelő szakértő háttér pályázatok írásába és megvalósításában történő bevonása.	1. Általános gazdasági visszaesés és nyomában egészségi és mentális leépülés 2. A népesség további előregedését nem sikerül megállítani 3. Normatív támogatás elégtelensége 4. Szektorok közötti koordinátlanság 5. Szigorodó EU követelmények az intézményekkel szemben 6. Külső források bevonásának lehetetlensége 7. A EU-s pályázatok finanszírozásnál fellépő likviditási problémák 8. A projektek megvalósításához szükséges szakember gárda hiánya 9. Megyei módszertani központok működésének elégtelensége 10. Szállítási és energia költségek árnövelő hatása 11. Képzések csak a megyeszékhelyen

A SWOT egyes celláiban lévő megállapítások összevetése rámutat arra, hogy a Tokaji kistérség szociális ellátó rendszerének formálásában a stratégiai területek:

- a működési források biztosítása
- a szükségletek és a kapacitások közötti összhang megvalósítása
- a korszerűsítés, jogszabályi előírásoknak megfelelés
- módszertani, szakmai koordináció, együttműködésen alapuló integrált ellátási körök
- humánerőforrások javítása a meglévő bázison.

VI. Javaslat a fejlesztés hosszú távú koncepciójára

VI. 1 Jövőkép és a fejlesztés hosszú távú céljai

A mikro-régió szociális ellátórendszere fejlesztésének célja a térség lakói számára a minden magyar állampolgárt megillető szociális biztonság feltételeinek megteremtése. Célunk, hogy a térségben élő *kb. 4,5 ezer idős ember*, a betegek, rokkantak, fogyatékkal élők számára elérhető legyenek a személyes ellátások, valamint az ugyancsak *mintegy 2 ezer gyermek* biztonságosan nevelkedjen, a szülők társadalmi és anyagi helyzetéből adódó hátrányok csökkenjenek. Ez utóbbi téren különösen nagy hangsúlyt fektetünk a hátrányos helyzetű, jelentős részben roma gyerekek nevelkedésének segítésére és a térség újranevelését segítő szolgáltatásokra. Az állampolgári jog garantálása mellett mindezzel célunk a térség foglalkoztatási potenciáljának növelése, a gazdasági teljesítőképesség erősítése is.

Olyan térségben szeretnénk élni, ahol:

- a gyerekek biztonságban nevelkednek, adottak a feltételek testi, lelki és szellemi harmóniájuk megtalálásához, a családból hozott szocializációs hátrányaik lefaragásához,
- a nők számára lehetséges a gyermek, a háztartás mellett is munkát vállalni,
- a munka világából kikerülők számára nem az alkoholizmus marad az egyetlen járható út az élet elviseléséhez, a krízis helyzetbe kerülők segítséget kapnak a talpraálláshoz, a szenvedélybetegek az újrakezdéshez,
- méltósággal lehet megöregedni, az időseknek nem kell félniük létbiztonságuk veszélybe kerülésétől, a teljes egyedül maradástól,
- a faji előítéletek nem zárják el senki elől a boldogulás útját, sőt képes hasznosulni az etnikai sokszínűségből származó érték,
- a szociális segítségnyújtás sokak számára jelent értelmes munkavégzési lehetőséget (fizetésért vagy önkéntes munkában).

A helyzetértékelésben meghatározott ellátási igények és a törvényi előírások alapján tehát biztosítani kívánjuk:

- a) a számottevő arányban gyermekeiktől távol élő idősök számára a napi meleg ételt, a saját házukban való segítségnyújtást, a közösségi élet feltételeit és az önmagukról átmenetileg vagy végképp gondoskodni nem tudók, ápolásra szorulóknak számára az idősök otthonában való elhelyezést,
- b) a nagyszámú rokkantnyugdíjas és a még munkaképes idősök számára az önbecsülésük, kiegyensúlyozott mentális helyzetük és anyagi biztonságuk erősítését (ezzel a további szociális és egészségügyi gondozás megelőzését segítő) foglalkoztatás feltételeit,
- c) a hátrányos helyzetű gyermekek számára a napi meleg ételt, a gyermeki jogok védelmét, a harmonikus testi, szellemi és pszichikai fejlődés feltételeit, a társadalmi vagy etnikai megkülönböztetéstől való védelmet, családok krízishelyzete esetén az átmeneti elhelyezést,
- d) a letelepedő fiatal családok gyermekei számára a napközbeni felügyeletet és a gyermekek társadalmi integrációját elősegítő közösségi élet feltételeit.

A célkitűzésekben leírt ellátás biztosítását - tekintettel az aprófalvas települési szervezetre - a falugondnoki szolgálatot, a házi gondozókat, a közösségi gondozóházakat és körzeti koordinációs központokat integráló körzeti gondozó hálózaton, a közétkeztetés hálózatán, valamint az átmeneti és a tartós elhelyezést biztosító otthonokon keresztül lehet megoldani.

VI. 2 Konkrét javaslatok a fejlesztési koncepcióhoz

A körzeti gondozási rendszer kb. 3-5 ezer lakost számláló körzetekben az önkormányzatok társulásában működtetett integrált szociális szolgáltatási rendszer, amely négy részből áll. A tokaji mikrotérségben 2-3 darab központ javasolható.

VI. 2. 1 Körzeti gondozási rendszer

1. A falugondnoki szolgálat

A falugondnoki szolgálat minden 600 főnél kisebb településen létezik. Elsődleges feladatai:

- az idősök orvoshoz szállítása
- az ebéd kihordása a rászorulóknak
- gyógyszer kiváltása, bevásárlás az idősök, betegek részére
- gyermekek óvodába, iskolába utaztatása
- házkörüli munkákba besegítés (hó eltakarítás, favágás, fűnyírás, kisebb javítások)
- hivatali segítségnyújtás
- más településen szervezett közösségi programokra való eljutás segítése.

Ezáltal főként az idősek ellátásában játszik szerepet, de a gyermekek óvodáztatása, iskoláztatása terén is segítséget jelent.

A falugondnok feladatai ellátásához rendelkezik:

- ételszállításra és utas szállításra is megfelelő gépjárművel
- karbantartáshoz, házkörüli munkákhoz szükséges kéziszerszámokkal
- eszközei, iratai tárolására alkalmas helyiséggel

A falugondnok felett a munkáltatói jogokat a polgármester gyakorolja, szakmailag a szociális koordinációs központ segíti munkáját.

2. Hivatásos vagy önkéntes, önállóan működő házigondozók

A 600 fősnél kisebb településeken, a falugondnok mellett önkéntes munkában vagy alkalmazottként 1-8 fő rászoruló számára nyújtanak otthoni segítségnyújtást (takarítás, bevásárlás, mosás, házkörüli munkák, beszélgetés, külső kommunikáció segítése, ügyintézés). A házigondozókat az egyházak vagy civil szervezetek is szervezhetik, de működésüket az önkormányzatnál regisztrálni kell, és szakmai felkészítésükben, koordinálásukban a körzeti koordinációs központ közreműködik.

3. A közösségi gondozóház

A közösségi gondozóház olyan, a 600 főnél népesebb településeken mindenképp, de igény esetén annál kisebb településen is működtetett többfunkciós intézmény, amely helyi szinten:

- foglalkoztat legalább egy szakképzett gondozó vezetőt és további két szociális gondozót
- bázisként szolgál a házigondozók, a családgondozók és a gyermekvédelem számára (iratok, eszközök tárolása, irodai infrastruktúra, terápiás szoba)
- lehetőséget ad a nappali ellátásban résztvevők étkeztetésére (melegítő konyha, ebédlő)
- helyet ad és szervezi az idősek napközbeni ellátását (2000 fő fölötti településen mindenképp)
- helyet ad és szervezi a gyerekek napközbeni, hétvégi és szünidei ellátását
- profiljától függő intenzitással együttműködik a helyi egészségügyi és/vagy kulturális intézménnyel.

(A helyi igények függvényében vagy az idősek, vagy a gyerekek kerülnek előtérbe.)

4. Szociális koordinációs központ

A szociális koordinációs központ több, összesen 3-5 ezer lakost számláló településre vonatkozóan:

- társintézményként befogadja a gyermekjóléti szolgálatot
- szakmai, módszertani irányítást biztosít a házigondozók számára
- koordinálja a házigondozók beosztását, helyettesítését
- koordinálja a falugondnokok, házi gondozók, családsegítők szociális segítő munkáját
- működteti a jelzőrendszeres házigondozás diszpécserközpontját
- szakmailag és technikailag segíti és koordinálja a gondozóházakban folyó mentálhigiénés, egészségügyi, foglalkoztatási, kulturális és közösségi programok szervezését
- rendszeresen esetmegbeszéléseket szervez a szolgáltatásokat végző szakemberek számára
- folyamatosan figyelemmel kíséri a gondozási igényeket
- javaslatot tesz új gondozási módszerek alkalmazására, a meglévő szociális ellátások fejlesztésére
- kezdeményezi a települési önkormányzatoknál az új ellátások bevezetését, a működő ellátások szükség szerinti átalakítását
- együttműködik a háziorvosi szolgálattal, védőnővel, más személyes gondoskodást nyújtó szociális, egészségügyi intézménnyel,
- segíti a támogató, önszervező csoportok szervezését, működését
- javaslatot tesz a fenntartónak a képzés, továbbképzés rendszerére, szervezésére vonatkozóan

Mіндеzen feladatok ellátásához:

- foglalkoztat legalább 1 fő felsőfokú szakképzettségű munkatársat a gyermekvédelem és 1 fő felsőfokú szakképzettségű vezető gondozót, 1 fő szociális segítőt és heti 4 órában 1 fő mentálhigiénés munkatársat vagy mozgásterapeutát a szociális gondozás területén
- rendelkezik egy legalább 15 fő befogadására alkalmas teremmel
- rendelkezik egy, a körzethez tartozó településekkel és a kistérségi, megyei hivatalokkal, szakmai intézményekkel gyors kapcsolatteremtést és kommunikációt lehetővé tevő telematikai rendszerrel (telefon, fax, internet)
- rendelkezik egy kiskörzeti adatbázissal a körzethez tartozó településeken élők szociális helyzetére és az ellátások működésére vonatkozóan
- rendelkezik éves képzési, továbbképzési költségvetési kerettel.

A körzeti gondozási rendszert a települési önkormányzatok társulásban működtetik. A már létrehozott gyermekjóléti szolgálatok ebben jó példával szolgálnak. A központ üzemeltetését a társulás átadhatja valamely civil szervezet

számára. A térség földrajzi adottságai, eddigi szolgáltatási rendszere alapján egy esetleg két szociális szolgáltatási körzet rajzolható ki.

Első lépésben a gondozóházak az idősek klubjával már rendelkező településeken és az azzal nem rendelkező, de 2000 lakosnál népesebb településeken alakítandók ki. A koordinációs központ a mikrokörzeti központban jönne létre. Igény esetén az egész kistérségre kiterjedő hálózatot összefogó, a tapasztalatcserét és az innovációk terjedését biztosító, a fejlesztéseket segítő és koordináló kistérségi szociális iroda, vagy legalább egy referensi munkakör is kialakítható.

VI. 2. 2 A közétkeztetési hálózat

A térség adottságai alapján a szociális étkeztetés és a közétkeztetés között különbség alig tehető. Célként fogalmazódik meg az idősek kb. 20%-ának, az óvodások teljes körének és az iskolások kb. 70-75%-ának a mindennapi egyszeri főtt étellel való ellátása. Ez a térségben mintegy 2,5 ezer adagos konyhai kapacitás kialakítását és működtetését feltételezi. A gazdaságossági szempontok egyrészt a gazdaságosabban üzemeltethető nagyobb konyhák működtetését, másrészt minél kisebb szállítási távolságokat ösztönöznek. A meglévő konyhák, a fenti két szempont és a javasolt szociális gondozási körzetek egymásra vetítéséből rajzolódik ki a térség közétkeztetési térképe.

A közétkeztetési feladatok ellátásához a térségben szükséges:

- 3 konyha fejlesztése a meglévők közül (például Tarcal, Tokaj, Bodrogkisfalud)¹⁷, a kis konyhák megszűnése indokolt
- 3 ebédlő, mert a legalább 100 adagos konyhához ebédlőnek is párosulnia kell
- 5-6 ételszállító jármű
- konyhánként 1 fő konyhavezető és 150 adagonként 0,5 fő konyhai kisegítő
- költségvetési keret az étkezési normák biztosításához

VI. 2. 3 Az átmeneti otthon

15-30 idős és 20-25 gyermek elhelyezését biztosító intézmények felállítása (javaslat: az idősek átmeneti otthona Erdőbényén, a gyermekeké Taktabájon), ahol a rászoruló idősek maximum egy évig, a gyerekek maximum félévig tartózkodhatnak. Az átmeneti otthon feladatai ellátásához

- rendelkezik a követelményeknek megfelelő lakószobákkal, vizesblokkal és közösségi helyiségekkel

¹⁷ Tarcal elláthatná Taktabájt és Csobajt; Tokaj Tiszaladányt, Tiszatardost és Bodrogkeresztúrt; Bodrogkisfalud pedig Erdőbényét, Szegit és Szegilongot.

- foglalkoztat 1 fő intézményvezetőt, 1 fő vezető ápolót, heti 2 órában orvost, 2-3 fő ápolót, szociális gondozót, 1 fő szociális, mentálhigiénés munkatársat.

VI. 2. 4 A tartós elhelyezést biztosító otthonok

A meglévő szociális, gyermek- és szakosított szociális otthonok számának növekedése nem valószínű, de kapacitásaik bővítése indokolt. A lakóotthonos elhelyezés úgy az idősek, mint a gyermekek, valamint a fogyatékkal élők körében tovább szélesedik. Piaci vállalkozásként valószínűsíthető a térségben akár több idősek lakóparkjának kiépítése is. Ezek a szolgáltatások a térség számára a térségben koncentrált ellátási igények mellett foglalkoztatási hatásuk miatt is fejlesztendőek.

VI. 2. 5 A szociális ellátás területi rendszere

A koncepció az ellátások körzeti rendszerben való kiépítésére épít. 1 szolgáltatási körzet kialakításával számolunk (javaslat: Tokaj). Az arányosság és az átfoghatóság elérése érdekében kell a körzetközponti szerepeket meghatározni.

A kiskörzeti, a koordinációs irodáknak is helyet adó központokra ez esetben mi most nem teszünk javaslatot, ezt az önkormányzatoknak közösen szükséges eldönteniük.

Tokaj város központtal tehát kb. 14 ezer lakossal, 40-45 házigondozóval, 3 közösségi konyhával, 2500 adag konyhai kapacitással, 3 többfunkciós nappali gondozóházzal (javaslat: Bodrogkisfalud, Csobaj és Erdőbénye), 1 idősek és 1 családok (gyermekek) átmeneti otthonával számolhatunk.

Ezen belül az 1 szolgáltatási körzethez tartozó koordinációs központ az 5 falugondnok, 40-45 házigondozó, 3 szociális konyha, 1 nappali gondozóház, illetve a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok dolgozóinak munkáját koordinálja.

VI. 3 A fejlesztés feladatai

A teljes kiépültség eléréséhez megvalósítandó fejlesztési feladatok az ellátó intézményekhez kapcsolva az alábbiak szerint fogalmazhatók meg.

1. Falugondnoki szolgálat bővítése

- a még hiányzó 2 településen a falugondnoki szolgálat elindítása, falugondnoki kocsik beszerzése
- évente 1 falugondnoki kocsi cseréje (összesen 3 db)
- az 5 falugondnok képzése, továbbképzése
- a falugondnokok munkáját a szakmai-módszertani központ segíti.

2. Házigondozói hálózat bővítése

- 40-45 önkéntes vagy hivatásos gondozó toborzása, felkészítése.

3. Községi gondozóházak:

- a meglévő 4 idősek klubja férőhelyeinek bővítése, az épületek alkalmassá tétele a többfunkciós feladatellátásra
- 4 új, többfunkciós gondozóház kialakítása kb. 80 férőhellyel
- szükséges irodai, kommunikációs és gondozási eszközök beszerzése
- házanként legalább 2 fő, összesen 8 gondozó alkalmazása
- költségvetési keret a programszervezéshez

4. Körzeti szociális koordinációs központ

- a társulás megalakítása
- összesen 2 fő felsőfokú szociális szakképzettségű munkatárs, és összesen 2 fő szociális segítő alkalmazása
- a gyermekjóléti szolgálattal való kapcsolatok kialakítása
- megfelelő helyiségek biztosítása
- az irodai, kommunikációs és szakmai eszközök beszerzése
- szociális adatbázisok készítése
- költségvetési keret a képzések, továbbképzések szervezéséhez a szociális gondozók és a falugondnokok számára.

5. A közétkeztetési hálózat

- meglévő konyhák és kapcsolódó étkezdék felújítása és bővítése 3 helyen
- a funkciójukat veszített konyhák felszámolása
- 5-6 szállítójármű beszerzése

6. Az átmeneti otthonok

- 1 db idősek átmeneti otthona kialakítása 15-30 férőhellyel:
 - a megfelelő helyiségek kialakítása
 - a bútorzat, eszközök beszerzése
 - 1 fő intézményvezető, 1 fő vezető ápoló, heti 2 órában orvos, 2-3 fő ápoló, szociális gondozó, 1 fő szociális, mentálhigiénés munkatárs foglalkoztatása
- 1 db családok átmeneti otthonának kialakítása 20-30 férőhellyel:
 - a megfelelő helyiség kialakítása
 - a bútorzat, eszközök beszerzése
 - 1 fő intézményvezető, 1 fő vezető ápoló, heti 2 órában orvos, 2-3 fő ápoló, szociális gondozó, 1 fő szociális, mentálhigiénés munkatárs foglalkoztatása

7. Egészség centrum létrehozása:

- a megfelelő helyiség kialakítása
- a bútorzat, eszközök beszerzése
- 1 fő intézményvezető, 1 fő vezető ápoló, heti 2 órában szakorvosok, 1 fő szociális, mentálhigiénés munkatárs foglalkoztatása

8. A tartós elhelyezést biztosító otthonok:

- a tokaji idősek otthona pihenő helyiséggel történő fejlesztése a megyei szociális szolgáltatási tervhez illeszkedően
- a meglévő emelt szintű szolgáltatási forma bővítése

VI. 4 A fejlesztés érintett szereplői és szervezeti keretei

A vázolt koncepció fő megvalósítói a települési önkormányzatok és azok - többnyire még nem létező - szociális célú társulásai ill. alapítványok. Partnerként szerepelnek azonban az egyházak, az iskolák és az egészségügyi intézmények, a Megyei Önkormányzat, a már létező civil szervezetek és a még nem létező, de létrehozandó szociális és kulturális egyesületek.

Az intézményrendszer működtetésében az egyes partnerek különösen az alábbi területeken vállalnak feladatokat.

Helyi önkormányzatok és társulásaik:

- felelősek a helyi szociális ellátórendszer egészének működéséért
- működtetik a falugondnoki szolgálatot
- a gyermekjóléti szolgálatot
- a többfunkciós gondozóházakat
- a szociális konyhákat
- a körzeti koordinációs központot
- az átmeneti és tartós bentlakásos otthonokat

Egyházak- non-profit szervezetek

- működtethetnek átmeneti és tartós bentlakásos otthonokat
- önkéntes házi gondozókat szervezhetnek

Iskolák, óvodák

- gyermekek napközbeni ellátását biztosítják
- szociális konyhákat üzemeltetnek

Egészségügyi intézmények

- együttműködnek a házigondozói, a nappali gondozóházi, az átmeneti és tartós bentlakást biztosító szolgáltatások nyújtásában

Településszövetség

- körzeti koordinációs központot üzemeltetnek
- előkészíti és szervezi a szociális fejlesztési programok megvalósítását
- követi és értékeli a programok megvalósulását
- korrigálják a kistérségi stratégiát

Megyei Önkormányzat

- fenntartja a tartós bentlakást biztosító intézeteket